

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2010

Bc. ŠTEFAN MÉSZÁROS

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**PEDAGOGICKÝ ASISTENT – ASISTENT UČITEĽA
AKO FAKTOR FORMOVANIA RÓMSKYCH DETÍ**

Diplomová práca

Študijný program: Aplikovaná sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Školiteľ: doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD.

Nitra 2010

Bc. Štefan Mészáros

Ďakujem môjmu školiteľovi práce
doc. PhDr. Rastislavovi Rosinskému, PhD.
za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytol pri
vypracovaní diplomovej práce.

ABSTRAKT

MÉSZÁROS, Štefan: *Pedagogický asistent - asistent učiteľa ako faktor formovania rómskych detí*. [Diplomová práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. – Školiteľ: doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister (Mgr.).- Nitra : FSVaZ, 2010. 75s.

Práca je zameraná na postavenie pedagogického asistenta – asistenta učiteľa ako pedagogického zamestnanca, ktorý pomáha pri výchovno – vzdelávacom procese. Autor sa zaoberá činnosťou, funkciou pedagogického asistenta, ktorý môže byť alternatívnym riešením problematiky vzdelávania Rómov. V prvej kapitole sa venuje ich vzdelávaniu a vzťahu rómskych detí k učeniu. Rozoberá problém socializácie detí, funkciu rodiny, výchovu detí a tiež ich motiváciu. A zároveň poukazuje na dôležitosť a význam týchto faktorov, ktoré môžu pozitívne vplývať na rómske deti. V druhej kapitole sa autor venuje pedagogickému asistentovi ako profesii. Poukazuje na osobnostný a profesný profil pedagogických asistentov. Zaoberá sa kritériami, ktoré musí spĺňať, aby mohol vykonávať túto profesiu. V tejto kapitole sa autor zvlášť venuje povinnostiam pedagogického asistenta a zároveň opisuje jeho povinnosti na Základnej škole v Zlatých Klasoch. Práca ukazuje na dôležitosť tejto profesie a práce pedagogického asistenta aj ako faktora, ktorý môže pôsobiť pri pozitívnom formovaní rómskych detí. V teoretickej časti práce autor sa tiež venuje práci pedagogického asistenta ako sociálneho pracovníka. Súčasťou práce je aj prieskum, s cieľom zistiť od rómskych rodičov, ich detí a od učiteľov názory a skúsenosti o vzdelávaní, výchove, o práci a funkcii pedagogického asistenta, ktorý môže pôsobiť ako faktor pri formovaní rómskych detí. Podľa zistených výsledkov, rómski rodičia, ich deti chápu už potrebu vzdelávania, len ešte stále ich spôsobom života podceňujú jej význam. Autor podľa uskutočnených rozhovorov zistil, že názory respondentov sa zhodli, že pedagogický asistent ako profesia na riešenie problému vzdelávania Rómov, môže svojou prácou a pôsobením vplývať pozitívne na rómske deti.

Kľúčové slová:

Rómska rodina. Rómsky žiak. Vzdelávanie. Výchova. Socializácia rómskych detí. Pedagogický asistent .

ABSTRACT

MÉSZÁROS, Štefan: *Pedagogical Assistant – Teacher's Assistant as a Factor of Forming Romany Children*. [Dissertation] – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health Care; Department of Social Work and Social Sciences – Tutor: Doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD. Master of degree: Master (Mgr.). – Nitra: FSVaZ, 2010. 75p.

This work is focusing on the position of the pedagogic assistant – teacher's assistant as an employee facilitating the educational and upbringing process. The author deals with the activities and function of the pedagogic assistant who may become an alternative solution to the issue of Roma education. Chapter 1 is devoted to education and relationship of Roma children to learning. The issues that are analysed include socialization of children, function of family, children education and children motivation. At the same time the importance and significance of these factors is emphasized as they may have positive influence on Roma children. Chapter 2 is devoted to pedagogic assistant as a profession. It highlights personal and professional profile of the pedagogic assistants. It deals with the criteria that must be met if the pedagogic assistant is to pursue its profession. In this Chapter the author devotes its special attention to duties of the pedagogic assistant and at the same time describes its obligations in the Zlaté Klasy municipality Primary School. This work also underlines the importance of this profession and of the work of pedagogic assistant as a factor that may have a positive impact on Roma children formation. In the theoretical part this dissertation deals with the work of the pedagogic assistant as a social worker. The dissertation also includes opinion and experience research of Roma parents, of their children and of teachers regarding the work and function of pedagogic assistant as a factor of Roma children formation. Based on the results that were established the Roma parents and their children perceive the need of education even though their way of life underestimates significance of education. Based on the interviews the author established the unanimity of opinions of respondents on the work and influence of a pedagogic assistant profession as a facilitator in the Roma education issues with positive effect on Roma children.

Key words: Roma family. Roma pupil. Education. Upbringing. Socialisation of Roma children. Pedagogic assistant.

OBSAH

ÚVOD	9
1 VZDELÁVANIE RÓMOV A ICH VZŤAH K UČENIU	11
1.1 Rómska rodina ako faktor ovplyvňujúci vzdelávanie rómskych detí	14
1.2 Problém socializácie rómskych detí	16
1.3 Výchova a výchovné problémy rómskych žiakov	19
1.4 Motivácia rómskych žiakov k učeníu	21
1.5 Alternatívne riešenie problému vzdelávania rómskych detí	23
2 OSOBNOSTNÝ A PROFESNÝ PROFIL PEDAGOGICKÉHO ASISTENTA	27
2.1 Kritéria na splnenie funkcie pedagogického asistenta	31
2.2 Povinnosti a pracovná náplň pedagogického asistenta	33
2.3 Povinnosti a pracovná náplň pedagogických asistentov na ZŠ v Zlatých Klasoch	36
2.4 Práca pedagogického asistenta ako sociálneho pracovníka	39
3 PEDAGOGICKÝ ASISTENT AKO FAKTOR FORMOVANIA RÓMSKYCH DETÍ	41
3.1 Ciele prieskumu, čiastkové ciele	42
3.2 Charakteristika respondentov	43
3.3 Miesto realizácie prieskumu a jeho organizácia	43
3.4 Charakteristika použitých metód	43
4 VÝSLEDKY	45
4.1 Interpretácia výsledkov	45
4.2 Rozhovor s rómskymi rodičmi	45
4.3 Rozhovor s rómskymi deťmi	51
4.4 Rozhovor s učiteľmi	56
5 DISKUSIA	62

ZÁVER	74
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV	76
PRÍLOHY	80

ÚVOD

Výchova a vzdelávanie patria k prirodzeným potrebám a podmienkam rozvoja každého ľudského spoločenstva. Sú atribútmi človeka, vedome pripravujúceho sa na vlastný život, na dôstojné začlenenie sa do spoločnosti, na rozvoj vlastnej osobnosti. Výchovu a vzdelávanie nemožno vylúčiť zo života spoločnosti. Rómske deti sa v rámci školskej dochádzky ocitajú v dvoch rozličných svetoch. Ten jeden je individualistický, druhý skôr pospolitostný. V jednom im hovoria učte sa, aby z vás niečo bolo. V druhom svete im hovoria neučte sa, načo vám to bude. Peniaze od štátu formou podpory máte isté. Cesta k úspechu prostredníctvom vzdelania je pre Róma oveľa ťažšia a neistejšia ako pre Neróma. Môžeme konštatovať, že tieto dva rozdielne názory vedú k vzniku problémov, ktoré sa vyskytujú pri výchove a vzdelávaní rómskych detí.

Táto problematika riešenia vzdelávania a výchovy rómskych detí sa stala pre nás inšpiráciou pri zvolení aktuálnej témy. Problém výchovy a vzdelávania rómskych detí je možné vyriešiť alternatívnymi možnosťami ako sú nulté ročníky a pedagogický asistent – asistent učiteľa. Prijatím zákona 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov asistent učiteľa sa nahrádza výrazom pedagogický asistent. V diplomovej práci budeme používať výraz pedagogický asistent, ktorý má rovnaký význam ako asistent učiteľa. V práci sa zaoberáme postavením pedagogického asistenta, ktorý pomáha pri výchovno – vzdelávacom procese.

Predmetom práce je poukázanie na profesiu pedagogického asistenta ako pedagogického zamestnanca, ktorý svojou prácou môže pozitívne prispieť k formovaniu rómskych detí. Pedagogický asistent môže zmeniť ich pohľad a vzťah k učeniu. K výberu tejto témy nás viedol fakt, že pedagogický asistent na základnej škole prichádza do styku s výchovnými problémami a snaží sa o ich vyriešenie. Téma práce a jej cieľ je v súčasnej dobe aktuálny. Stále viac škôl má problém so vzdelávaním a výchovou rómskych detí. Práve z toho dôvodu môžeme povedať, že pedagogický asistent je dôležitý ako pozitívny faktor a vzor pre tieto deti, ktoré treba viac motivovať k učeniu, pre lepšiu budúcnosť.

Diplomovú prácu tvoria dve časti – teoretická a praktická. Teoretickú časť sme rozdelili do 2 kapitol. V prvej kapitole sa venujeme vzdelávaniu Rómov a ich vzťahu k učeniu. V podkapitolách poukazujeme na faktory, ktoré ovplyvňujú vzdelávanie a vzťah rómskych detí k učeniu. Poukazujeme na dôležitosť rodiny a zároveň rozoberáme

výchovné problémy rómskych detí. Tu možno zdôrazniť aj fakt, že úspešne rozvíjanie výchovy a vzdelávania rómskych detí bez problémov, znamená vychovať nielen žiakov, ale súčasne aj ich rodičov. Úloha rodičov vychovávať, viesť a motivovať svoje deti týmto smerom je nenahraditeľná. Väčšina rómskych rodičov si to vôbec neuvedomuje. Vzhľadom na obrovskú nezamestnanosť, vidia budúcnosť v podporách a dávkach od štátu.. Tak uvažujú aj mnohé rómske deti. Je to neistý základ pre život, osobitne pre život najmladšej generácie. Takéto dieťa je vlastne od útleho veku vedené k pasivite a pasívnemu spôsobu života. Tým sa jeho osobnosť nerozvíja, ale vedie k problémovej výchove. Výchovné problémy, ktoré sa čoraz viac vyskytujú v školách u rómskych detí nám poukazujú nato, že ich treba riešiť.

V druhej kapitole práce sa zameriavame na osobnostný a profesný profil pedagogického asistenta. Venujeme pozornosť práci a povinnostiam pedagogického asistenta. Zdôrazňujeme dôležitosť profesie pedagogického asistenta. Poukazujeme na kritéria, ktoré musí spĺňať pedagogický asistent na výkon svojej profesie. Zdôrazňujeme tiež prácu pedagogického asistenta ako sociálneho pracovníka. V konečnom dôsledku práca pedagogického asistenta by mala napomáhať žiakom a učiteľom pri vyučovaní.

Praktická časť práce zisťuje a interpretuje názory, skúsenosti Rómov i učiteľov so vzdelávaním a ich postojmi o práci pedagogických asistentov. Zameriava sa na vnímanie pedagogických asistentov ako faktora pri formovaní rómskych detí očami rómskych rodičov, ich detí a učiteľov.

1 VZDELÁVANIE RÓMOV A ICH VZŤAH K UČENIU

Právo na vzdelávanie patrí medzi základné ľudské práva. Vzdelávanie umožňuje uplatňovanie sociálnych, ekonomických a politických práv. Vzdelaný človek má väčšiu šancu nájsť si prácu. Získava právne vedomie, čím sa zjednodušuje dosahovanie práv na bývanie, zdravie atď. Vzdelávanie zároveň môže posilňovať kultúrnu identitu, s čím súvisí aj právo na používanie vlastného jazyka. Zo vzdelania profituje spoločnosť ako celok, ale aj jednotlivci. Vzdelávanie je dôležité pri vývoji človeka, pri získaní vedomosti, ktorými sa uplatní v spoločnosti.

„Vzdelávanie je prvkom sociálneho a ľudského rozvoja a jedným z faktorov, ktorý ovplyvňuje sociálnu štruktúru spoločnosti. Vedomosti v širšom zmysle môžeme definovať ako súbor základných a technických znalostí, spojených so sociálnymi zručnosťami“ (Stanek a kol., 2002, s. 291).

Človek, ktorý sa chce začleniť do spoločnosti a uplatniť sa v nej, potrebuje nielen vhodnú výchovu, ale aj vzdelanie. Človek sa musí celý život učiť a získavať nové skúsenosti, aby vedel zvládať a riešiť problémy. Vzdelávanie umožňuje prežiť človeku plnohodnotný život.

Krebs a kol. (1997) uvádzajú, že vzdelávanie je procesom, v ktorom prevažuje informatívny aspekt, v ktorom jedinec získava a oslovuje sústavu poznatkov. Vzdelanie je tak výsledkom, efektom oboch procesov, t.j. výchovy i vzdelávania. Subjektom – nositeľom vzdelania je človek, ktorý získal určité vzdelanie, alebo spoločnosť ako celok. Edukácia je podmienkou osobnostného rastu človeka pripravujúceho sa na svoj vlastný život a na začlenenie sa do spoločnosti. Oveľa viac to platí pre Rómov, lebo väčšina z nich význam vzdelania podceňuje. Neuvedomujú si, že výchova a vzdelávanie je jedinou cestou, ako sa dostať nielen z materiálneho, ale aj duchovného nedostatku. Môžeme povedať, že jednou z najdôležitejších oblastí, ktorá si zasluhuje pozornosť, je vzdelávanie Rómov. Otázka, či problém rómskeho spoločenstva je pojem z minulosti alebo súčasnosti, je veľmi široký. Pod problémom rómskeho spoločenstva rozumieme rozsiahlu škálu problémov, ktoré vzájomne spolu úzko súvisia, prelínajú sa, vyvíjajú sa.

Výchova a vzdelávanie Rómov v princípe multikultúrnej výchovy je v školskej praxi (v našej vzdelávacej štruktúre) stále považovaná za okrajovú záležitosť.

Väčšina odborníkov zaoberajúcich sa rómskou otázkou (sociológovia, pedagógovia, sociálni pracovníci, demografi a iní) sa zhodujú v názoroch, že základným problémom

rómskeho etnika a spoločnou prapríčinou mnohých ťažkostí v ich živote je ich nízka vzdelanostná úroveň. „Kľúčovou úlohou pri zlepšovaní úrovne rómskeho etnika je zvyšovanie ich vzdelanostnej úrovne. Faktom je, že úroveň dosiahnutého vzdelania u Rómov je signifikantne nižšia ako u majoritnej populácie. Za hlavný determinant vplyvu na edukáciu rómskych žiakov však považujeme rodinu, z ktorej žiak pochádza, a v ktorej existuje. Rodina vytvára najväčší vplyv na rast osobnosti dieťaťa na jeho rozvoj, do ktorého patrí aj vzdelanie a vzdelanosť“ (Rosinský, 2006, s.48-51).

Môžeme povedať, že najdôležitejším problémom, ktorý súvisí so vznikom ostatných závažných problémov rómskeho etnika je ich negramotnosť, resp. nízka vzdelanosť väčšiny rómskeho etnika. Odstránenie negramotnosti rómskeho spoločenstva je jedným z prvých krokov riešenia ostatných problémov tohto etnika.

Vzťah Rómov k vzdelaniu skrýva riešenie celej rómskej problematiky. Vzdelanie je hlavnou zložkou kvalifikácie. Tá rozhoduje o schopnosti a možnosti jednotlivca uplatniť sa na trhu práce, na čo nadväzuje aj jeho postavenie v spoločnosti.

Matulay (2003, s.16) zdôrazňuje, že: „negatívny vzťah k vzdelaniu sa u rómskeho etnika vyvíjal možno povedať od prvopočiatku. Je pochopiteľné, že v indickej pravlasti, kde žili kočovným spôsobom života, nemohli byť na začiatku nášho letopočtu účastníkmi procesu vzdelávania, ktoré bolo len výsadou tých najvyšších vrstiev spoločnosti“.

„Tým, že rómska otázka nie je problém politický ale problém sociálny, tak tam, kde sa podarilo zvyšovať vzdelanostnú úroveň Rómov, podarilo sa postupne zlepšovať aj ich stav bývania, lebo vzdelaný človek má iné morálne hodnoty, inú filozofiu života, iné životné ciele. Nechce len prežiť za každú cenu, ale chce žiť a niečo zo života mať, niečo v ňom znamenať, v tom sú Rómovia iní. K tomuto „bodu“ by mali Rómovia sami prísť na svojej ceste životom, nie ich tam násilne ťahať či donucovať“ (Ďuričková, Daňo, 2004,s.16).

Rosinský (2006, s.53) uvádza, že „Rómovia sú v našom školstve menšinou, a preto systém výchovy a vzdelávania v školstve je celý postavený na kultúrnych stereotypoch majoritnej populácie – väčšiny. Dominantnou úlohou neúspechu väčšiny Rómov vo vzdelaní je rozdiel medzi tradičnou výchovou v rómskej komunite a oficiálnym vzdelávacím systémom, ktorý je výrazne štruktúrovaný na plnenie si školských povinností a rómske dieťa sa tak väčšinou prirodzene nedokáže adaptovať na takýto systém“.

„Rast nezamestnanosti a sociálnej odkázanosti, záškoláctvo, školská neúspešnosť, nárast kriminality, drogovej závislosti a iných sociálno-patologických javov, úroveň kultúrneho vývoja, hygieny a zdravotného stavu, bývania a pod. sú u Rómov všeobecne známou

skutočnosťou. Tieto problémy sa ešte výraznejšie prejavujú po spoločensko-ekonomických zmenách a majú pretrvávajúci charakter “ (Rosinský, 2001, s.15).

Môžeme povedať, že väčšina odborníkov tvrdí, že vzdelávanie je jedným z kľúčových riešení, i keď nie jediným riešením tzv. rómskeho etnika.

Nevyhovujúce rodinné prostredie má negatívny vplyv na integráciu detí do väčších sociálnych útvarov a spoločnosti ako celku. Pre deti z nevyhovujúceho rodinného prostredia, ktoré nenavštevujú materskú školu, ktorým predškolskú výchovu zabezpečuje mnohohodtná rodina s primitívnou klímou, tam je život dieťaťa nedostatočne organizovaný, a práve preto aj vstup do prvého ročníka je zásadnou zmenou v ich živote súvisiacou s ťažkosťami. Hvodzík (1970 In. Portik, 2003, s.55).

Nemôžeme sa čudovať, že tento prvotný traumatizujúci kontakt so školou a vzdelávaním poznačí ich ďalší vzťah ku škole a vzdelávaniu.

Lenczová (1997 In Portik, 2003, s. 55) uvádza: „ak chce škola úspešne plniť svoje úlohy a ciele, musí zohľadniť činitele pôsobiace na kvalitu výsledkov a voliť také opatrenia, aby postupne kompenzovala nedostatky z vplyvu rodinného prostredia svojich žiakov “.

Dalo by sa povedať, že to, čo „škola a spoločnosť do Rómov investuje“, sa neodráža v plnej miere v jej výsledkoch práce. Najväčším problémom Rómov je ich nevzdelanosť. Problém Rómov stále narastá a čas ho ovplyvňuje. V pedagogike platí, že ak chceme niekoho usmerňovať, je potrebné ho aj poznať.

„Škola je ako skúšobný kameň zvládnutia intelektových nárokov a u toho, kto ich nezvládne, stáva sa paradoxne práve škola nástrojom výluky z ďalšieho vzdelávania“ Ondrejko (1993 In Portik, 2003, s.55).

Jednou z úloh pedagogického asistenta je zmeniť prístup detí k vzdelávaniu. Mal by byť pre nich príkladom a vzorom. Vplýva totiž na nich aj mimo školy svojím životným postojom. Jeho pomoc by mala byť najvýraznejšia najmä na začiatku školskej dochádzky. Ako pedagogický asistent môžeme konštatovať, že zlepšenie edukácie (jej modernizácia vrátane lepšej, špecifickejšej prípravy učiteľov), zlepšenie podmienok edukácie a zlepšenie supportívnych služieb môžu význame pomôcť riešiť „rómsku otázku“. Môžu ju pomôcť riešiť v širšom kontexte zlepšenia vzdelávania detí zo znevýhodneného prostredia, ale aj vzdelávania všeobecne.

Môžeme povedať, že vzdelanie, ktoré je potrebné pre spoločnosť, ako aj pre jedinca samého, Rómovia nepovažujú za dôležitý faktor svojho života. Je potrebné, aby si to uvedomili, lebo od výchovy a vzdelania sa môže odvíjať ich budúcnosť.

1.1 Rómska rodina ako faktor ovplyvňujúci vzdelávanie rómskych detí

Vzdelávanie Rómov je úzko späté aj s rodinou, v ktorej žijú. Veľa závisí od toho ako rodina chápe vzdelávanie. Či svoje deti učia k tomu, aby chodili do školy a vzdelávali sa v prospech lepšej budúcnosti. Z histórie Rómov je známe, že tradičná rómska rodina prijímala dieťa ako dar. Dieťa bolo pre rodičov požehnaním. Žena, ktorá nemala viac detí, bola rómskou komunitou považovaná za menejcennú. Pre zdravý vývin dieťaťa je dôležitá možnosť jeho presadenia sa v rodine. Získanie záujmu zo strany rodičov a súrodencov. Možnosť rozhodovať a niesť zodpovednosť za svoje správanie. Schopnosť ovládať a regulovať svoje potreby a žiadosti. Dieťa si vyžaduje pozornosť, ktorá mu dáva pocit výnimočnosti. Zároveň sa potrebuje primerane socializovať v spoločnosti, v ktorej žije jeho komunita a osvojiť si kultúrne vzorce, ktoré v nej fungujú.

Pre Rómov má rodina veľký význam. Predstavuje základnú sociálnu jednotku, v ktorej sa zabezpečuje výchova a ochrana jedinca a samozrejme reprodukcia. Rómsku rodinu nemožno chápať ako istý počet jedincov, ale vždy ako celok, ktorý voči svojmu okoliu vystupuje jednotne. Konflikty prežívajú rodiny kolektívne. Vzťahy medzi jednotlivcami sú vzťahy medzi rodinnými zväzmi. Jediniec koná vždy v mene rodiny. Chyba, ktorú urobí jedinec sa hodnotí ako chyba celej rodiny.

Tradičná rómska rodina je charakteristická životom v širšej veľkorodine, komunitným spôsobom života, absenciou hranice medzi súkromným a verejným, zreteľnou deľbou rolí v rómskej rodine a chápaním obydlia ako dočasného provizorného (Cangár, 2003, s.126).

Portik (2003, s.20) hovorí, že: „rómske dieťa vyrastá medzi väčším počtom súrodencov, ale i bratrancov a sesterníc, je v domácnosti nielen s rodičmi, starými rodičmi, ale spravidla i s tetami a strýkami a ich deťmi. Všetkých týchto príbuzných vníma ako blízkych príbuzných, a tým aj jeho svet má iné rozmery. Pocit solidarity v rómskej rodine je tak absolútny" .

Môžeme povedať, že rómska rodina je tzv. veľkorodinou, ktorú tvorí niekoľko generácií spoločne. Takáto rodina určuje normy a pravidlá správania, kontroluje ich dodržiavanie a trestá porušovanie. Komunitný spôsob života stiera hranice medzi súkromným a verejným životom. V rómskej rodine je aj v súčasnosti zreteľná deľba práce a úloh v rámci rodiny. Funkcia ženy a muža sa v rodine dopĺňa. Každý člen v rodine má svoje miesto. Muž je hlavou rodiny a nositeľom prestíže rodiny. Žena je zodpovedná za chod domácnosti. Vybavuje administratívne záležitosti na sociálnych úradoch. Jej hlavné

poslanie však spočíva vo výchove. Matka sa vo výchove zameriava na staršie deti. Učí ich starať sa o mladších súrodencov a citiť si rodičov, starých rodičov a starších členov komunity. Proces, akým sa učia a získavajú určité rituály rómske deti je totožný s procesom učenia a získavania určitých rituálov nerómskych detí. Dieťa od malička vidí, ako sa správajú dospelí okolo neho, plní ich príkazy. Učí sa, zvyká si na spojenie medzi slovom a jeho významom, medzi gestom a jeho významom. Jedno z rómskych prísloví je: So sik'os cikno varbaste, džal tuha dži ko mireben – Čo sa naučíš v detstve, pôjde s tebou až do smrti. Rómovia veľmi milujú svoje deti. Spolupatričnosť a pevné putá spájajú nielen matku s deťmi, ale i rodinu a rodiny navzájom. Spoločne prežívajú radosti a starosti. Očakávajú, že ten, kto je v biede, dostane pomoc a podporu ostatných. Veľa rómskych rodín je neúplných. Častý je výskyt asociálneho konania, prítomný alkoholizmus rodičov a detí. Deti sú veľmi skoro zaťažované starostlivosťou o mladších súrodencov, čím výchova a prenos hodnôt, ale i spôsob správania môže byť neprimeraný ich veku. Prostredie rómskej rodiny sa pre deti môže stať vysoko depriváčny a retardačný činiteľ.

„Rómske deti sú sociálne vedené láskou k matke, eticky a morálne (v klasických rómskych komunitách) vajdom. Viaže ich sociálna súdržnosť a vzťah ku „gádzom.“ Svoje deti milujú a ich láska je viac v krajných polohách rozmaznávania a trestania” (Daňo, Ďuríčková, 2004, s.48).

Portik (2003) označil rómsku rodinu za inú ako je nerómska. Podľa neho má množstvo čít, ktoré dnes psychológovia, pedagógovia a sociológovia vo vzťahu k deťom oceňujú . Dá sa povedať, že rómske dieťa sa od malička učí úcte k starším i k rodičom, pozoruje ich prácu, zúčastňuje sa na ich veselí i dôležitých rozhodnutiach. Učí sa pomáhať mladším súrodencom, prejavovať im svoju lásku a celé svoje detstvo si zvnútorňuje rolu rodiča.

Môžeme konštatovať, že od rodiny závisí a odvíja sa výchova a vzdelávanie jedinca. Pri rómskej rodine môžeme povedať, že vzdelávaniu neprpisujú veľký význam. Rómski rodičia vychovávajú svoje deti podľa svojich pravidiel správania. Na motiváciu svojich detí k učeniu často zabúdajú. Tieto faktory potom vedú k tomu, že dieťa má problémy v škole.

Daňo a Ďuríčková (2004) zdôrazňujú, že rodičia sa nezaujímajú o školu, pokiaľ sú ich deti karhané a trestané. Ako náhle sú v škole „chválené a spokojné,” vzbudzuje to u nich záujem o školu. Chyba nastane v tom, že sa deťom nevenujú. Dieťa zanedbáva učenie a záujem o školu zo strany žiaka i rodiča klesá.

„To neznamená, že Rómovia si neprajú byť múdri. Múdrosť v rómskej komunite sa tradične vysoko cení, avšak múdrosť sa získavala inak a aj sa prejavovala inak ako

u Slovákov. Múdrost' sa odovzdávala prostredníctvom rozprávania o skúsenostiach starších, formou príbehov, rozprávok, mýtov, vtipov či hádaniek. Duchovné bohatstvo Rómov, ich životná múdrost', skúsenosti, etické normy a filozofia sú zachovávané v rozprávaní “ (Rosinský, 2006,s.30).

1.2 Problém socializácie rómskych detí

Francúzsky autori Montoussé a Renouard (2005, s.109) definujú „sociálizáciu ako proces, ktorý v spoločnosti umožňuje predávať svoje kultúrne modely z generácie na generáciu. Proces tohto predávania nie je mechanický, nesmieme zabudnúť, že významnú úlohu v ňom hrá samotný jedinec. V rámci tohto procesu jedinec znalosti či modely nielen poznáva, ale ich integruje do vlastnej osobnosti ”.

„Človek je tvor spoločenský“ a podľa toho môžeme chápať socializáciu – („poľudšťovanie“) ako proces začleňovania sa do spoločnosti, pri ktorom si človek osvojuje vzťahy medzi ľuďmi a preberá normy, hodnoty a idey príslušnej spoločnosti. Socializačný vývoj dieťaťa prebieha postupne. Priebeh detstva je ovplyvňovaný rôznymi sociálnymi skupinami.

„Socializáciu mládeže chápeme ako proces, ktorý už v predškolskom veku dieťaťa môže rozhodnúť o jeho budúcom postavení v spoločnosti “ (Matulay, 2003, s.21).

Začleňovanie sa do spoločnosti začína už nástupom detí do materskej školy. Dieťa sa zrazu ocitne v kolektíve detí, ktorých nikdy pred tým nevidel. Veci, zlozvyky, ktoré si môže dovoliť iba doma, musí v spoločnosti obmedziť. Na základnej škole dieťa už viac pociťuje pôsobenie spoločnosti na jeho osobnosť a okolie. Proces socializácie nie je len prispôbovaním sa jednotlivca spoločnosti, ale zároveň procesom utvárania osobnosti – čiže utvárania a rozvíjania individuality človeka a jeho jedinečných vlastností.

Ondrejkovič (2000, s.12) uvádza, že pod socializáciou sa najčastejšie rozumie „vysoko pozitívny proces aktívnej adaptácie osobnosti k spoločenskému systému. Jednotlivec si v ňom osvojuje hodnoty, normy konania, učí sa rozumieť kultúrne, učí sa preberať a vykonávať spoločenské roly.

Ak zoberieme do úvahy aktívnu adaptáciu osobnosti, u rómskych detí je to inak. Rómske deti v sociálnom živote nie sú dost' socializované na to, aby vedeli samé ohodnotiť veci, ktoré vedia, že sú pre nich kladným podnetom v ich živote. Nevedia sa správať podľa nich, ohodnotiť samých seba a druhých, uznať veci za potrebné resp. nepotrebné. Nevedia posúdiť, kedy si môžu založiť rodinu, či sú naň pripravení, či sa budú vedieť o ňu postarať,

či ju budú schopní uživiť. Človek sa do spoločnosti začleňuje celý život. Neustále prijíma nové informácie, rady do života, pozoruje a učí sa niektoré veci od druhých (tie, ktoré sa mu páčia a zdajú sa mu veľmi správne a zaujímavé). Vždy na neho pôsobia socializačné činitele napr. rovesníci, rodina, škola či masmediá. Myslíme si, že na prvom mieste v sociálnom živote sú sociálnym činiteľom ich rovesníci a to najmä v škole. Škola je ich sekundárnym socializačným činiteľom.

„Socializačná funkcia spočíva v sekundárnej socializácii žiakov v škole, ktorá nadväzuje na socializačný proces rodiny. Škola patrí k najvýznamnejším socializačným činiteľom. Dieťa musí chodiť do školy pravidelne, pracovať v nej, plniť požiadavky učiteľov a správať sa určitým spôsobom. Výchovno-vzdelávací proces je ťažiskom socializačného procesu“ (Dunka, 2003, s.89).

Ako sme už spomenuli, začleňovanie jedinca začína v materskej škole. Z toho dôvodu veľa rómskych detí nechodí do materskej školy. Vznikajú socializačné problémy. Nakoľko deti nechodia do materskej školy, ťažko sa adaptujú v školskom prostredí. Nevedia si zvyknúť na kolektív. Nemajú výchovné návyky z domu a nevedia si zvyknúť na obmedzenie voľnosti. Takéto deti sa ťažko naučia to, že čo je dovolené doma, nie je dovolené v škole. Okrem materských škôl veľkú pomoc poskytujú tzv. nulté ročníky, kde sa deti pripravujú na vstup do školy. Ďalším socializačným problémom je jazyk, ktorým sa rómsky jedinec ťažko dorozumieva. Tak sa ťažko začleňuje a adaptuje do kolektívu spolužiakov. Väčšina socializačných problémov vyplýva z toho, že školské prostredie pre rómske dieťa je väčšinou traumatizujúce.

Existuje psychický tlak zo strany spolužiakov, ale aj niektorých učiteľov. Dieťa trpí a následne dochádza k absenciám v škole. Dôsledkom absencie je to, že so svojimi vedomosťami zaostáva. K jeho nevýhodám patrí aj odlišnosť vyučovacieho jazyka v škole a materinského jazyka, ktorým sa rozpráva v rodine a v celej komunite. Rodičia mu pri príprave do školy pomôcť nemôžu, pretože dané učivo neovládajú. Ak dieťa do školy nechce ísť, rodičia ho nenúti, pretože nepovažujú vzdelanie za nutné.

Liégeois (2000, s.12) uvádza: „Svet detí splýva so svetom dospelých.“ Niektoré skupiny Rómov vo výchove neuplatňujú pojem „to nesmieš.“ Podľa nich dieťa môže všetko, pretože je malé a nemá dosť rozumu.

Preto vznikajú problémy socializácie rómskych žiakov, lebo sa nevedia prispôbiť spoločnosti, školskému prostrediu. Je im cudzie dodržiavať pravidlá a žiť podľa nich, lebo ich výchova v domácom prostredí je voľná. Na socializáciu rómskych žiakov vplýva rodina, prostredie, z ktorého dieťa pochádza a v ktorom žije.

Socializácia sa uskutočňuje prostredníctvom sociálneho učenia, ktoré môže prebiehať na nižšej alebo vyššej úrovni. Proces socializácie je vždy vzťahom medzi spoločnosťou a jedincom. Je to vždy vzťah vzájomného pôsobenia. Problémy socializácie u rómskych detí treba neustále riešiť. Treba poskytnúť pomoc rómskym rodinám a deťom pri začleňovaní sa do spoločnosti, aby sa mohli prispôbiť a zapadnúť do majoritnej spoločnosti. Situácia Rómov je v tejto súvislosti úplne špecifická, vzhľadom na problematickosť samotného používania rómskeho jazyka. V súčasnosti prebieha výučba v jazyku národnostných menšín iba maďarskej a ukrajinskej národnosti. Ďalším dôvodom je fakt, že ani samotní Rómovia neprejavujú záujem o vzdelávanie v rómskom jazyku.

Liégeois (1997, s.178) hovorí, že „Róm považuje školu predovšetkým za donucovací prostriedok väčšinového obyvateľstva, v ktorej sa jeho deti majú asimilovať. Školská dochádzka nemôže byť teda pre neho nič viac ako povinnosť navyše. Dlhú dobu sa ho prostredníctvom školy pokúšali násilne asimilovať, preto je to pre neho inštitúcia cudzia, ktorá sa stavia proti jeho záujmom. Rodičia sú si vedomí, že škola môže vzdelávať, ale pri vzdelávaní aj prevychovávať, prispôbovať a deformovať“.

V súčasnosti rómski žiaci navštevujú slovenské alebo maďarské základné školy. Je veľa problémov, ktoré sa vyskytujú pri návšteve základnej školy. V prvom rade je to dochádzka, nepripravenosť, nedostatočná snaha žiakov dosiahnuť dobré výsledky a nevhodné správanie niektorých žiakov. Tieto problémy sa musia neustále riešiť, aby sme predchádzali nepospievaniu žiakov v ďalších ročníkoch alebo aby nedošlo k preradeniu žiakov do špeciálnych škôl. Veľkú úlohu pri vzdelávaní rómskych žiakov zohráva postavenie rodiny a osobnosť učiteľa. Je potrebné zmeniť postoje rodičov a žiakov k vzdelávaniu, k škole a učiteľovi, životným cieľom na odhodlanie ich realizovať.

„Rómovia si uvedomujú svoju sociálnu aj symbolickú exklúziu, a preto nechcú, aby ich deti boli akýmkoľvek spôsobom vylučované v rámci vzdelávacieho systému“ (Ravasz, 2005, s.20).

Okrem základných škôl veľa rómskych žiakov navštevuje aj špeciálne školy (osobitné školy). Špeciálne školy sa od základných škôl líšia tým, že sem chodia žiaci s mentálnou retardáciou, slabo prospievajúci žiaci a žiaci, u ktorých ide o retardáciu sociálnu, ktorá bola dôsledkom zanedbanej výchovy v málopodnetnom rodinnom prostredí. Menšie percento rómskych detí ide po ukončení základnej školy ďalej študovať na stredné školy.

Mann (2003, s.11) uvádza, že „úspešnosť vzdelávania rómskych detí je závislá predovšetkým na dvoch predpokladoch: prvým je zmena celkového prístupu – represiu je

potrebné nahradiť motiváciou, druhým predpokladom je odborná pripravenosť a morálne kvality učiteľa“.

1.3 Výchova a výchovné problémy rómskych žiakov

Podľa Rosinského (2006) vzdelávanie a výchova patria k základným atribútom rozvoja každej civilizovanej spoločnosti. Podieľajú sa na zvyšovaní vzdelanostnej a kultúrnej úrovne obyvateľstva a na spoločenskom vývoji.

Výchovu a vzdelávanie vnímame ako otázku zachovania kultúry, biologickej a kultúrnej reprodukcie spoločnosti, otázku prežitia národa a štátu, otázku konkurencieschopnosti, otázku hospodárskeho a sociálneho rozvoja, ktoré ovplyvňujú kvalitu života a hodnotovú orientáciu všetkých členov spoločnosti. Budúcnosť každej spoločnosti stojí a padá na výchove. Každý z nás je do istej miery účastníkom výchovy, pričom musí plniť rôzne úlohy a zohľadňovať spoločenské požiadavky doby, v ktorej žije. Výchova človeka je jedna z najdôležitejších spoločenských úloh. O výchove hovoríme v súvislosti s človekom, nakoľko prebieha v ľudskej spoločnosti. Výchova je spoločenský jav, preto sa v nej odráža všetko, čím žije spoločnosť. Dieťa musí byť od útlej mladosti zámerne formované z telesnej, duševnej stránky, lebo raz prevezme na svoje plecia istý podiel na riadení spoločnosti.

„Výchova (latinsky – *educatio*) je pôsobenie na procesy učenia a socializácie s cieľom premeniť, pretvárať človeka. V užšom zmysle ju chápeme ako plánovité, cieľavedomé, zámerne, systematické pôsobenie na osobnosť človeka zamerané na tvorbu hodnôt, mravného konania a presvedčenia“ (Bakošová, 2003, s.55-56).

Pod výchovou sa rozumie aj morálny a intelektuálny výcvik, rozvíjanie mentálnych zložiek charakteru človeka, formovanie zložiek jeho osobnosti. Cieľom výchovy je rozvoj schopností, osvojenie vedomostí a návykov, získavanie skúseností a sformovanie charakteru v súlade s požiadavkami spoločnosti.

Ondrejko (1995, s.50) zdôrazňuje, že „starostlivosť, pestovanie, poučovanie, výchova a postupné zaraďovanie narastajúcej mladej generácie do spoločnosti od ranného detstva až do obdobia neskorej mladosti, kedy mladosť končí a začína sa vek dospelosti, sú typickými sprievodnými znakmi ľudského spolužitia“.

Výchovu môžeme chápať ako komplexnú, plánovitú sústavne tvorivú činnosť zameranú na rozvoj osobnosti v súlade s potrebami a požiadavkami spoločnosti na existujúcom stupni

spoločenského vývoja. Cieľom výchovy je odovzdávanie a získavanie poznatkov, schopností a praktických návykov, osvojovanie morálky a celých vzorov správania, utvárania hodnotových orientácií človeka, ale aj rozvoj potrieb a záujmov, ktoré človeka motivujú k aktivite.

Výchovný proces v súčasných podmienkach vychádza z nadriadeného postavenia vychovávateľa. Vychovaný sa priúča pravidlám správania sa voči najbližším osobám (rodinné prostredie), neskôr rešpektovaniu sa navzájom v školskom kolektíve, plneniu úloh s uvedomovaním si zreteľa na budúci vývoj, potrebnosť znalostí, ktoré behom života získava. Výchova zahŕňa množstvo lásky, úcty voči človeku, solidarity. Vychovávateľ má vo výchovnom procese veľmi zodpovednú a náročnú úlohu. Úlohou je vštiepiť dieťaťu návyky, vzdelanie, spôsoby ako vykonať širokú škálu pracovných vzdelávacích úloh. Musí vedieť a rozvíjať jeho vlastnosti charakteru do najpozitívnejšej miery.

„Pri výchove ako cieľavedome zameranej činnosti musíme prihliadať vždy na individuálne osobnosti vychovávaného, na prostredie v ktorom žije, ale aj na osobnosť vychovávateľa sprostredkujúceho výchovné požiadavky“ (Rozinajová, 1988, s.13).

Výchova nemôže prebiehať stereotypne, lebo je podmienená požiadavkami spoločnosti. Na výchove sa zúčastňuje rodina, predškolská výchova, škola a mimovyučovacie zariadenia. Veľká časť rómskych detí zlyháva v základnej škole. Dôsledkom je nedostatočná školská pripravenosť hlavne jazykovej úrovne a nedostatočná podpora starostlivosti zo strany rodičov. Takíto žiaci často opakujú ročníky, neukončia základnú školu a nepokračujú v štúdiu na stredných školách alebo učilištiach. Takíto jedinci v súčasnej dobe vstupujúci na trh práce, obyčajne okrem svojich rúk, nemajú čo ponúknuť. Nakoľko nie je nekvalifikovaná práca príliš vyhľadávaná a spoločensky ekonomicky prestížna, sú títo ľudia vopred odsúdení žiť na periférii spoločnosti.

Longauer (2001, s. 91) hovorí, že: „cieľ výchovy a vzdelávania rómskych detí a mládeže môžeme dosiahnuť ak:

- vo výchove a vzdelávaní budeme akceptovať etnické, kultúrne a sociálne odlišnosti rómskych detí a žiakov a využijeme rôzne kombinácie prístupov podľa danej situácii, ktoré budú najpriateľnejšie a bez negatívnych vplyvov a ťažkostí aj najpriateľnejšie”.

Sám autor pôsobiaci ako pedagogický asistent na Základnej škole v Zlatých Klasoch uvádza zo skúseností, že je málo rómskych žiakov, ktorým záleží na ukončení základnej školy. Mnohí z nich uvádzajú, že chcú ísť na stredné školy, no svojim prístupom sa k tomu nedopracujú. Nesnažia sa, neuvedomujú si dôležitosť vzdelania pri uplatnení sa na trhu práce, aj keď o tom hovoria, že je to dôležité. Ich negatívny postoj k učeniu ich vedie

k tomu, že viackrát opakujú ročníky a ukončia povinnú školskú dochádzku v nižších ročníkoch. Niektorí sa dajú motivovať prostredníctvom učiteľov, ktorí im pomáhajú, aby sa vedeli začleniť do spoločnosti a uplatniť sa v živote. Môžeme konštatovať, že príčinou toho sú rodičia, ktorí nemotivujú svoje deti, nesnažia sa spolupracovať s učiteľmi pri napredovaní a získavaní vedomostí ich dieťaťa, ktoré sa mu v živote zíde. Záleží na tom, z akého prostredia deti pochádzajú. Z toho dôvodu si veľa detí berie príklad z rodičov, ktorí sú nezamestnaní a nevzdelaní. Nemyslia na to, že uplatniť sa v živote, uživiť rodinu a uplatniť sa na trhu práce bude bez vzdelania ťažké. Keď dieťa nechce chodiť do školy, rodičia mu to dovoľia, a pritom si neuvedomujú dôsledky do budúcnosti. Problém je aj v tom, že veľa rodičov nemá ukončenú základnú školu. Nevedia pomôcť deťom pri učení. Deti zanedbávajú domácu prípravu na vyučovanie, chodia do školy nepripravení a nenaucení. Uvedené problémy sa väčšinou odrážajú na ich známkach. Ďalšie problémy, ktoré sa vyskytujú u rómskych detí, je nepravidelná dochádzka a neadekvátne správanie sa na hodinách. Výchovné problémy, ktoré sa vyskytujú u rómskych detí treba neustále riešiť. Sú žiaci, ktorí sa naozaj snažia. Majú pred sebou cieľ ukončiť základnú školu a potom ďalej študovať na stredných školách. Rodičia ich viac povzbudzujú a motivujú k lepšiemu začleneniu do spoločnosti.

Nevzdelanosť berie človeku schopnosť orientovať sa v spoločenskom živote, pri uplatňovaní svojich práv, možnosti vyjadrovania sa k dôležitým otázkam, problémom vlastného života a postavenia v spoločnosti. Na odstránenie problémov, ktoré sa vyskytujú u rómskych detí pri výchove treba v prvom rade pomoc rodičov, ktorí by mali viac spolupracovať s učiteľmi a mali by sa viac venovať starostlivosti o svoje deti. Treba si uvedomiť, že výchova a vzdelávanie je jednou z možností ako sa dostať nielen z materiálneho, ale aj duchovného nedostatku.

1.4 Motivácia rómskych detí k učeniu

V predchádzajúcich kapitolách sme spomínali, že príprava žiaka na život a prácu sa uskutočňuje v procese cieľavedomého vyučovania a výchovy. Našou povinnosťou je myslieť na to, akého človeka vychováme. Čím lepšie pripravíme mladých ľudí na plnenie požiadaviek, tým to bude pre nich a pre spoločnosť lepšie. Nezastupiteľnú úlohu v tomto procese zohráva cieľavedomá a náročná práca učiteľa alebo pedagogického asistenta. Táto práca podnecuje, navodzuje a usmerňuje tvorivú činnosť mladých ľudí. Motivovať dieťa

k učeniu je potrebné najprv zo strany rodičov. Je dôležité, aby rodičia viedli svoje deti k tomu, že škola je potrebná na to, aby sa v budúcnosti uplatnili a našli perspektívne zamestnanie. Zároveň na to, aby sa vedeli začleniť do spoločnosti. Je potrebné, aby dieťa malo nejaký cieľ, ktorý chce dosiahnuť. Nechodiť do školy len preto, že musí.

Môžeme konštatovať, že motivácia žiakov k učeniu zo strany rodičov je nedostatočná. Rómske dieťa má potom problémy v základnej škole, ktorú v niektorých prípadoch ani nedokončí. Je chybou rodičov, ktorí nedostatočne motivujú svoje deti k učeniu. Motivácia učiteľa a jeho vplyv na žiaka v škole už nestačí. Kým nerómski žiaci uvádzajú, že do školy chodia preto, lebo sa chcú niečo naučiť. Ich motívom sú poznávacie pohnútky. Vo väčšine prípadov rómske deti uvádzajú, že do školy chodia preto, lebo musia.

Podľa Rosinského (2006, s. 150) „pokiaľ nie je školský prospech dôležitý pre rodinu, nie je dôležitý ani pre dieťa. Škola sa tak preň stáva zbytočnou povinnosťou, ktorú rešpektuje, ale len formálne. Za dobrý prospech ho nikto nepochváli, na zlý zas nikto nereaguje“.

Okrem motivácie rodičov vplýva na dieťa aj motivácia učiteľa na vyučovaní. Motivácia je nevyhnutnou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu. Uľahčuje nielen učiteľovi prácu so žiakom, ale aj žiakovi osvojovanie si nových vedomostí. Motivácia na vyučovaní je potrebnejšia u mladších žiakov. Hlavnými prostriedkami motivácie v učebnej činnosti žiaka sú učebné úlohy a učiteľ, ktorý žiakov neustále motivuje k samostatnej, aktívnej a tvorivej činnosti. Najdôležitejším činiteľom v učebnom procese je osobnosť učiteľa.

„Jeho charakteristickou črtou musí byť neustála myšlienková aktivita a sledovanie vzťahu žiakov k učeniu, k práci a k škole. Musí hľadať spôsoby, ako preniknúť do psychiky žiaka tak, aby spoznal skutočné príčiny a pohnútky jeho správania a postojev“ (Lokšová, Lokša, 1996, s. 90)

Dobry učiteľ musí poznať veľa spôsobov motivácie. Vhodná motivácia môže vyvolávať a udržiavať u žiaka záujem o učenie, daný predmet a určitú vzdelávaciu činnosť. Naopak, používanie nevhodných motivačných činiteľov môže u žiaka brzdiť rozvíjanie vzťahu k učeniu, dokonca priamo vyvolávať nezáujem, či odpor k učeniu. Učiteľ si musí uvedomiť, že rozvoj motivácie sa vždy spája s konkrétnou vzdelávacou činnosťou. Rozvoj motivácie bez činnosti neexistuje.

Motivácia je kľúčovou otázkou vyučovania a výchovy. Ako vnútorná pohnútky k činnosti, ovplyvňuje do veľkej miery aktivitu žiakov. Škola by mala byť podnetným prostredím, v ktorom by sa mal vzbudzovať u žiakov záujem o učenie nielen v zmysle vonkajších motívov, ale aj v zmysle vnútorných snažení.

1.5 Alternatívne riešenie problému vzdelávania rómskych detí

V tejto podkapitole sa budeme venovať rozoberaniu a popísaniu alternatívnych riešení zameraných na riešenie výchovných problémov rómskych detí. Existuje viacero alternatív na riešenie problému vzdelávania rómskych detí. Súčasne sa budeme venovať alternatívam akými sú nulté ročníky a pedagogický asistent - asistent učiteľa. Obidve alternatívne riešenia sa môžu použiť v školách pri zvládaní a riešení mnohých problémov vyskytujúcich sa u rómskych detí.

Pre zlepšenie vzdelávacích podmienok rómskych detí je nevyhnutné pokračovať v ich predškolskej príprave a zintenzívniť ich prípravu v nultých ročníkoch ZŠ. Mnohé rómske deti nenavštevujú materskú školu kvôli rodičom alebo z dôvodu, že mnohí z nich pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia. Nemajú podmienky na to, aby chodili do predškolských zariadení. Práve takýmto deťom poskytuje pomoc na prípravu na vstup do školy nultý ročník.

Rosinský (2006) zdôrazňuje výrazný nepomer medzi rómskymi deťmi zaškolenými v predškolskom zariadení a deťmi nastupujúcimi do prvého ročníka ZŠ, poukazuje na to, že vo väčšine lokalít sa materská škola nenachádza. Pre väčšinu rómskych detí je teda prvý ročník vlastne iba prípravou na ZŠ.

Nultý ročník poskytuje deťom prípravu na prvý ročník základnej školy. Vstup dieťaťa do školy je preň obrovskou zmenou, ktorá prináša značné nároky. Z tohto dôvodu pripravenosti dieťaťa na vstup do školy je venovaná pozornosť zo strany rodičov a odborníkov. Dieťa po vstupe do školy musí byť schopné samé cielene zamierať svoju pozornosť na pomerne dlhý čas. Malo by vedieť regulovať svoju pohyblivosť a impulzivnosť, osvojovať si množstvo poznatkov. Malo by byť schopné vydržať bez rodičov relatívne dlhú dobu, adaptovať sa na skupinu, podriaďovať sa pokynom cudzieho dospelého a pod. Nedostatočná predškolská príprava najmä u detí zo sociálne znevýhodneného prostredia má za následok ich nezrelosť v prvých ročníkoch základnej školy. Môžeme konštatovať, že na Slovensku sa alternatívna forma riešenia akcelerácie úspešnosti rómskych žiakov uplatnila prostredníctvom zriadenia nultých ročníkov.

Výrazný počet 6-ročných nepripravených detí na úspešné zvládnutie prvého ročníka pochádza zo sociálne a výchovne nedostatočne podnetného prostredia. Tieto deti majú nepriaznivé sociálne prostredie, nesprávnu výchovu alebo absenciu výchovy. Ak je spoločenské prostredie chudobné na podnety pre mentálny, emocionálny a sociálny vývin, stáva sa brzdou vývinu. Ide o deti z rozvrátených rodín, z rodín s nízkou materiálnou

úrovňou. Patria tu zanedbané a sociálne izolované deti. Dieťa v takýchto podmienkach sa vyvíja mentálne, psychicky, emocionálne, osobnostne pomalšie. Tieto deti nenavštevujú predškolské zariadenia, tým sa stávajú nezrelým na vstup do školy. Týmto deťom sa zvykla odkladať povinná školská dochádzka. Jednou z možností ako neodkladať 6-ročné deti zo sociálne a výchovne nedostatočne podnetného prostredia na povinnú školskú dochádzku, je zriaďovanie nultých ročníkov. Základom nultých ročníkov je skutočnosť, že intenzívnym, cieľavedomým, edukačným pôsobením skúsených pedagógov počas dvojročného cyklu sa umožní takýmto žiakom zvládnuť učivo prvého ročníka ZŠ. Vo všeobecnosti je nultý ročník vnímaný ako prevencia proti nepodstatnému preradovaniu detí do špeciálnych škôl a zároveň ako nástroj socializácie rómskych detí.

Podľa Rosinského (2006) cieľom nultých ročníkov je intenzívne pôsobenie na žiaka vo forme celodenného edukačného systému s prelínaním výchovnej práce materskej školy a čiastočným plnením učebných osnov I. ročníka. Nultý ročník je určený pre deti, ktoré k 1.septembru dosiahli fyzický vek šesť rokov, ale nedosahujú školskú zrelosť. Pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia a vzhľadom na to u nich nie je predpoklad zvládnutia učiva 1. ročníka základnej školy za jeden školský rok. Odporúča sa deťom, ktoré nespĺňajú kritérium školskej zrelosti. Pred nástupom rómskych detí do nultého ročníka sa musia vyšetriť psychologicky a špeciálnym pedagógom, ktorý diagnostikuje dieťa. Výučba v nultých ročníkov by mala byť rozdelená do kratších časových blokov. Často sa zaraďujú hravé aktivity alebo chvíľky na uvoľnenie a odreagovanie. Deti sa postupne učia základným zručnostiam, ktoré vyžaduje a predpisuje škola. Zvykajú si na režim školy, trénujú si pozornosť a rozvíjajú sociálne zručnosti. Podstatou nultého ročníka je tiež rozloženie učiva 1. ročníka ZŠ na dva školské roky. Tým je väčšia pravdepodobnosť, že pomalším tempom rómsky žiak zvládne učivo a vie sa rýchlejšie adaptovať na školu. Počas prvého roka školskej dochádzky (v nultom ročníku) si osvojujú a rozvíjajú jazykové zručnosti, jemnú motoriku, matematické predstavy, zrakové a sluchové vnímanie, pamäť, pohybové schopnosti pomocou špeciálneho programu zostaveného a vyhodnocovaného pedagogicko-psychologickou poradňou. Druhý rok školskej dochádzky, po získaní „dlhšej štartovacej čiary“, boli žiaci schopní bez problémov pracovať podľa učebných osnov 1. ročníka ZŠ.

Celý nultý ročník spočíva vlastne v tom:

- aby sa v priebehu jedného školského roka rómske dieťa vedelo adaptovať
- aby sa jeho vývin rozvíjal tak, aby bolo schopné nastúpiť do 1.ročníka ZŠ
- aby sa bez problémov začlenil do edukačného procesu

- pripraviť dieťa tak, aby sa predchádzalo neúspešnému začiatku v školskej dochádzke
- viesť deti od ich formovania k sebauváraniu, nakoľko negatívne frustrujúce zážitky dieťaťa pri vstupe do školy poznamenávajú jeho vzťah k učeniu.

Rosinský (2006) hovorí, že je potrebné, aby učiteľ vytvoril v triede príjemné prostredie, ktorému by deti rozumeli a dôverovali mu. Najúčinnějšía forma sa v edukačnej práci s týmito deťmi javí tvorivá hra, čiže hravé formy edukačnej práce s deťmi. Prínosom pre úspešnú edukáciu v nultom ročníku je nadväzovanie kontaktu s rodičmi detí. Rodičia by mali byť presvedčení, že učiteľ má naozaj záujem pomôcť ich deťom.

V systéme základného školstva je najdôležitejším a najefektívnejším programom projekt pedagogického asistenta - asistenta učiteľa. Od roku 2002 funguje projekt pedagogických asistentov na celoštátnej úrovni. Zákon č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 408/2002 Z.z. s účinnosťou od 1.9.2002 ustanovil profesiu pedagogického asistenta - asistenta učiteľa ako pedagogického zamestnanca, ktorý vykonáva výchovno-vzdelávací proces v školách a v školských zariadeniach. Podieľa sa na utváraní nevyhnutných podmienok na prekonanie najmä jazykových, zdravotných a sociálnych bariér dieťaťa pri zabezpečovaní výchovno-vzdelávacieho procesu.

Môžeme konštatovať, že efektivita pôsobenia pedagogických asistentov úzko súvisí s ich osobnostnými predpokladmi a životnými skúsenosťami. Pedagogický asistent sa podieľa na utváraní podmienok nevyhnutných na prekonávanie najmä jazykových, zdravotných a sociálnych bariér dieťaťa pri zabezpečovaní edukačného procesu.

V súčasnosti sa **pedagogický asistenti** riadia zákonom 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý určuje ich práva a povinnosti a definuje ich ako pedagogických zamestnancov. Zákon 317/2009 Z. z. § 16 uvádza kategórie pedagogického zamestnanca, pre ktorého pedagogický asistent vykonáva asistenciu. Pedagogický asistent sa zaraďuje do jednotlivých podkategórií:

- asistent učiteľa
- asistent vychovávateľa
- asistent majstra odbornej výchovy

Pedagogickí asistenti by mali byť akýmisi sprostredkovateľmi medzi rómskou komunitou a školou. Mnohé deti po nástupe do prvého ročníka neovládajú slovenský jazyk a práve rómsky asistenti môžu pomôcť prekonať jazykovú bariéru medzi učiteľmi priamo na hodinách. Venujú sa deťom v záujmovej činnosti. Dôležitou súčasťou ich pôsobenia má

byť aj práca s rodinou prostredníctvom návštev, pričom môže rodičov oboznámiť s prospechom alebo problémami ich detí. Význam asistenta spočíva aj vtom, že sa deti oveľa lepšie zaraďujú do vyučovacieho procesu, ak im pomáha niekto z vlastnej komunity. Jeho hlavnou úlohou je zmeniť prístup detí k vzdelaniu. Mal by byť pre deti vzorom. Vplýva totiž na nich aj mimo školy svojim postojom. Na asistenta sú kladené veľké nároky, čo sa týka ochoty a schopnosti si nájsť vhodný prístup ku všetkým deťom.

Dunka (2003, s.92) uvádza, že „náročné je tiež získať dôveru rodičov a pokúsiť sa ich pozitívne ovplyvniť. Asistent učiteľa musí byť pevne rozhodnutý podieľať sa na výchove a vzdelávaní rómskych detí, musí byť rozhodnutý odovzdávať svoje vedomosti a zručnosti deťom, musí si byť vedomí zmysluplnosti svojho pedagogického pôsobenia, musí byť schopný poznať a porozumieť pedagogickým procesom ako základu pri rozhodovaní a riešení výchovných situácií, musí byť schopný komunikovať s inými ľuďmi, učiteľmi, rodičmi a celou rómskou komunitou. Je potrebné, aby asistent učiteľa v škole s učiteľmi, s deťmi pracoval, zotrval v škole čo najdlhšie a pomáhal deťom i učiteľom. Sociálne pomery v rodinách sú kritické, no jediná možnosť ako dosiahnuť cieľ – zvýšenie úrovne vzdelávania rómskych detí je donútiť rodičov, aby spolupracovali s učiteľom a asistentom učiteľa”.

2 OSOBNOSTNÝ A PROFESNÝ PROFIL PEDAGOGICKÉHO ASISTENTA

Ako sme už spomenuli v predchádzajúcej kapitole rómske dieťa sa nezaujíma o učenie tak, ako by malo. Smutné je, že aj rómski rodičia deti nemotivujú a nedbajú na to, aby sa ich dieťa vzdelávalo. Čoraz viac detí vyrastá bez vzdelania a spoliehajú sa na podporu od štátu. Na vyriešenie problémov rómskych detí v prospech lepšej budúcnosti, musíme presvedčiť rodičov, aby spolupracovali so školou, aby vzdelávanie svojich detí pokladali za dôležité a prvoradé. Situácia na školách, ktoré navštevujú rómske deti je čoraz horšia. Ich rodinné prostredie ich nepripravuje na školu. Keď prídu do školy, nemajú žiadne návyky z domáceho prostredia. To sa potom odráža pri práci s nimi, ťažko sa prispôbujú školskému prostrediu, ťažko zvládajú učivo a atď. Pri takýchto problémoch pomáha v školách pedagogický asistent učiteľa. Môžeme povedať, že práca pedagogického asistenta pomáha pri prekonávaní rôznych prekážok, ktoré sa vyskytujú pri práci s rómskymi deťmi.

Výchova a vzdelávanie rómskych žiakov si na jednej strane vyžaduje hlbokú znalosť pedagogiky (systémová pedagogika) a na druhej strane znalosť zákonitostí rómskej kultúry, spôsob života Rómov ich konkrétnej situácie a pod. Toto všetko by mal spĺňať pedagogický asistent. Pedagogickí asistenti začali pracovať na školách so zvýšeným počtom rómskych žiakov aj napriek tomu, že školská legislatíva doposiaľ nedefinovala pedagogického zamestnanca s takouto pracovnou náplňou. Metodický pokyn k zavedeniu profesie asistenta učiteľa bol vydaný 6.12.2003 a v praxi platný od 1.1.2004.

Prijatím zákona 317/2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a zmene a doplnení niektorých zákonov sa pedagogickí zamestnanci členia podľa § 12 na tieto kategórie:

- učiteľ
- majster odbornej výchovy
- vychovávateľ
- pedagogický asistent
- zahraničný lektor
- tréner športovej školy a tréner športovej triedy
- korepetítor.

V dôsledku tohto členenia pedagogických zamestnancov sa namiesto výrazu asistent učiteľa používa výraz pedagogický asistent. Pedagogický asistent žiakom veľmi pomáha pri odbúravaní počiatočného strachu z neznámeho prostredia a učiteľa. Pomáha pri odbúravaní jazykovej bariéry. Venuje sa im po vyučovaní. Učiteľovi pomáha pri prekonávaní časových metodologických a jazykových problémoch. Učiteľom a rodičom detí pomáha pri vzájomnej komunikácii, pri budovaní dôvery, spoločne riešia rôzne problémy a pod. Veľa závisí aj od toho, ako k tejto práci pristupuje pedagogický asistent učiteľa. Veľa závisí na osobnosti asistenta, na jeho vzťahu k deťom a zručnostiach. Pedagogický asistent musí spĺňať dané požiadavky. Veľa závisí od povahy a celkovej osobnosti asistenta na profesionálne vykonávanie svojej práce.

Predpoklady pre výkon funkcie pedagogického asistenta - asistent učiteľa sú predovšetkým: osobnostné kvality, kladný vzťah k deťom a záujem o prácu s nimi, primeraná úroveň komunikačných zručností, dobré ovládanie slovenského a rómskeho jazyka. Švarcová (1998 In Klein, 2008, s.54).

Osobnosť asistenta musí byť totožná s osobnosťou učiteľa. Pedagogický asistent by mal mať také kvality a vlastnosti ako učiteľ.

Osobnosť je kľúčom k úspechu každého výchovného pôsobenia. So všetkými svojimi znakmi a vlastnosťami má nepretržitý vplyv na žiakov, ktorý sa odráža v ich kvalitatívnych stránkach a povahových vlastnostiach. Loran, Bjelová (1998 In Portik, 2003, s.80).

„Asistent učiteľa je osobnosťou, ktorá nielen vyhľadáva „školsky ohrozené deti.“, ale na ktorú sa budú deti s dôverou obracať” (Klein, 2008, s.52).

Podľa Porubského (2004 In Klein, 2008, s.55) by rola asistenta nemala byť chápaná len ako rola vykonávateľa činností, na ktoré „učiteľ nemá čas“, ale treba ho chápať ako odborníka, ktorý v rámci nadobudnutých odborných kompetencií je sám spôsobilý:

- systematicky poznávať špecifiká sociálneho, kultúrneho a jazykového prostredia rómskych žiakov, s ktorými pracuje a akceptovať tieto špecifiká vo svojej edukačnej praxi,
- diagnostikovať a akceptovať individuálne edukačné potreby žiakov,
- podieľať sa na vytváraní multikultúrneho edukačného prostredia, ktoré umožňuje plynulú adaptáciu rómskeho dieťaťa pochádzajúceho zo sociálne a kultúrne znevýhodneného prostredia do podmienok školy,
- vytvárať a využívať efektívne prostriedky na uľahčovanie a prekonávanie počiatočných jazykových a kultúrnych a sociálnych bariér rómskym žiakom,
- poskytovať efektívnu odbornú pomoc učiteľovi v procese inkulturácie, osobnostného, sociálneho a kultúrneho rozvoja rómskych žiakov,

- organizovať a viesť voľnočasové aktivity v oblasti rozvoja rómskej kultúry,
- vytvárať efektívne a plnohodnotné vzťahy medzi školou a rodinami rómskych žiakov,
- prispievať ku kultivácii vzťahov medzi majoritnou a minoritnou časťou miestneho spoločenstva,
- primeraným spôsobom komunikovať s rómskymi žiakmi pochádzajúcich zo sociálne a kultúrne znevýhodneného prostredia.

Osobnosť pedagogického asistenta je veľmi dôležitá práve preto, aby vedel odborne pomôcť učiteľom a aby zvládol všetky prekážky pri práci s rómskymi deťmi.

Zelina a Zelinová (1997, s.8) uvádzajú, že učiteľ i pedagogický asistent musí byť osobnosťou, ktorá reguluje svoje vzťahy, to znamená aj seba samého. Znamená to, že nie je len reaktívny v zmysle reagovania na to, čo sa deje okolo neho, ale sám tvorí vzťahy. Musí byť proaktívny. Projektuje, premýšľa, má ciele a vie, ako ich dosiahnuť. Vie, o čom je pedagogika, vie čo je to výchova, pozná aj moderné trendy, ovláda tvorivo-humanistické ideály výchovy a v intenciách tohto poznania reguluje seba, svoje správanie, vzťahy k žiakom, kolegom, svetu. Osobnosť učiteľa je jedna z najdôležitejších oblastí, ktorá čaká na svoje podrobnejšie preskúmanie a vymedzenie. Posúdenie učiteľa, jeho profesionality sa zvyčajne deje prostredníctvom posudzovania výsledkov jeho práce. Učiteľ (aj pedagogický asistent) je vo výchovno-vzdelávacom procese významným subjektívnym činiteľom, ktorý svojimi vstupmi do tohto procesu vytvára, pretvára i dotvára. Od učiteľových kvalít je mnohé odvodené. Výskumy, zaoberajúce sa vplyvom učiteľa na edukačný proces zisťujú, ktoré vlastnosti učiteľa determinujú efektivitu a kvality výchovno-vzdelávacieho procesu.

Spôsob, ako zlepšiť prístup rómskych detí k učeniu, je včleniť do procesu vyučovania aj príslušníka vlastného etnika. Problémom je to, že vzdelanostná úroveň Rómov je nízka. Nie je dostatok rómskych učiteľov s vysokoškolským vzdelaním, ktorí by mohli pôsobiť v triedach, kde sa zúčastňujú vyučovania aj rómski žiaci. Riešením sú pedagogickí asistenti.

Klein (2003, s. 93-94) označuje „profesiou asistenta učiteľa rómskych žiakov za mladú. Vznikla prirodzene ako reakcia na praktické potreby súvisiace so socializáciou a kultúrnou integráciou znevýhodnených, sociálne exkludovaných komúní rómskej národnostnej menšiny na Slovensku. V snahách o pozdvihnutie úrovne rómskej populácie sa v našej spoločnosti zrealizovali viaceré dôležité a v rôznej miere aj efektívne kroky. Naďalej však zostáva prioritou vzdelávanie a zvyšovanie vzdelanostnej úrovne rómskej populácie, pretože ako sa viacerí zainteresovaní zhodli, vzdelanie je jedinou cestou, ktorá vedie

k sociálnemu, kultúrnemu, ekonomicko-hospodárskemu a politickému progresu a pozdvihnutia rómskej národnostnej menšiny. Vzdelanie je jedinou možnou bázou a zdrojom „národného obrodenia“ a sebaapremeny Rómov. K tomu je potrebné, aby sa čo najväčší počet populácie dnešných rómskych detí dostal k strednému a následne k vysokoškolskému vzdelaniu“.

Klein (2008) uvádza, že na základe zákona č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, definitívne sa potvrdzuje postavenie profesie pedagogického asistenta (2.diel, § 5, odsek 6) v základnej škole. V 7. časti školského zákona § 7, odsek 9 sa uvádza, že deťom alebo žiakom so zdravotným znevýhodnením a žiakom so zdravotným znevýhodnením bariéry, vyplývajúce z ich zdravotného znevýhodnenia, pomáhajú prekonávať pedagogickí asistenti aj v školách pre deti alebo žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorými podľa toho zákona sú: materská škola, základná škola, špeciálna škola, stredné školy, praktické školy a odborné učilišťa.

„Hlavná myšlienka v zavedení asistenta učiteľa vychádzala z potreby zapojiť do edukácie rómskych žiakov samotných Rómov. V súčasnosti je málo rómskych učiteľov, a preto jedným z riešení je zavedenie rómskeho asistenta učiteľa. Väčšinou ide o rómskeho asistenta z komunity, ktorý pri rómskych žiakoch je uplatniteľný aj ako facilitátor a mediátor vedomostí a zručností“ (Rosinský, 2006, s.77).

Fabianová (2004, s.72) zdôrazňuje, že: „ponímanie postavenia asistenta učiteľa v edukačnom procese vychádza z faktu, že asistent sa stáva pedagogickým zamestnancom spôsobilým vykonávať výchovnú a vzdelávaciu činnosť v rámci kompenzačnej edukácie detí a žiakov, ktorí sú v dôsledku kultúrnych špecifik a sociálnych deficitov ich rodinného prostredia v štandardnom edukačnom prostredí výchovno-vzdelávacích inštitúcií znevýhodnení. Asistenti učiteľa sú potrební v tých oblastiach, v ktorých deti nastupujúce do vzdelávacieho systému pochádzajú z prostredia s nižšou sociálnou motiváciou a jazykovými bariérami“.

Môžeme povedať, že „asistent učiteľa je potrebný najmä v regiónoch, kde inštitúcie školského systému navštevujú deti so sociálne menej podnetného prostredia s nízkym spoločenským zázemím. Tam, kde rodina neposkytuje alebo nie je schopná poskytnúť dostatočné množstvo stimulov na podporu ich psychomotorických a poznávacích schopností tak, aby sa mohli úspešne zapojiť do vzdelávacieho procesu“ (Klein, Horváthova, 2007, s. 247).

Pedagogický asistent pracuje so žiakmi individuálnou formou alebo priamo na hodinách. Je pre žiakov radcom, pomocníkom a organizátorom v hľadaní efektívneho napredovania pri osvojovaní zručnosti a poznatkov. Uľahčuje adaptáciu detí na nové učebné prostredie a pomáha prekonávať počiatočné kultúrne a sociálne bariéry. Pomáha žiakom pri pochopení zadaných úloh a zároveň pôsobí na rozvíjanie sústredenosti žiakov. Pedagogický asistent učiteľa má za úlohu upevňovanie disciplíny na hodinách. Sleduje prípravu žiakov na vyučovanie. Sleduje upravenosť a hygienu žiakov, nosenie si školských pomôcok. Pomáha prekonávať kultúrne a jazykové bariéry. Spolupracuje s učiteľmi na vyučovacích hodinách. Pedagogický asistent spolupracuje s rodinami a zabezpečuje kontakt učiteľa s rodičmi.

Profesia pedagogického asistenta vyžaduje rôzne znalosti z oblasti pedagogiky, výchovy. Musí mať určitý prehľad o rómskych žiakoch a ich rodičoch. Je dôležité, aby poznal rodinné prostredie, odkiaľ dieťa pochádza, ako žijú jeho rodičia, ako vychovávajú svoje deti atď. Tieto faktory sú potrebné na to, aby asistent mohol efektívne vykonávať svoju prácu. Je dôležité, aby poznal ich sociálne nevýhody, ťažkosti. Aby sa vedel vžiť do situácie rodiny a následne spolu so školou dieťaťu pomôcť. Musí mať dostatočný prehľad o rodinách. Rodičia detí ho musia poznať a je potrebné, aby ho rešpektovali ako učiteľa. Mal by mať vystupovanie ako učiteľ.

Podľa Kleina (2008) profesia pedagogického asistenta priniesla viacerým Rómom možnosť zamestnať sa. Pomocou úradov práce, sociálnych vecí a rodiny v čase ich evidovania ako uchádzačov o zamestnanie im bolo odporúčané absolvovať rekvalifikačný kurz „Pedagogický asistent - asistent učiteľa“. Po ukončení sa mohli zamestnať a so spokojnosťou vykonávajú túto profesiu dodnes.

2.1 Kritéria na splnenie funkcie pedagogického asistenta

„Začínajúci rómsky asistent, skôr než začne pracovať so zverenými deťmi /žiakmi/ musí absolvovať a priebežne si dopĺňať základnú odbornú, pedagogickú a psychologickú prípravu. Okrem získania základnej pedagogickej – psychologickej prípravy mal by kandidát na asistenta spĺňať tieto základné požiadavky: byť fyzicky i psychicky zdravý, občiansky bezúhonný a musí mať vek nad 18 rokov” (Klein, 2003, s. 95).

Predpoklady na výkon funkcie asistenta sú:

- osobnostné kvality – ohľaduplnosť, prístupnosť, ústretovosť, ochota pomôcť, otvorenosť, pravdovravnosť
- pozitívny vzor pre rómskych žiakov
- pedagogický prístup orientovaný na dieťa
- kladný vzťah k deťom a záujem o prácu s nimi
- primeraná úroveň komunikačných schopností
- dobré ovládanie slovenského a rómskeho jazyka
- vedieť spolupracovať s rodinou a zvyšovať sebaúctu rómskeho etnika
- systematicky poznávať, špecifiká sociálneho, kultúrneho a jazykového prostredia rómskych žiakov.
- diagnostikovať a akceptovať individuálne edukačné potreby žiakov, s ktorými pracuje
- spolupodieľať sa na vytváraní multikultúrneho prostredia , ktoré umožňuje plynulú adaptáciu rómskeho dieťaťa zo sociálne a kultúrne znevýhodneného prostredia do podmienok školy. Švarcová (1998 In Klein,2008, s.35).

Klein (2003, s. 94) uvádza tieto „ kritéria pre potrebu praxe na prácu asistenta:

- musí byť osobným príkladom pre deti
- musí navštevovať rómske rodiny
- pomoc pri rozvíjaní talentu dieťaťa
- podporovať vlastné záujmy detí
- príprava detí na spoločenské podujatia
- viesť detí k súdržnosti
- podpora zdravého sebavedomia rómskych detí
- rozoberať problémy detí s jeho rodičmi
- oboznámiť deti s modernou technikou
- pestovať hygienické návyky
- k deťom byť láskavý, pravdovravný, srdečný
- nabádať rodičov k podpore detí v oblasti vzdelávania
- rozvíjať komunikáciu v slovenskom jazyku
- musí mať individuálny prístup k deťom”.

Okrem týchto predpokladov je potrebné, aby pedagogický asistent mal dostatočné vzdelanie na výkon tejto práce. Podľa zákona 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch v § 7 v odseku 2 a) sa uvádza, že požadovaným stupňom vzdelania je pre pedagogického asistenta vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa alebo úplné stredné

odborné vzdelanie. Pedagogický asistent, ktorý nesplnil kvalifikačný predpoklad podľa predpisov, musí si ho doplniť do 31.12.2010.

Môžeme konštatovať, že efektivita pôsobenia rómskych asistentov úzko súvisí s ich osobnostnými predpokladmi a životnými skúsenosťami. Pedagogický asistent sa podieľa na utváraní podmienok nevyhnutých na prekonávanie najmä jazykových, zdravotných a sociálnych bariér dieťaťa pri zabezpečovaní edukačného procesu.

Edukácia žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia je náročná a neraz neefektívna. Vyplýva to aj z nedostatočnej pripravenosti učiteľov i asistentov. Nekvalifikovanosť učiteľov pre prácu s rómskymi žiakmi a nepripravenosť pedagogických asistentov v súčasnosti veľakrát pôsobí neefektívne a nedosahuje úspechy pri práci s rómskymi žiakmi. Pedagogický asistent by mal byť dostatočne pripravený a vzdelaný, aby dosiahol efektívne výsledky pri práci s rómskymi deťmi.

Jedným z riešení je ponuka zo strany pedagogických fakúlt. V súčasnosti existuje študijný odbor predškolská a elementárna pedagogika – asistent učiteľa v rozsahu bakalárskeho stupňa štúdia. S týmto študijným odborom nadobudne asistent odbornú kompetenciu pre výchovnú a vzdelávaciu prácu so žiakmi znevýhodneného prostredia. Porubský (2004 In Rosinský, 2006, s.243).

Príprava pedagogického asistenta nepostačuje. Je potrebné, aby učiteľ inovoval prípravu na túto prácu. Treba oboch aktérov (učiteľa i pedagogického asistenta) pripraviť na efektívnu tímovú spoluprácu.

Porubský (2004 In Rosinský, 2006, s. 243) hovorí, že „je nevyhnutné, aby príprava učiteľa a príprava asistenta učiteľa boli nielen vzájomne kompatibilné, ale ich výsledkom by mala byť jedna z ďalších spôsobilostí, prejavujúca sa v schopnosti tímového vyučovania”.

Po zhrnutí všetkých skutočností môžeme konštatovať, že pedagogický asistent musí spĺňať rôzne kritéria, ktorými môže získať efektívnosť a dosiahnuť úspechy pri vzdelávaní a výchove rómskych detí zo sociálne znevýhodneného prostredia.

2.2 Povinnosti a pracovná náplň práce pedagogického asistenta

Náplň práce pedagogického asistenta závisí do škôl, kde pedagogický asistent pôsobí. Náplň práce pedagogického asistenta určuje riaditeľ školy podľa potreby.

Môžeme povedať, že riaditelia škôl sa môžu stotožniť s Metodickým pokynom k zavedeniu profesie pedagogického asistenta - asistenta učiteľa v predškolských

zariadeniach, v základných školách a v špeciálnych základných školách č.1631/2002, ktorú vydalo MŠ SR. MŠ SR poníma asistenta ako pomocníka učiteľa. Jeho pracovná náplň spočíva v týchto úlohách:

- bezprostredná spolupráca s učiteľom v triede
- pomoc dieťaťu zo sociálne znevýhodneného prostredia pri adaptácii na nové učebné prostredie a prekonávaní jazykových, kultúrnych, sociálnych bariér
- organizovanie otvorených vyučovacích hodín pre rodičov
- dozor cez prestávky
- sprevádzanie žiakov mimo triedy
- pomoc pri príprave učebných pomôcok
- vedenie a pomoc pri organizovaní voľnočasových aktivít a výletov
- spolupráca a aktívne zapájanie zverených žiakov do spoločenských podujatí
- spolupráca so školskými zariadeniami zabezpečujúcimi výchovu a vzdelávanie v čase mimo vyučovacích prestávok
- návštevy rodín žiakov, s cieľom spoznávať rodinné prostredie, záujem rodičov, sociálne pomery a zdravotný stav žiakov
- organizovanie stretnutí a spolupráca s rodičmi tak, aby sa stali aktívnymi účastníkmi vzdelávacieho a výchovného procesu. Fabianová (2008, s.71-72).

Náplň práce pedagogického asistenta by mala byť zameraná na činnosti a aktivity, ktoré sú potrebné na to, aby asistent pomohol učiteľom ľahšie zvládať problémy, ktoré sa vyskytujú pri práci s rómskymi deťmi. Náplň práce asistenta je väčšinou zameraná na pomoc žiakom pri aklimatizácii sa na školské prostredie. Ďalej na pomoc pedagógom pri výchovnej činnosti a pri komunikácii so žiakmi. Tiež na spoluprácu s rodičmi žiakov a spoluprácu s rómskou komunitou.

„ Podľa Doruškovovej a Tancošovej (2002 In Klein, 2008, s.55) ide o:

- priamu prácu s deťmi v rozpätí od 20 hodín týždenne najviac do 28 vyučovacích hodín vrátane aj vedenia záujmových krúžkov, individuálneho doučovania, dozoru v priestoroch školy.
- terénnu sociálnu prácu, komunikáciu s rómskymi rodičmi, prípravu na vyučovanie, účasť na poradách, seminároch, sebvzdelávanie”.

Podľa Horňáka a Petrasovej (2000 In Portik, 2003, s. 85) základnými činnosťami pedagogického asistenta je:

- v spolupráci a pod vedením triedneho učiteľa individuálne pracovať s deťmi. V počiatočných školskej dochádzky im pomáhať pri prekonávaní jazykových ťažkostí.
- spolupracovať medzi rómskou komunitou a školou.
- pomáhať v mimotriednych a mimoškolských aktivitách.
- byť predstaviteľom a nositeľom rómskych tradícií a rómskej kultúry.
- byť vysvetľovateľom na svet smerom k majoritnému obyvateľstvu.
- má byť pozitívnym vzorom pre rómske deti pochádzajúce zo sociálne znevýhodneného a výchovne menej podnetného prostredia.
- má byť vyhľadávateľom školsky ohrozených detí.

Platný zákon 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch v zмене a doplnení niektorých zákonov uvádza v § 5 v odseku 2 nasledujúce práva a povinnosti pre pedagogických zamestnancov, ktorým je aj pedagogický asistent.

Pedagogický zamestnanec a odborný zamestnanec je povinný:

- chrániť a rešpektovať práva dieťaťa, žiaka, poslucháča a jeho zákonného zástupcu,
- zachovávať mlčanlivosť a chrániť pred zneužitím osobné údaje, informácie o zdravotnom stave detí, žiakov a poslucháčov a výsledky psychologických vyšetrení, s ktorými prišiel do styku.
- rešpektovať individuálne výchovno-vzdelávacie potreby dieťaťa žiaka a poslucháča s ohľadom na ich osobné schopnosti a možnosti, sociálne a kultúrne zázemie,
- podieľať sa na vypracúvaní a vedení pedagogickej dokumentácie a inej dokumentácie ustanovenej osobitným predpisom,
- usmerňovať a objektívne hodnotiť prácu dieťaťa, žiaka a poslucháča,
- pripravovať sa na výkon priamej výchovno-vzdelávacej činnosti alebo na výkon odbornej činnosti,
- podieľať sa na tvorbe a uskutočňovaní školského vzdelávacieho programu alebo výchovného programu,
- udržiavať a rozvíjať svoje profesijné kompetencie prostredníctvom kontinuálneho vzdelávania alebo sebvzdelávania,
- vykonávať pedagogickú činnosť alebo odbornú činnosť v súlade s aktuálnymi vedeckými poznatkami, hodnotami a cieľmi školského vzdelávacieho programu alebo výchovného programu,
- poskytovať dieťaťu, žiakovi, poslucháčovi alebo ich zákonnému zástupcovi poradenstvo alebo odbornú pomoc spojenú s výchovou a vzdelávaním,

- pravidelne informovať dieťa, žiaka, poslucháča alebo ich zákonného zástupcu o priebehu a výsledkoch výchovy a vzdelávania, ktoré sa ho týkajú, v rozsahu ustanovenom osobitným predpisom.

Podľa § 16 zákona 317/2009 Z. z. sa „pedagogický asistent podľa požiadaviek učiteľa, vychovávateľa alebo majstra odbornej výchovy podieľa na uskutočňovaní školského vzdelávacieho programu materskej školy, základnej školy, školy pre deti s nadaním alebo žiakov s nadaním, špeciálnej školy alebo výchovného programu pre deti a žiakov vo veku plnenia povinnej školskej dochádzky najmä utváraním rovnosti príležitosti vo výchove a vzdelávaní, na prekonávaní architektonických informačných, jazykových, zdravotných, sociálnych alebo kultúrnych bariér. Pedagogický asistent môže pôsobiť aj v stredných školách, ak ide o zabezpečenie vzdelávania žiakov so zdravotným postihnutím".

Môžeme povedať, že pracovná náplň pedagogických asistentov obsahuje veľmi širokú paletu činností. V konečnom dôsledku má pedagogický asistent za úlohu pomáhať pri výchove a vzdelávaní. Má pomôcť učiteľom, žiakom a rodičom ľahšie riešiť výchovné problémy, ktoré sa často vyskytujú pri práci s rómskymi deťmi.

2.3 Povinnosti a pracovná náplň pedagogických asistentov na ZŠ v Zlatých Klasoch

Táto podkapitola nás oboznámi pracovnou náplňou pedagogických asistentov na ZŠ v Zlatých Klasoch, kde autor pôsobí ako pedagogický asistent. Práve z toho dôvodu sa budeme zaoberať jeho povinnosťami a pracovnou náplňou na základnej škole v tejto obci.

Obec Zlaté Klasy je vzdialený 25 km od Bratislavy. Je to pomerne väčšia dedinka. Na základe informácií z obecného úradu v Zlatých Klasoch žije 3 573 obyvateľov, z toho 2 084 obyvateľov tvoria Rómovia. Čo sa týka národnosti tiež zistených z obecného úradu len cca 130 obyvateľov sa hlási rómskej národnosti, ostatní obyvatelia sa hlásia slovenskej alebo maďarskej národnosti. Obyvatelia žijú medzi sebou v harmónii. Rómovia sa venujú hlavne podnikaniu, ale mnoho z nich je nezamestnaných. Žijú zo sociálnych dávok. Ich životný štýl a názory o zamestnaní sa odlišujú od nerómskych obyvateľov. Samozrejme sú aj výnimky, ktorí chodia pravidelne do práce a snažia sa aktívne zapájať do života spoločnosti. Väčšina z nich si prácu nehľadá. Každý z nich sa snaží, aby mala rodina čo jesť. Vychovávajú svoje deti a rodina drží pevne spolu. Väčšina rómskych rodín má dobré podmienky na život. Žije tu aj chudobnejšia vrstva Rómov, ktorým obec pomáha riešiť bytové podmienky. Jednou z možností je bývanie v sociálnych bytoch a tiež sa uplatniť sa

na trhu práce (aktivačné práce, kurzy, klub mládeže atď.). Čo sa týka vzdelávania v obci sa nachádzajú dve materské škôlky, dve základné školy a jedna stredná škola.

Väčšina rómskych obyvateľov nepripisuje dôležitosť vzdelávaniu, ako by bolo potrebné. Správnu výchovu vidia v tom, že sa deťom snažia dať všetko, po čom túžia a málo ich motivujú k tomu, aby sa vzdelávali. Ich filozofia je založená na tom, že oni sa tiež nejako užívajú. Dieťa si často berie príklad aj od rodičov, ktorí nechodia do práce a predsa sa nejako užívajú. Veľa rómskych detí si povie, načo sa učiť, keď môžem využiť sociálne dávky. To vedie k tomu, že dieťa sa v škole nesnaží, nič ho nezaujíma, doma sa neučí. Toto má zlý dopad na prospech žiaka. Z toho vznikajú rôzne výchovné problémy u žiakov (záškoláctvo, nevhodné správanie, kriminalita atď.). Takéto výchovné problémy pomáhajú učiteľom na školách riešiť pedagogickí asistenti. V Zlatých Klasoch väčšina rómskych detí navštevuje slovenskú základnú školu. Momentálne má slovenská základná škola 347 žiakov z toho 176 dievčat. K rómskej národnosti sa hlásia len traja žiaci. Väčšina žiakov má slovenskú a maďarskú národnosť. Vyučovanie prebieha v 16-tich triedach, z toho jedna trieda špeciálna s počtom žiakov 10. So špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je 12 žiakov, z toho dvaja žiaci telesne oslabení. Jeden žiak má poruchy správania, druhý poruchu učenia a 8 žiakov je s mentálnym postihom. Všetci žiaci boli individuálne integrovaní. Redignostikovanie bolo realizované v spolupráci so Špeciálnou psychologickou poradňou Čilistov. Pedagogickí zamestnanci sú oboznámení s Metodickými pokynmi o výchove a vzdelávaní žiakov s vývinovými poruchami učenia a správania na ZŠ. Zároveň sú oboznámení s pokynmi na hodnotenie, s klasifikáciou žiakov s vývinovými poruchami učenia a správania. Práca pedagogických zamestnancov na základnej škole nie je ľahká. Je veľa problémových tried, kde žiaci sa nesnažia, neučia sa a svojím neadekvátnym správaním a vystupovaním voči učiteľom narúšajú priebeh vyučovania.

Pollák (2007) uvádza, že výchovno-vzdelávací proces síce predpokladá vyučovanie podľa určených kritérií, ale to je len jeden z jeho častí. Deti, bez ohľadu na etnickú príslušnosť sú formované prostredím, v ktorom žijú, svojím najbližším okolím, ktoré je v prípade rómskych detí málo podnetné a niekedy až degradujúce, nemotivuje, nemá dostatok pozitívnych zdrojov podporujúcich účasť na tomto procese.

Veľa rómskych detí nerozmýšľa nad svojou budúcnosťou. Sú málo motivovaní, chodia do školy, lebo je to povinné. Na možnosť vytvoriť si lepšiu budúcnosť prostredníctvom vzdelávania zabúdajú. Na tejto škole vzniká veľa problémov preto, lebo veľa žiakov je ľahostajných. Nie sú motivovaní z domu a okolia, kde žijú. Učenie ich nezaujíma a práca

učiteľa je čoraz viac ťažšia. Títo žiaci narúšajú priebeh vyučovania, tým klesá efektivita vyučovacieho procesu. Z toho dôvodu základná škola zamestnáva dvoch pedagogických asistentov, ktorí sa svojou prácou snažia pomôcť učiteľom pri riešení výchovných problémov u rómskych detí.

Pedagogickí asistenti musia byť osobnosťou, ktorú rómske deti rešpektujú. Mali by byť osobnosťou, ktorá by mala mať určité postavenie v osade a dobré vzťahy s rodičmi. Žiaci ZŠ v Zlatých Klasoch si na asistentov zvykli. Ich práca má dobrý dopad na efektivitu vyučovania. Poznajú rómske rodiny, deti a snažia sa im pomôcť. Snažia sa zľahčiť prácu učiteľov, ak sa vyskytnú nejaké problémy a zároveň pomáhajú aj rómskym žiakom a rodičom.

Povinnosti a pracovnú náplň asistentov na ZŠ v Zlatých Klasoch určila pani riaditeľka a pozostáva z týchto činností:

- pomoc žiakom a učiteľom počas vyučovania
- individuálne venovanie sa žiakom, ktorí vyrušujú počas vyučovania
- individuálna pomoc žiakom po vyučovaní v školskom klube
- venovanie sa žiakom a organizovanie rôznych aktivít v školskom klube
- učenie sociálnych a hygienických návykov
- organizovanie voľnočasových aktivít a podujatí (krúžky, výlety)
- návšteva problémových rodín
- komunikácia a rady žiakom, ak majú nejaké problémy
- komunikácia s rodičmi o prospechu a správaní ich detí
- oboznámenie rodičov o problémoch správania ich detí
- dbá na to, aby deti dodržiavali školský poriadok
- vybavuje rôzne administratívne záležitosti
- pomáha vedeniu školy pri rôznych problémoch
- realizuje výchovno-vzdelávaciu činnosť
- písomne vypracúva prípravy na všetky činnosti spojené s pracovným pomerom
- vykonáva dozor nad žiakmi
- pomáha pri odprevádzaní žiakov mimo školy (napr. zubárske prehliadky, pri úrazoch k lekárovi, pri chorobe domov atď.)
- zachováva mlčanlivosť o pracovných postupoch zamestnávateľa
- zúčastňuje sa s deťmi na rôznych súťažiach
- podľa pokynov učiteľa sa individuálne venuje žiakom
- poskytuje pomoc učiteľovi pri príprave na vyučovanie

- poskytuje pomoc učiteľom pri vedení dokumentácie
- vykonáva a plní ďalšie úlohy súvisiace s dohodnutým obsahom práce podľa pokynov nadriadeného.

Tieto povinnosti vykonávajú pedagogickí asistenti na ZŠ v Zlatých Klasoch. Pomáhajú riešiť výchovné problémy rómskych detí. Snažia sa byť príkladom, aby deti pochopili, že vzdelávanie je v dnešnej dobe dôležité preto, aby si vedeli nájsť v budúcnosti prácu a ľahšie užiť svoju rodinu. Práca asistenta na základných školách je potrebná a dôležitá. Čo sa týka obce Zlaté Klasy, škola potrebuje asistentov, lebo rómske rodiny berú vzdelávanie a celú školu veľmi ľahostajne. Deti si viac dovoľujú a neberú školu vážne. Učitelia majú čoraz ťažšiu úlohu niečo ich naučiť. Pedagogický asistent je potrebný, lebo svojím postavením a osobnosťou môže na žiaka pozitívne vplývať.

2.4 Práca pedagogického asistenta ako sociálneho pracovníka

Práca pedagogického asistenta zahŕňa množstvo činností, ktorými pedagogický asistent pomáha pedagógom a deťom pri výchovno-vzdelávacom procese. Pri vykonávaní svojej práce vykonáva aj sociálnu prácu. Pedagogický asistent zisťuje informácie o živote rómskych detí, ktoré môžu mať dopad na ich výkon v škole. Navštevuje rómske rodiny. Je akýmsi sprostredkovateľom medzi rodinou a školou. Snaží sa riešiť vzniknuté problémy s rómskymi rodinami. Snaží sa, aby rómske deti chodili do školy a boli viac motivované k vzdelávaniu. Pedagogický asistent – asistent učiteľa môže byť sociálny pracovník, ktorý nepriamo, ale istým spôsobom vykonáva sociálnu prácu.

„Sociálna práca je charakterizovaná interdisciplinárnym prístupom k regulovaniu a riadeniu sociálnej problematiky. Rešpektuje a využíva poznatky pedagogiky (sociálna pedagogika) sociológie, psychológie, ekonomické, právne, medicínske, ekologické a ďalšie odbory” (Strieženec, 2001, s. 36).

Pri tejto definícii možno tvrdiť, že sociálna práca a sociálna pedagogika úzko súvisia.

Balvín a kol. (2004) uvádzajú, že sociálna pedagogika sa zaoberá edukačnými otázkami marginalizovaných skupín obyvateľstva, ktoré majú problémy v sociálnej oblasti a zároveň sociálna práca je disciplína, ktorá sa zaoberá aj predchádzaním, odstraňovaním sociálneho napätia v spoločnosti. Tým sociálna práca má zlepšovať vzájomnú adaptáciu jednotlivcov, rodín, skupín a sociálneho prostredia, v ktorom majú rozvíjať sebarešpekt,

sebazodpovednosť jednotlivcov využívajúc individuálne kapacity medziľudských vzťahov a zdrojov získané od komunity.

Matulayová (2003, s. 106) hovorí, že „školská sociálna práca má viacero podôb. V dôsledku nárastu sociálno-patologických javov, ale aj nových požiadaviek na kvalitu školského vzdelávania sa ukazuje, že školské zariadenia budú musieť zaradiť aj profesionálne vykonávanú sociálnu prácu. Niektoré úlohy sociálnych pracovníkov zatiaľ spontánne vykonávajú najmä učitelia a asistenti učiteľa a to často bez toho, aby si to uvedomovali”.

Podľa Táncoša (2001) sa v procese edukácie sa v roli sociálneho pracovníka ocitá nielen učiteľ, ale aj samotný pedagogický asistent. Sociálnu prácu musí vykonávať nielen učiteľ a pedagogický asistent už v okamihu, keď dostane žiaka do triedy. Sociálna práca sa začína preštudovaním osobných spisov o žiakovi. Zistenie skutočností z akého prostredia pochádza, koľko má súrodencov, aké zamestnanie majú jeho rodičia, aké majú podmienky na bývanie, či má nejaké zdravotné, psychické alebo telesné problémy. Preštudovaním dokumentov sa sociálna práca začína. Potom nasleduje stretnutie so žiakom. Učiteľ alebo pedagogický asistent by mal vedieť ako má k nemu pristupovať, aké metódy zvoliť a to nielen vyučovacie, ale aj výchovné. Učiteľ i pedagogický asistent musí presne vedieť ako pristupovať k tomu žiakovi, aby získal dôveru a rešpekt. Veľmi dôležitú úlohu zohráva rozhovor pri práci s rómskymi deťmi. Je potrebné sa s nimi rozprávať priebežne, zisťovať informácie z ich života, aké majú vzťahy doma s rodičmi, príbuznými. Tieto okolnosti, by mohli negatívne vplývať na výchovno-vzdelávací proces, a preto je dôležité ich poznať, aby učiteľ i pedagogický asistent vedeli podľa toho pristupovať k dieťaťu a zvoliť správne postupy a metódy pri edukácii.

Matulayová (2003, s. 108) zdôrazňuje „význam, postavenie a úlohy asistenta učiteľa a tým poukazuje aj na fakt, že v súčasnosti je pedagogický asistent aj školským sociálnym pracovníkom. Asistent učiteľa je zodpovedný najmä za nadviazanie a skvalitňovanie spolupráce s rómskymi rodinami”.

Bez toho, aby pedagogický asistent nepoznal a nezisťoval skutočnosti o rodine rómskych detí, neriešil by s rómskymi rodičmi problémy, ktoré majú rómske deti v škole a keby nenavštevoval a nenadviazal kontakt s rómskymi rodičmi, jeho práca by nemala význam. Tým, že tieto činnosti vykonáva jeho práca je efektívnejšia. Dobrý pedagogický asistent, ktorý sa snaží vykonávať svoju prácu efektívne, je súčasne aj dobrým školským sociálnym pracovníkom.

3 PEDAGOGICKÝ ASISTENT AKO FAKTOR FORMOVANIA RÓMSKYCH DETÍ

O pedagogických asistentoch môžeme povedať, že asistent svojou prácou pomáha k tomu, aby rómske dieťa zvládalo ťažkosti vzniknuté v škole. Pomáha pri tom, aby sa vedelo začleniť medzi spolužiakov v triede, aby zvládalo učivo, aby sa naučilo žiť plnohodnotný život. Rómski rodičia majú svoje deti veľmi radi. Vychovávajú ich a dbajú na to, aby ich dieťa malo všetko. V niektorých prípadoch zabúdajú na dôležitosť vzdelávania. Málo motivujú svoje deti a málo sa nimi zaoberajú. Nechávajú deti aby, sa učili samostatne. Keď neprosievajú alebo sa nechcú sa učiť tak zmieria sa s tým a ďalej ich nemotivujú. V častých prípadoch to je veľký problém. Dieťa sa ťažko začleňuje do spoločenského života. Ťažko si hľadá prácu a bude celý život odkázané na podporu od štátu. V dnešnej ťažkej dobe už čoraz viac Rómov prichádza na to, že je dobré zapájať sa do celoživotného vzdelávania. Niektorí už pochopili, že od toho závisí nielen ich budúcnosť, ale aj budúcnosť ich detí. Je potrebné formovať dieťa a motivovať ho už od malička, aby sa vyvíjalo a neustále napredovalo. Je potrebné, aby Rómovia pochopili dôležitosť a prvoradosť edukácie.

Sika (2007, s. 310) zdôrazňuje, že „postúpiť dopredu v oblasti vzdelávania rómskych detí je totiž nutnosťou nielen preto, aby sa rómske deti dostali na trh práce, ale hlavne preto, aby sa z nich stali všeobecne vzdelaní, citliví a tvoriví, sebavedomí a svojbytní ľudia so suverénnym partnerským, t. j. nemarginalizovaným vzťahom k majoritnej spoločnosti”.

Klein (2008) uvádza, že pri edukácii rómskych detí pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného, málopodnetného rodinného prostredia je veľmi dôležitá vysoká úroveň sociálnej a emocionálnej inteligencie učiteľa, asistenta učiteľa. Pri množstve faktorov, kvôli ktorým tieto deti v škole zaostávajú, je nutné dôležité hľadať aj pozitíva, na ktorých môže učiteľ stavať a rozvíjať ich osobnosť. Veľa týchto detí má v sebe okrem temperamentu, vysoko vyvinutú emocionálnu úroveň –vysoké ľudské cítenie, ktoré sa navonok neprejavuje, ale je evidentné u väčšiny rómskych žiakov. Emocionálna inteligencia u týchto detí nie je na prvý pohľad veľmi zjavná. Vzhľadom na ich temperament a priamosť v konaní a správaní, ktoré je veľmi hlučné a zo strany pedagóga niekedy ťažko zvládnuteľné, mala by byť ich vysoká senzibilita, upevňovaná a usmerňovaná správnym smerom. Práve tu by mala nastúpiť práca a funkcia asistenta, ktorý môže pozitívne pôsobiť na dieťa. Najvhodnejšie by bolo, ak by v rómskych triedach bolo čo najmenej detí, aby učiteľ i pedagogický asistent mohol klásť väčší dôraz na

individualitu žiaka a na individuálny prístup, ktorý v súčasnej situácii je ťažko časovo zvládnuť.

S týmto tvrdením môžeme súhlasiť, pretože rómske dieťa potrebuje individuálny prístup, a pomoc pri učení. Pedagogický asistent sa môže snažiť v školskom prostredí „formovať“ rómskeho žiaka svojím príkladom. Na to, aby pedagogický asistent vedel pomôcť pri edukácii musí poznať prostredie odkiaľ dieťa prichádza a musí vedieť o ňom určité informácie. Pri motivovaní a usmerňovaní rómskeho dieťaťa musí poznať faktory, ktoré môžu negatívne pôsobiť na výchovu a vzdelávanie žiaka. Môže to byť jeho rodinné prostredie, vzťahy s rodičmi atď. Je potrebné správne viesť, usmerňovať rómskych žiakov tak, aby sa u nich dosiahla efektivita vo výchove a vzdelávaní.

V nasledujúcich podkapitolách práce sa budeme venovať prieskumu, ktorý sme uskutočnili pomocou rozhovorov s rómskymi rodičmi, rómskymi deťmi a učiteľmi. Prieskum bol práve zameraný na zmapovanie názorov respondentov o vzdelávaní, výchove a hlavne o názoroch, či môže pedagogický asistent prispievať svojou prácou pri formovaní, motivovaní rómskych detí.

3.1 Cieľ prieskumu

Cieľom prieskumu je zmapovať názory rómskych rodičov a žiakov, učiteľov o pedagogických asistentoch a s tým súvisiacich faktoroch pri formovaní a motivovaní rómskych detí.

Čiastkové ciele

- zistiť názory rómskych rodičov, ich detí a učiteľov na vzdelávanie a na výchovu
- zistiť pohľad rómskych rodičov a detí na ich životnú budúcnosť
- zistiť názory a skúseností učiteľov na spoluprácu rómskych rodičov so školou
- zistiť názory učiteľov a rómskych rodičov o vzťahu rómskeho dieťaťa k učeniu
- zistiť názory a skúseností rómskych rodičov, ich detí a učiteľov na prácu a dôležitosť pedagogického asistenta
- zistiť názory rómskych rodičov, rómskych detí a učiteľov na pedagogického asistenta ako faktora formovania rómskych detí

3.2 Charakteristika respondentov

Praktická časť našej diplomovej práce bola realizovaná v troch skupinách respondentov: 10 rómskych rodičov, 10 rómskych žiakov a 10 učiteľov základnej školy. Každý z respondentov okrem učiteľov žije v obci Zlaté Klasy. Zo skupiny učiteľov každý vyučuje na Základnej škole v Zlatých Klasoch.

3.3 Miesto realizácie prieskumu a jeho organizácia

Prieskum sme sa rozhodli realizovať v obci Zlaté Klasy. Ako miesto realizácie praktickej časti diplomovej práce sme si vybrali obec Zlaté Klasy z dôvodu, že sám autor pôsobí ako pedagogický asistent na slovenskej základnej škole v tejto obci. Zo zistených informácií z obecného úradu v obci žije 3573 obyvateľov, z toho 2084 Rómov. Z tohto počtu sa 130 Rómov hlási k rómskej národnosti. V obci navštevuje slovenskú základnú školu 365 žiakov a vo väčšine sú to rómski žiaci. Ďalším dôvodom na realizáciu prieskumu bol aj fakt, že rómske deti v tejto obci sú málo motivované od rodičov a veľa z nich neukončí základnú školu. Autor ako pedagogický asistent chcel prieskumom zmapovať názory rómskych rodičov, ich detí a učiteľov o vzdelávaní. Tiež chcel zistiť názory na to, čo si o práci pedagogických asistentov v základnej škole respondenti myslia.

V prvej etape prieskumu sme si vybrali tri skupiny respondentov: rómski rodičia, rómske deti a učitelia. Vymedzili sme miesto realizácie prieskumu a ujasnili si skúmaný cieľ. Po vymedzení presného cieľa práce sme rozpracovali základné skúmané oblasti do podoby pološtrukturovaného rozhovoru a otázok, ktoré tieto oblasti zahŕňajú.

Po získaní týchto informácií sme oslovili jednotlivých respondentov a zamerali sa na získavanie a štúdium primárnych informácií, ktoré sa týkali oblasti vnímania, vzdelávania, výchovy a hlavne oblasti zameraných na pedagogických asistentov, ktorí by mali byť jedným z možných faktorov formovania a motivovania rómskych detí.

Rozhovory prebiehali v mesiacoch december 2009 – január 2010.

3.4 Charakteristika použitých metód

Na splnenie vytýčeného cieľa prieskumu sme zvolili kvalitatívny prieskum, ktorý nám umožnil spoznať aktuálne skutočnosti a názory respondentov súvisiacich so vzdelávaním,

výchovou a prácou pedagogického asistenta. Použili sme metódu individuálneho rozhovoru spojeného s pozorovaním.

Pološtruktúrovaný rozhovor je základnou metódou vychádzajúcou z komunikačnej teórie. Rozhovor je vlastne konverzácia dvoch subjektov. V tomto prípade ide o konverzáciu autora s respondentom. Rozhovor je zámerne organizovaná konverzácia dvoch subjektov, pričom jeden subjekt odpovedá na otázky druhého subjektu za účelom výmeny informácií. Pri rozhovore sme použili aj pozorovanie, ktoré nám umožnilo získať aktuálne reakcie respondentov na dané otázky. Uskutočňovali sme pološtruktúrované klasické rozhovory s rómskymi rodičmi, ich deťmi a učiteľmi. Rozhovory s rómskymi rodičmi sme uskutočňovali návštevami rómskych rodín. Rozhovory s rómskymi deťmi a učiteľmi sme uskutočňovali priamo na Základnej škole v Zlatých Klasoch. Pri daných otázkach sa respondenti mohli otvorene vyjadriť a v prípade nejasnosti otázky sa aj hneď opýtať. Rozhovor je metódou, ktorá dáva respondentovi viac priestoru na vyjadrenie sa k danej problematike. Každá vytýčená oblasť skúmania v rozhovore obsahovala otvorené otázky, ktorými sme zisťovali skúmaný cieľ. Rozhovory sa odvíjali podľa vopred pripravených okruhov otvorených otázok. Obsahujú otázky týkajúce sa života rómskych rodín. Ďalej otázky týkajúce sa vzdelávania a výchovy očami rómskych rodičov a rómskych detí. Otázky vzdelávania a výchovy rómskych rodičov očami učiteľov, skúsenosti rodičov a rómskych detí so školou, spolupráca rómskej rodiny so školou, skúsenosti učiteľov so vzdelávaním rómskych detí, otázky týkajúce sa práce pedagogického asistenta z pohľadu rómskych rodičov, rómskych detí a učiteľov. Otázky boli zamerané taktiež na zistenie názoru o pedagogických asistentoch ako faktora formovania rómskych detí.

Rozhovory boli nahrávané na diktafón a následne prepísané. V prílohe uvádzame po dva rozhovory z každej skupiny respondentov: rómski rodičia, rómski žiaci a učitelia.

4 VÝSLEDKY

4.1 Interpretácia výsledkov

Po uskutočnených rozhovoroch sme získali informácie o vzdelávaní, výchove a postojoch súvisiacich s prácou a dôležitosťou pedagogických asistentov zo strany rómskych rodičov, ich detí a učiteľov. Teda tých, ktorých sa táto oblasť bezprostredne dotýka. Zozbierané informácie boli následne vyhodnotené.

4.2 Rozhovor s rómskymi rodičmi

A1) Oblasť skúseností rodičov so vzdelávaním ich detí.

Čo si myslia o vzdelávaní? Považujú vzdelávanie svojich detí za prvoradé? Čo si myslia, uplatní sa človek bez vzdelania? Ako motivujú svoje deti k učeniu? Aký majú vzťah ich deti k učeniu? Majú nejaké ťažkosti ich deti s učením? Prečo považujú (nepovažujú) vzdelávanie za dôležité?

Rómski rodičia mali rozličné názory o vzdelávaní, ale zhodli sa v tom, že vzdelanie je potrebné. Sedem respondentov uviedlo, že vzdelanie je potrebné na to, aby sa deti uplatnili v živote. Ostatní respondenti uviedli na vzdelanie rozličné názory. Myslia si, že vzdelanie je potrebné, lebo sa to odzrkadlí v dospelosti. Chcú, aby ich deti niečo v živote dokázali, aby mali viac šancí a vyučili sa. Jedna respondentka dodala, že chce, aby sa jej deti vyučili. Jej deti sa učiť nechcú, tak je to zbytočná námaha. Zdôraznila, že dieťa sa musí chcieť učiť. Rómski rodičia považujú vzdelanie za dôležité a niektorí aj za prvoradé. Majú názor, že v dnešnej dobe sa človek ťažko uplatní bez vzdelania. Keď nebudú mať zamestnanie, nič v živote nedosiahnu a budú mať ťažký život. Podľa rómskych rodičov, sa dnes človek zamestná ťažko. Musí mať najmä známosti a minimálne výučný list v ruke.

Box 1: Výpoveď

Neuplatní sa človek. Ťažko sa zamestnáva jedine po známostiach, veď aj obyčajná upratovačka musí mať nejaký papier... a musí mať známosti, aby ju prijali, ináč to nejde.

Rómska matka, 40 rokov

Uvádžajú, že človek si možno nájde prácu, ale bude robiť ťažkú robotu za minimálny plat. Bude musieť odrobiť dvojnásobok oproti tým, ktorí majú vzdelanie. Rómski rodičia motivujú svoje deti skôr materiálnymi vecami, kupujú im všetko, čo chcú, keď sa dieťa učí. Odmeňujú deti za učenie materiálne, vidia v tom motiváciu. Jedna respondentka uviedla, že motivuje svoje deti svojím životom, ktorý prežíva v chudobe s ťažkou robotou a svojim deťom hovorí, aby sa učili, aby nedopadli ako ona.

Box 2: Výpoveď

Nezaťažujem ich doma, dovoľím aj kamarátky, keď sa naučia, spravia si úlohy môžu ísť s kamarátkami von. Nechcem, aby dopadli tak ako ja. Hovorím im: „Pozri, aké mám ruky od roboty, uč sa lebo, keď sa vyučíš, budeš sa mať lepšie ako ja a nebudeš mať takú ťažkú robotu ako ja.“

Rómska matka, 38 rokov

Väčšina rómskych detí podľa výpovedí rodičov má dobrý vzťah k učeniu. Uvádžajú, že deti sú občas lenivé. Zdôrazňujú, že deti sa musia chcieť učiť. Keď sa nechcú učiť sami, nedajú si povedať. Rómske deti majú ťažkosti s učením, lebo mu venujú málo času. Rodičia sa viac venujú deťom, učia sa s nimi, keď sú malé. Keď dieťa je staršie, zanedbávajú to a dieťa sa učeniu venuje minimálne. Vzdelávanie považujú rodičia za dôležité. Podľa nich sa vtedy človek ľahšie zamestná, hoci na to často zabúdajú. Jeden respondent súhlasí s tým, že je potrebné mať ukončenú nejakú školu kvôli zamestnaniu. Zdôrazňuje, že keď sa dieťa nechce učiť ani on ho nútiť nebude. Nejako bolo a bude stále.

A2) Oblasť skúseností a názoroch rómskych rodičov o živote a o ich problémoch.

Čo je prvoradé pre nich v živote? Sú spokojní so svojím životom? Aké hodnoty v živote potrebujú na svoju spokojnosť? Aké sú najčastejšie problémy, ktoré ovplyvnia ich život? Čo pre nich znamená rodina? Aký majú vzťah k svojim deťom? Ako by ohodnotili život, ktorý vedú? Vedú plnohodnotný život?

Prvoradé pre rómskych rodičov je zdravie a rodina. To sú hodnoty, ktoré každý rodič zdôraznil. Pri spokojnosti so svojim životom sa štyria rodičia vyjadrili, že sú spokojní. Majú všetko, prácu a vedia zabezpečiť rodinu. Piatich respondentov trápí to, že sa nevedia zamestnať. Sú nespokojní so životom. Jedna respondentka okrem zamestnania uviedla aj

zlé bytové podmienky, ktoré ju vedú k nespokojnosti v živote. Respondentka sa sťažuje, že jej obec nepomáha s vyriešením problému.

Box 3: Výpoveď

Nie som spokojná. Trápia ma nezamestnanosť a hlavne bytové podmienky. Máme ich zlé. Bývame v rodičovskom dome spolu s mamou a nás je s manželom a deťmi päť. A máme jednu izbu. To je zlé a ťažké, sme v jednej izbe piati a deti sú už veľké potrebujú mať súkromie. Hanbia sa už v tomto veku, musia sa obliekať v kúpeľni a tak. Je to ťažké. Deti vedia, čo je to chudoba a ťažký život, pociťujú to. Starosta pýta za sociálne byty 5000 Euro a odkiaľ by som zobrala a kebyže mám toľko tak pristaviam k domu dve izby pre dcéry. Starosta nám nepomáha.

Rómska matka, 30 rokov

Najčastejšie problémy, ktoré negatívne ovplyvnia život Rómov sú nezamestnanosť a s tým spojená chudoba. Rodičia sa vyjadrili, že je to zlé obdobie, odkedy máme eurá. Sťažujú sa na chudobu a zdôrazňujú krízu, ktorú pociťujú.

Box 4: Výpoveď

Problémy? Najväčší problém je v zime, nie je práca, nemôžeme platiť šeky 3 mesiace sa zadlžíme a potom začneme splácať dlhy. Môj muž pracuje ako robotník na stavbách a to v zime nejde a ja som nezamestnaná, tak v zime sa musíme utiahnuť, čo máme robiť. Kríza je, je to zlé obdobie.

Rómska matka, 45 rokov

Pojem rodina znamená pre Rómov všetko. Rodina v ich živote zohráva veľmi významnú úlohu. Je to pre nich veľmi dôležitá. Znamená to pre nich šťastie. Dá sa povedať, že Rómovia ako rodina držia spolu. Pomáhajú si navzájom. Svoje deti majú veľmi radi. Majú s nimi dobrý vzťah. Vidia ich ako dobré a viažu k nim silné putá. Ohodnotiť život, bola pre respondentov ťažká otázka. Dvaja respondenti sa nevyjadrili, nechápali ako majú ohodnotiť svoj život. Ostatní respondenti uviedli spokojnosť a nespokojnosť so životom. Traja respondenti uviedli, že by ohodnotili život, ktorí vedú pozitívne, sú spokojní. Piaty respondenti uviedli, že nie sú veľmi spokojní so životom. Zdôraznili, aby nebolo horšie ako je teraz. Podľa vyjadrení rodičov, plnohodnotný život sa dá viesť, keď človek má prácu, zdravie, peniaze a všetko, čo potrebuje. Z opýtaných rodičov sa jeden vyjadril, že

momentálne vedie plnohodnotný život, lebo má všetko. Ostatní rodičia boli názoru, že nevedú plnohodnotný život.

A3) Oblasť skúseností rómskych rodičov so školou a s pedagogickým asistentom.

Aké majú skúsenosti so základnou školou, ktorú navštevujú ich deti? Aký majú názor na prácu pedagogického asistenta? Je potrebný pedagogický asistent na základnej škole? Čo hovoria na prácu pedagogického asistenta? Aké majú skúsenosti s prácou asistenta? Môže pozitívne vplyvať pedagogický asistent pri formovaní rómskych detí?

V detstve všetci opýtaní rómski rodičia chodili do tej školy, kam teraz chodia ich deti. Majú na ňu dobré spomienky. Spomínajú v dobrom na učiteľky, ktoré ich učili, a s ktorými sú aj dodnes spokojní. Väčšina rodičov ako negatívum uvádza, že v škole to už tak nefunguje ako kedysi, lebo dnešné deti sú zlé. Priznávajú, že deti sú zlé a vinia rodičov, ktorí sa o nich nestarajú. Chybu hľadajú v cudzích deťoch a nie vo vlastných. Odsudzujú výchovu iných rodičov, lebo sú presvedčení, že oni vychovávajú svoje deti dobre. Jedna respondentka vyjadrila svoju nespokojnosť, lebo jej dcéra bola priradená do triedy, kde boli biele deti. Nechcela chodiť do školy. Následne uvádza, že problém sa vyriešil, lebo dcéra bola preložená do triedy k rómskym deťom.

Box 5: Výpoveď

No som už spokojná teraz, len som mala problémy, lebo dcéru minulý rok pani riaditeľka preložila do 5.A triedy k gadžovským deťom, lebo sa dobre učila a tak. No ale viete, dcéra už bola zvyknutá na starú triedu, kde boli rómske deti, jej kamarátky a tak, tu nebola medzi svojimi, bola jediná Rómka v triede, a viete nechcela mi chodiť do školy, ale potom som poprosila pani riaditeľku, nech mi dcéru preloží naspäť do starej triedy, lebo ju ináč vyberiem zo školy, ale potom sa vrátila do starej triedy a teraz už je dobre.

Rómska matka, 40 rokov

Prácu pedagogického asistenta hodnotia rodičia pozitívne. Za dôležité považujú, že pedagogický asistent je potrebný, hlavne v Zlatých Klasoch, lebo do základnej školy chodia veľmi zlé deti. Kritizujú a zdôrazňujú to, že do základnej školy chodia deti, o ktoré sa rodičia nestarajú a sú veľmi zlé. S tým vyjadrujú svoju nespokojnosť. Práca pedagogického asistenta podľa nich je potrebná aj preto, aby asistent krotil tieto zlé deti. Prácu pedagogického asistenta pochvalujú a považujú to za dobrý nápad, lebo to pomôže

nielen deťom, ale aj učiteľom. Rodičia sú spokojní s jeho prácou. Považujú prácu pedagogického asistenta za dobré riešenie aj z dôvodu, že na deti je väčší dohľad. Väčšina rodičov uviedla, že pedagogický asistent zabezpečuje viac bezpečnosti pre žiakov. Uviedli, že pomáha učiteľom a žiakom, lebo niekedy učiteľ nestačí na toľkých žiakov. S pomocou pedagogického asistenta zvládnu učivo aj tí slabší žiaci.

Box 6: Výpoveď

Určite, že je potrebný, je to výhra pre žiakov, lebo v triede je veľa žiakov a ten asistent je nato, aby si všimol toho slabšieho žiaka. Môj syn nevedel písať dobre stále zaostával, keď písali do písanky, ale asistent mu pomohol chytil mu ruku a tak ho učil písať písmenká. A teraz už vie, už mu to ide. Schvaľujem prácu asistenta, lebo tá učiteľka nemá čas na každého žiaka.

Rómska matka, 33 rokov

Skúseností rómskych rodičov s pedagogickým asistentom sú rôzne. Rodičia uviedli, že majú dobré skúsenosti. Väčšinou uvádzajú príklad, keď pedagogický asistent odprevadí dieťa k lekárovi alebo priamo domov, keď má dieťa nejaké zdravotné problémy. Hodnotia to pozitívne. Jedna mamička veľmi vychvaľuje prácu pedagogického asistenta v družine, lebo pomáha synovi pri úlohách a dieťa sa lepšie učí. Rodičia uvádzajú ako pozitívum aj návštevu rodín, lebo im pedagogický asistent podá informácie o ich deťoch.

Box 7: Výpoveď

Mám dobré skúsenosti. Keď niečo je s mojou dcérou, tak asistent ju odprevadí domov. Raz sa stalo, že k nám došiel asistent a oboznámil ma s tým, že moja dcéra je zlá na hodinách, vyrušuje, nadáva učiteľkám. No netešila som sa tomu, ale bola som rada, že mi to oznámil, lebo ona by mi to zatajila.

Rómska matka, 39 rokov

Rodičia sú radi, že pedagogický asistent pochádza z tej obce, kde žijú a poznajú ho. Uviedli, že je dobré, že pedagogickí asistenti ovládajú rómsky jazyk, lebo ich deti im viac dôverujú. Môžu pomôcť deťom, ktoré nerozumejú po slovensky. Podľa názoru rodičov, rómske dieťa počúva viac pedagogického asistenta, ktorý je tiež Róm ako oni. Osem respondentov uvádza, že pedagogický asistent môže mať pozitívny vplyv pri formovaní dieťaťa. Dvaja respondenti nevyjadrili svoje stanovisko k tejto otázke.

Box 8. Výpoveď

Asistent je dobrý nápad, lebo deti ho poznajú aj my jeho. Ten asistent môže tiež v kladnom zmysle pôsobiť na toho žiaka. Veľa pomáha deťom a aj učiteľom.

Rómsky otec, 40 rokov

A4) Oblasť skúseností rómskych rodičov pri výchove ich detí.

Aký majú názor na výchovu detí? Podľa nich je potrebná výchova, aby sa deti lepšie uplatnili v živote? Ako sa snažia vychovávať svoje deti? Majú ťažkosti s výchovou? K čomu motivujú svoje deti? Darí sa im vychovávať správne svoje deti?

Výchovu považujú rodičia za dôležité. Všetci rodičia zdôraznili, že je potrebná výchova. Jeden otecko sa vyjadril, že podľa výchovy závisí to, aké budú deti v dospelosti.

Box 9: Výpoveď

Určite je najdôležitejšia výchova. „, Ako ich vychováš, tak ich budeš mať.“

Rómsky otec, 39

Rodičia sú presvedčení, že výchova je potrebná pre lepšie uplatnenie sa v živote. Dieťa by podľa nich malo byť slušné. Nemalo by nadávať, malo by si ctiť starších a vedieť sa slušne správať. Pri týchto vymenovaných cieľoch výchovy treba zdôrazniť, že rodičia to považujú za dôležité. Sami však priznávajú, že niekedy na tieto veci zabúdajú a potom majú ťažkosti pri výchove. Deti ich neposlúchajú. Snažia sa vychovávať deti k tomu najlepšiemu. Čo sa týka ťažkostí s výchovou, rómski rodičia uviedli, že ťažkosti nemajú alebo to nepocitujú. Jedna mamička vyjadrila pri tejto otázke strach, či nie je na dcéry veľmi prísna. Bojí sa, že jej dcéry raz z domu utečú, ak by bola na nich prísna. Pri motivácii rómski rodičia zdôraznili, že motivujú deti k láske k rodine, k učeniu. Motivujú ich k tomu, aby boli dobrí, slušní a neboli zlí. Majú sa vyhýbať škaredým nadávkam a aby boli dobre vychovaní.

Box 10. Výpoveď

Aby sa učili, aby mali rešpekt pred staršími, aby neboli vurgálni. Môže byť cigán, ale není cigán ako cigán, aby mali výchovu ako ostatní. Aby boli vychovaný dobre, aby si nedovoľovali. Hovorím im: viete mňa každý pozná od kolónie až k domu, či je to biely

alebo cigáň, ale keď niečo spravíte a povedia mi to, tak na mňa spravíte hanbu. Ale aj cigáni sú takí, že otáčajú slovo, niekedy neni pravda, čo klebetia. No aj to zas musím povedať, lebo sa mi stalo, že vymysleli na moje dcéry klebety, čo neboli pravdivé. Ale viete tu Zlatých Klasoch žijú aj dobrí aj zlí cigáni.

Rómska matka, 38 rokov

Rodičia sa zhodli v názoroch, že zatiaľ sa im darí vychovávať svoje deti správne. Traja dodali, že sa to ešte odzrkadlí v budúcnosti.

4.3 Rozhovor s rómskymi deťmi

B1) Oblasť skúseností rómskych detí so vzdelávaním.

Čo znamená pre nich vzdelávanie? Čo si myslia je potrebné sa vzdelávať? Prečo chodia do školy, prečo sa vzdelávajú? Podľa nich je dôležité vzdelávanie, aby dosiahli v živote svoj cieľ?

Rómske deti sa zhodli v názoroch, že vzdelávanie je v živote potrebné preto, aby neboli hlúpe. Niektoré deti ešte k tomu dodali, že vzdelávanie potrebujú k tomu, aby získali dobrú prácu, aby vedeli zarábať v budúcnosti peniaze a aby sa uplatnili na dobrých pracovných miestach. Dôvodom vzdelávania je túžba dostať sa na strednú školu, vyučiť sa, splniť si sny, mať aspoň výučný list a si nájsť dobré zamestnanie, kde budú dobre finančne ohodnotení. Deti s chodením do školy ťažkosti nemajú, nikto ich nenúti. Väčšina detí chodí do školy, preto aby sa niečo naučila, aby sa doma nenudili, aby boli so spolužiakmi, aby ukončili základnú školu a mohli ísť ďalej študovať. Jedno z detí uviedlo, že chodí do školy preto, lebo je to povinné a musí. Rómske deti majú rozličné sny, ktoré si chcú splniť. Vedia, že nato sa potrebujú učiť. Uviedli rôzne povolania, po ktorých túžia a to napríklad: (policajt, kadernička, kuchárka, pôrodná asistentka, automechanik atď.) Zhodli sa v tom, že na splnenie týchto snov, by sa mali učiť. Jedno z rómskych detí zdôraznilo, že sa nemusí učiť, keď nechce niečo dosiahnuť. Ak chce niečo dosiahnuť je vzdelávanie potrebné, aby si splnil túžby.

Box11: Výpoveď

Nemusím, ale aspoň niečo, aby sme z toho mali. Potrebujem to, napríklad chcem byť profesionálnym futbalistom a tiež potrebujem sa vzdelávať, lebo chcem navštevovať takú strednú školu. Futbal je môj cieľ a musím sa učiť, aby som to dosiahol.

Rómsky žiak, 16 rokov

B2) Oblasť názorov a skúseností rómskych detí vo vzťahu k učeniu.

Aký majú vzťah k učeniu? Ako sú spokojní so základnou školou, ktorú navštevujú? Kto ich motivuje k učeniu? Navštevujú školu kvôli rodičom? Aké zmeny by zaviedli v škole? Ako by dosiahli efektívnosť učenia v škole?

Učenie je pre rómske deti ľahostajné. Uviedli, že sú leniví a nesnažia sa tak, ako by mali. V predošlých otázkach uviedli, že vzdelanie je dôležité. Pri tejto otázke sami priznali, že málo robia pre to, aby niečo dosiahli v živote. Ich vzťah k učeniu je slabý. Snažia sa učiť priemerne a hlavne vtedy, keď už z niečoho prepadávajú. Ako všetci uviedli, nechcú mať veľmi dobré známky sú spokojní aj so štvorkami. Spokojnosť respektíve nespokojnosť detí so Základnou školou v Zlatých Klasoch je odvodnená rôznymi názormi.

Štyria uvádzajú, že sú spokojní so školou. Chodia sem radi kvôli kolektívu, učiteľom a kvôli tomu, že si na túto školu zvykli. Štyria uviedli, že sú so školou spokojní iba čiastočne. Nepáči sa im systém prestávok. Sťažujú sa, že malé a veľké prestávky musia stráviť v triede, nesmú vychádzať na chodby kvôli častým bitkám medzi žiakmi. Tento dôvod je pre nich nepostačujúci, aby ostali v triede. Viacerí sa cítia byť akoby zavretí. Tri deti uviedli, že nie sú spokojní, lebo im vadí kolektív v triede. Nepáči sa im prostredie triedy. Sú nespokojní hlavne kvôli spolužiakom, ktorí vyvádzajú na hodinách, vyrušujú a oni sa nemôžu kludne učiť.

Box 12: Výpoveď

Takto aj áno aj nie, Áno, preto lebo sú tu fajn učitelia, dokážu naučiť a Nie preto, lebo mi nevyhovuje kolektív v triede. Vyrušujú vyučovanie, napr. neviem odpovedať na hodine normálne, lebo oni vyrušujú a nie sú ticho.

Rómska žiačka, 15 rokov

Motivácia rómskych detí k učeniu je slabá. Rodičia motivujú svoje deti málo. Hovoria im, že sa musia učiť, ale veľmi ich nekontrolujú. Ako motiváciu uviedli, že ich rodičia motivujú materiálnymi vecami, kupujú im veci, keď sa dobre učia. Ďalej uvádzajú motiváciu učiteľov, ktorí im pripomínajú, že prepádávajú a potom sa začnú učiť. Jedna žiačka k tomu dodala, že okrem mamy ju motivuje sestra, ktorá otehotnela nemohla si ukončiť školu. Teraz ju sestra motivuje k učeniu, aby nedopadla ako ona. Školu navštevujú deti kvôli sebe a nie kvôli rodičom. Žiadne z detí neuviedlo, že rodičia ich tlačia do školy. Chodia kvôli kamarátom, aby sa nenudili. Niektorí spomínajú aj to, že ak sa chcú vyučiť musia chodiť do školy. Čo sa týka zmien v škole deti majú viacero nápadov. Väčšina by chcela menej hodín a skrátené vyučovacie hodiny. Hodiny by mali byť podľa nich tridsať minútové a prestávky na chodbe. Niektorí poukazujú na zlých žiakov, ktorí vyrušujú v škole. Podľa nich by bolo riešením zaviesť prísnejšie školské pravidlá. Pri ich nedodržaní ich vylúčiť zo školy. Boli názory, ktoré sa týkali aj toho, že ako zmenu by chceli klud v triede, lebo majú spolužiakov, ktorí im vadia a vyrušujú.

Box 13: Výpoveď

Aby bol klud v triede. Lebo stále niekto tam vyrušuje cez hodinu, najviac chlapci. Keď nezačnú chlapci tak začnú dievčatá. Niekedy sa aj hádame s chlapcami a nepomôže to.

Rómska žiačka, 14 rokov

K efektívnosti učenia v škole sa deti ťažko vyjadrovali. Sami nevedia, ako by dosiahli to, aby bol spokojný nielen učiteľ, ale aj oni. Pár názorov bolo takých, aby sa učiteľ viac snažil, aby bol prísnejší. Dodávali, že deti sa musia tiež zmeniť, lebo sa neučia.

B3) Oblasť skúseností rómskych detí vo vzťahu k učiteľom a pedagogickým asistentom.

Aký majú vzťah k učiteľom v škole? Čo si myslia o učiteľoch? Ako sa k nim správajú učitelia? Považujú za dôležitú osobnosť učiteľa? Ako sú spokojní s prácou pedagogického asistenta na ZŠ? Aký má pre nich význam práca pedagogického asistenta? Motivuje a vplýva na nich nejakým spôsobom pedagogický asistent?

Rómske deti majú k učiteľom pozitívny vzťah. Deti uviedli, že učiteľ je k nim dobrý a zároveň niektorí priznávajú, že hoci rešpektujú učiteľov, niekedy ich neposlúchajú.

Názory detí na učiteľov sú väčšinou pozitívne. Učitelia sú pre nich dobrí, chcú ich naučiť. Niektorých učiteľov vychvaľujú, ale sú aj takí, ktorí sú pre nich prísni a zlí. Podľa detí sa učiteľ k nim chová dobre, keď aj oni sú dobrí. Priznávajú, že niektorých učiteľov ignorujú a neposlúchajú, vtedy je učiteľ pre nich zlý. Osobnosť učiteľa považujú za dôležitú a uvádzajú, že učiteľ musí mať rešpekt u žiakov. Pedagogického asistenta deti tiež považujú za učiteľa. Zhodli sa v názoroch, že ho treba poslúchať rovnako ako učiteľa. Polovica respondentov uviedla, že pedagogický asistent pomáha žiakom aj učiteľom. Ostatní uviedli, že pedagogický asistent je veľmi dôležitý a sú spokojní s asistentmi na škole. Jedna žiačka uviedla, že pedagogický asistent nemá taký rešpekt ako učiteľ, lebo deti sú veľmi zlé.

Box 14: Výpoveď

Pred niekoľkými rokmi boli múdrejší žiaci, a mali väčší rešpekt ako teraz. Vtedy ich viac poslúchali. Keď Rómovia vidia, že Róm je asistent nesprávajú sa k nemu tak ako asistentovi. Ale ako kamarátovi a viac si dovoľujú, čo by nemali.

Rómska žiačka, 16 rokov

Práca pedagogického asistenta je podľa detí na Základnej škole v Zlatých Klasoch veľmi potrebná. Bez asistenta si nevedia predstaviť fungovanie školy. Význam práce pedagogického asistenta vidia v tom, že pomáha žiakom, učiteľom. Dáva pozor cez prestávky, odprevadí deti k lekárovi alebo domov v prípade choroby. Navštevuje rodiny, keď vyvedú niečo zlé. Zastupujú učiteľov v prípade ich neprítomnosti, pomáhajú slabším deťom s učením.

Box 15: Výpoveď

Pre mňa asistent musí byť na ZŠ aj keď niekedy zastupuje, učí dáva pozor na žiakov, asistent ma zoberie domov, keď som zlý, alebo keď mi je zle. Bez asistenta už si neviem predstaviť túto školu. Sú tu takí žiaci, ktorí potrebujú mať asistenta. On im pomáha v učení a tak. Má význam asistent na tejto škole.

Rómska žiačka, 13 rokov

Niektorí žiaci uviedli, že pedagogický asistent ich upozorňuje, aby sa správali slušne a boli dobrí. Dvaja žiaci uviedli, že ich to nezaujíma a nedodržiavajú rady asistenta. Ostatní

sa zhodli v tom, že pedagogický asistent im radí kam ísť ďalej študovať ako učitelia. Motivuje ich tak, že vysvetlí, čo je a čo nie je správne, aby mohli v živote niečo dosiahnuť.

Box 16: Výpoveď

Veľmi je dôležitý pre túto školu. Na každej škole by mal byť asistent. Veľa rád mi dáva a pomohlo mi to moc. Niekedy to tak bolo tak, že som sa obrátila naňho. Ale teraz už nie, lebo sa bojím od spolužiakov, že ma vysmejú. Dôverujem asistentovi. Možno, že by to bolo fajn obrátiť sa na toho asistenta, aký má názor na isté veci, čomu nechápem možno by mi vedel poradiť.

Rómska žiačka, 15 rokov

B4) Oblasť skúseností rómskych detí vo vzťahu k svojim rodičom.

Čo znamená pre nich rodina, rodičia? Čo robia preto, aby vyhoveľi podmienkam svojich rodičov? Poslúchajú svojich rodičov?

Pojem rodina je v očiach rómskych detí veľmi dôležitá. Rodina znamená pre nich všetko. Bez rodiny si nevedia predstaviť existenciu. Majú veľmi radi svoju rodinu. Aby vyhoveľi podmienkam svojich rodičov snažia sa ich poslúchať a dodržiavať ich rady

Box 17: Výpoveď

Snažím sa s nimi vychádzať, počúvam ich rady aj to splním, čo sa týka školy tak nie na 100 percent splním.

Rómsky žiak, 15 rokov

Niektorí uviedli, že sa rodičmi hádajú, keď sa im niečo nepáči. Svojich rodičov sa snažia poslúchať, hoci priznávajú, že ich občas ignorujú.

Box 18: Výpoveď

Snažím sa ich poslúchať, hádam sa mamou občas. Nesúhlasím niekedy s mamou. Poslúcham ich aj áno aj nie.

Rómska žiačka, 15 rokov

4.4 Rozhovor s učiteľmi rómskych detí

C1) Oblasť názorov učiteľov o vzdelávaní rómskych žiakov, a o ich prístupe k učeniu.

Podľa nich akú majú filozofiu rómske deti, a rodičia na vzdelávanie? Pokladajú vzdelávanie, učenie za dôležité a prvoradé? Aké majú skúsenosti s prístupovaním rómskych detí k učeniu? Čo si myslia záleží rodičom, aby sa ich deti vzdelávali a niečo vyštudovali?

Priemerný vek respondentov je 50 rokov, majú ukončenú vysokú školu so zameraním na pedagogiku, okrem jednej respondentky, ktorá momentálne končí vysokoškolské vzdelanie. Priemerná prax vo vyučovaní je 20 rokov. Všetci opýtaní učitelia sú spokojní so svojou prácou, lebo ich to naplňa. Na názory rodičov a detí o vzdelávaní mali učitelia rozličné názory. Každý sa vyjadril z iného uhla pohľadu, ako to vidia oni sami. Viac ako polovica učiteľov sa zhodla vtom, že rómski rodičia a rómske deti nepovažujú vzdelávanie za podstatné a dôležité. V ich hodnotovom rebríčku vzdelávanie nezaberá podstatné miesto. Podľa niektorých učiteľov Rómovia teraz prichádzajú na to, že vzdelávanie je dôležité, lebo z podpory sa žiť nedá. Niektorí uviedli, že rómski rodičia si viac zakladajú na materiálnych veciach ako na vzdelávaní. Nemotivujú svoje deti k učeniu a zmieria sa s tým, že dieťa sa nechce učiť. Jedna učiteľka uviedla, že veľmi veľa závisí na rodine. Je dôležité z akej rodiny dieťa pochádza a podľa toho prístupuje k vzdelávaniu.

Box 19: Výpoveď

Záleží na tom, aká je tá rodina. V dobre situovaných rodinách aj rodičom aj deťom záleží na vzdelávaní. V tých rodinách, kde jediným finančným zdrojom je podpora od štátu, myslia len na každodenné živobytie, vzdelanie je pre nich druhoradé. V tých rodinách heslom žiakov je: „Budem žiť ako rodičia – z podpory“. V rodinách, kde aj rodičia študovali, je samozrejmosťou, že aj ich deti sa snažia získať vzdelanie. Deti negramotných rodičov sú radi, že vedia čítať a písať.

Učiteľka, 28 rokov

Podľa učiteľov nie je pre rómsku populáciu vzdelávanie na prvom mieste. Väčšina rómskych rodičov ho nepovažuje za dôležité. Sú aj takí, ktorým záleží na vzdelaní ich detí. Prístup detí k učeniu je podľa skúseností učiteľov rôznorodý. Uvádzajú, že deti na prvom stupni prístupujú k učeniu svedomito. Je možné ich motivovať. Venujú sa im rodičia. Ako náhle sa dostávajú do vyšších ročníkov učenie zanedbávajú. Nesnažia sa,

rodičom to je jedno, len nech neprepadávajú. Podľa ich názorov sa niektoré deti učia mechanicky. Ich prístup k učeniu závisí aj od situácie rodiny a rodičov. Na otázku, či rodičom záleží, aby ich deti vyštudovali, učitelia uviedli, že to závisí od rodičov. Niektorí rodičia chcú, aby deti vyštudovali, ale málo ich k tomu motivujú. Sú rodičia, ktorých to nezaujíma, keď sa dieťa učiť nechce, zmieria sa s tým. Podľa učiteľov, veľa rodičov vychádza z teórie: „Však nejakto bolo aj bude.”

C2) Oblasť názorov a skúseností učiteľov pri práci a vyučovaní rómskych žiakov.

Ako sa im pracuje s rómskymi deťmi? Ako pracujú rómske deti na hodinách? Čo robí ťažkosť rómskym deťom na hodinách? Ako vnímajú priebeh vyučovania pri práci s rómskymi deťmi?

Rozdiely medzi rómskymi a nerómskymi deťmi učitelia nerobia. Každé dieťa berú za rovnocenného žiaka resp. žiačku. Všetci učitelia uviedli, že práca s rómskymi deťmi je trochu ťažšia, lebo rodičia sa s nimi doma učia minimálne. Vyžaduje si to viac trpezlivosti a treba sa im viac venovať. Nikto z učiteľov neuviedol, že by mal nejaké veľké problémy s rómskymi deťmi. Podľa nich závisí to od veku ako dieťa pracuje. Pracuje sa s nimi striedavo. Raz lepšie a raz horšie, lebo narúšajú vyučovací proces. Názory učiteľov sú zhodné v tom, že pri práci s rómskymi deťmi sa treba tešiť z každého malého pokroku. Jedna učiteľka uviedla, že chyba je vo väčšine prípadoch v rodičoch.

Box 20: Výpoveď

Mám ich rada, lebo sú úprimné a vycítia, keď človeku na nich záleží. Pracuje sa však s nimi veľmi ťažko. Od prírody sú neposedné, hlučné, nepozorné. Mám pocit, že u nich nefunguje dlhodobá pamäť. Správajú sa často „živelné“, vykríknu vtedy, keď sa im zachce, častokrát nie k danej téme. Počas hodiny sa hádajú, sú nesústredené. Žiaľ, je to chyba rodičov, lebo doma ich nevedú k disciplíne, rozmaznávajú ich, neučia ich, že si treba vážiť učiteľa, alebo iných dospelých.

Učiteľka, 47 rokov

Polovica učiteľov zdôrazňuje, že rómske deti majú ťažkosť na hodinách najmä s koncentráciou, neposednosťou, nedostatočnou prípravou na hodiny, nepozornosťou a problémom vyjadrovania sa. Ostatní učitelia skôr uvádzajú konkrétne predmety, ktoré robia deťom ťažkosť a to hlavne slovenský jazyk, zemepis, prírodopis. Poukazujú na

problém vyjadrovania sa v slovenčine. Majú slabú slovnú zásobu, lebo sa doma a medzi spolužiakmi rozprávajú rómskym jazykom. Priebeh vyučovania vnímajú respondenti podľa rôznych činiteľov, ktoré môžu priebeh vyučovania narušiť. Učiteľia sa vyjadrili, že závisí od situácie, aktivity detí, počtu detí a od času vyučovacej hodiny. Veľké problémy im robí neustále upozorňovanie. Musia sa venovať neustálemu opakovaniu, aby deti niečo naučili. V podstate ich musia naučiť len na hodine, lebo doma na individuálne neučia. Jedna respondentka dodala, že niekedy cíti, že nič ich nenaučí.

Box 21: Výpoveď

Pri celkovom hodnotení mám pocit, že som za celý školský rok naučila asi 25 – 30 % predpísaného učiva. Z vyučovacej hodiny odchádzam fyzicky aj psychicky veľmi unavená, s pocitom, že som opäť nič nenaučila. (možno 20 %).

Učiteľka, 49 rokov

C3) Oblasť skúseností učiteľov v spolupráci s rómskymi rodičmi.

Aké majú skúsenosti s rómskymi rodičmi? Čo si myslia, ako sa starajú rodičia o svoje deti z pohľadu vzdelávania? Motivujú rómsky rodičia svoje deti k učeniu? Spolupracujú s nimi rómski rodičia? Aký majú názor, snažia sa rómski rodičia napraviť nedostatky, ktoré sa týkajú ich detí?

Učiteľia 1. stupňa majú pozitívne skúsenosti s rómskymi rodičmi. Uvádzajú, že keď je dieťa malé veľmi sa oň starajú. Odpreádzajú ho do školy, prídu pre nich. Zúčastňujú sa na rodičovských združeníach. Dá sa s nimi konzultovať, keď sa vyskytnú nejaké problémy a sú pohotoví to vyriešiť. Oproti učiteľom 1. stupňa, učiteľia 2. stupňa, ktorí vyučujú starších žiakov majú skôr negatívne skúsenosti s rodičmi. Uvádzajú, že keď je dieťa staršie rodičia sa oň nestarajú. Nechodia na rodičovské. Nie vždy prídu na predvolanie pedagogickým asistentom pri vzniku problémov s ich deťmi. Riešiť problém prichádzajú vtedy, keď im niečo nevyhovuje napr. že dieťa prepadáva. Respondenti zdôrazňujú, že sú výnimky rodičov, ktorí pravidelne prichádzajú na rodičovské a majú záujem, aby ich deti boli v škole úspešné. Sedem učiteľov spomína, že rómski rodičia sa starajú o svoje deti z pohľadu vzdelávania len v nižších ročníkoch, potom to zanedbávajú. Dvaja učiteľia uviedli, že podľa nich rodičia sa vôbec nestarajú o deti tak ako treba. Nemotivujú ich k učeniu. Podľa názoru jednej učiteľky rodičia prichádzajú postupne na to, že vzdelávanie je dôležité. Niektorí sa snažia viesť a motivovať svoje deti k učeniu ako sa len dá. Učiteľia

sa zhodli v názoroch, že zo strany rómskych rodičov je veľmi slabá motivácia. Rodičia svoje deti nemotivujú k učeniu, vychádzajú z vlastných skúseností.

Box 22: Výpoveď

Keby rodičia rómskych žiakov pochopili, že vzdelanie je moc a peniaze, tak by svoje deti motivovali. Nakoľko aj rodič má len základné vzdelanie a uživí sa, ani od svojho dieťaťa nechce viac. Dieťa vidí, že sa rodičia uživia a nemuseli ďalej chodiť do školy, aj im základné vzdelanie postačí.

Učiteľka, 29 rokov

Spolupráca medzi rodičmi a učiteľmi funguje na 1.stupni, keď sú deti ešte malé. Rodičia ich odprevádzajú do školy. Vo vyšších ročníkoch spolupráca medzi učiteľom a rodičom zaniká. Respondenti zdôraznili, že medzi rodičmi sa nájdu aj výnimky.

Box 23: Výpoveď

Skoro vôbec. Podľa mňa si sami rodičia nedokážu poradiť so svojimi deťmi. To, čo robia deti v škole a ich správanie, je len odrazom toho ako sú vychované doma a ako sa o nich rodičia starajú. Rodičia skôr vidia nedostatky na druhých a svoje dieťa si chránia. Ich dieťa je nevinné, keď sa niečo stane, ostatní sú zlí. Nespolupracujú, skôr im ešte škodia. Hľadajú na učiteľoch chyby a zhadzujú učiteľovu autoritu pred dieťaťom.

Učiteľka, 30 rokov

Problémy a nedostatky v učení a správaní riešia rómski rodičia, keď je neskoro. Podľa viacerých učiteľov rodičia prichádzajú do školy rozzúrení vtedy, keď dieťa prepadáva. Vinia učiteľa a nepriznajú si, že o prospechu dieťaťa sa neprišli informovať celý rok. Nájdu sa aj rodičia, ktorí prídu hneď ako problém vznikne a snažia sa ho vyrieši.

C4) Názory učiteľov a ich spokojnosť s prácou pedagogických asistentov na škole.

Je potrebný podľa nich pedagogický asistent na škole, kde učia? Ako sú spokojní s prácou pedagogických asistentov na ZŠ v Zlatých Klasoch? Čo si myslia pomáha pedagogický asistent zdoлаť prekážky, ktoré sa vyskytujú pri práci s rómskymi deťmi? V čom im pomáha pedagogický asistent?

Pedagogického asistenta učiteľa považujú za dôležitého a potrebného na Základnej škole v Zlatých Klasoch. Podľa nich pedagogický asistent im pomáha pri práci s rómskymi deťmi s väčším počtom detí v triede. Individuálne pristupuje k žiakom, ktorí trpia poruchami správania a narúšajú vyučovací proces. Chvália navštevovanosť rómskych rodín pedagogickým asistentom. S prácou pedagogických asistentov na Základnej škole v Zlatých Klasoch sú jednoznačne spokojní. Niektorí dodávajú, že by ich mohlo byť aj viac, lebo majú aj oni toho veľa a ich práca je dôležitá.

Box 24: Výpoveď

Osobne som spokojná s prácou asistenta na našej škole. Pomáha na vyučovacích hodinách s problémovými žiakmi, v triedach s veľkým počtom detí. Po vyučovaní pomáha vychovávateľkám v ŠKD pri vypracovaní domácich úloh. Taktiež pomáha vedeniu školy, pri organizovaní jednotlivých činností. Dopomáha učiteľom vykonávať dozor nad žiakmi počas prestávok. Zabezpečí spojenie medzi učiteľom a rodičom, keď je to potrebné.

Učiteľka, 34 rokov

Zvládať ťažkosti a prekážky, ktoré sa vyskytujú pri práci s rómskymi deťmi pomáha pedagogický asistent. Učiteľia uvádzajú, že asistenti na škole pomáhajú nielen im, ale aj vedeniu školy, žiakom a rodičom. Názory sa týkali toho, že pedagogický asistent zabezpečuje činnosti, ktoré učiteľ nestíha. Venuje sa žiakom z málopodnetného prostredia. Pomáha na hodinách a navštevuje rómske rodiny. Učiteľia považujú ich prácu za veľmi významnú a dôležitú. Jedna respondentka dodala, že práca asistenta a učiteľa nestačí, kým rodičia nebudú prejavovať záujem.

Box 25: Výpoveď

Samozrejme, že pomáha. Avšak snaha asistenta a učiteľa nestačí. Zdôrazňujem, že kým nebude snaha zo strany rodičov, nedosiahneme takmer nič. Všetko to vychádza z rodiny.

Učiteľka, 47 rokov

Podľa učiteľov pedagogický asistent pomáha pri slaboprosievajúcich žiakoch, pri zabezpečovaní kontaktu s rómskymi rodičmi. Zdôrazňujú pomoc pri výchovných predmetoch ako sú napr. telesná výchova. Sú nápomocní vtedy, keď je to nevyhnutné. Vyzdvihujú ich dôležitosť pri organizovaní rôznych podujatí, pomáhajú vedeniu školy pri práci. Učiteľia zdôrazňovali, že pedagogický asistent im dáva lepší rozhľad o daných

rómskych rodinách, o deťoch, lebo pozná ich prostredie, v ktorom žijú. Uvádzajú, že pomáhajú deťom zdolať jazykové bariéry. Učia deti správne sa vyjadrovať. Pomáhajú motivovať deti k učeniu a svojím všeobecným prehľadom o rómskych rodinách a deťoch, pomáhajú učiteľom lepšie chápať tieto deti a ich mentalitu.

Box 26: Výpoveď

Osobne mi pomáha s problematickými žiakmi. Individuálne sa im venuje, mne to veľmi pomôže, lebo sa môžem venovať celej triede. Pomáha mi spoznávať aj rodinné zázemie žiakov, lebo asistent pozná rodičov, chodí k nim do domácnosti. Vďaka tomu aj lepšie viem pochopiť správanie, mentalitu žiakov a získavam častokrát iný pohľad na nich.

Učiteľka, 47 rokov

5 DISKUSIA

Problém vzdelávania Rómov je doteraz nevyriešený a čoraz viac aktuálny. Problematika diplomovej práce dostáva do popredia profesiu pedagogického asistenta ako faktora, ktorý môže pozitívne vplývať na rómske deti. Práca poukazuje na dôležitosť pedagogického asistenta ako pedagogického zamestnanca pôsobiaceho na základných školách. Teoretická časť práce prináša informácie o chápaní vzdelávania, výchovy Rómov a pôsobenia pedagogického asistenta ako alternatívneho riešenia pri výchovno-vzdelávacích problémoch rómskych žiakov. Podľa definícií a názorov autorov sa v práci poukazuje na dôležitosť vzdelania, výchovy, pôsobenia rómskej rodiny, motivácie rómskych detí a problémom socializácie. Profesia pedagogického asistenta sa považuje za pozitívny faktor, ktorý svojou prácou môže pozitívne vplývať na rómske dieťa a pomáhať učiteľovi pri edukácii rómskych detí. Veľmi dôležitú úlohu zohráva osobnostný a profesný profil pedagogického asistenta pôsobiaci pri formovaní a motivovaní rómskych žiakov. Práca opisuje pracovnú náplň a konkrétne povinnosti pedagogických asistentov na Základnej škole v Zlatých Klasoch, kde autor sám pôsobí ako pedagogický asistent. Pri práci a povinnostiach, ktoré pedagogický asistent vykonáva je dôležité uviesť, že okrem pedagogickej práce vykonáva súčasne aj sociálnu prácu. Pedagogický asistent ako sociálny pracovník pomáha pri získavaní informácií o rómskych deťoch. Pomáha pri riešení vyskytujúcich sa problémoch učiteľa. Snaží sa viesť rómske deti správnym smerom. Svojim vystupovaním, povahou a uznaním medzi Rómami dáva príklad rómskym deťom a rodičom k správne životnému štýlu. Poukazuje na jednu z možností ako si vybudovať lepšiu budúcnosť prostredníctvom vzdelania. Po zhrnutí teoretickej časti práce môžeme povedať, že vzdelávanie a výchovu rómskych detí ovplyvňujú viaceré faktory medzi ktoré patrí rómska rodina, socializácia, motivácia.

Praktickú časť práce tvoril prieskum, ktorý bol zameraný na zmapovanie názorov rómskych rodičov, ich detí a učiteľov. Ich názory na vzdelávanie, výchovu a hlavne pohľad na prácu pedagogického asistenta. Názory a postoje respondentov boli zistené pomocou uskutočnených pološtrukturovaných rozhovorov. Celý výskum bol uskutočnený v obci Zlaté Klasy.

Zlaté Klasy sa geograficky nachádzajú na Žitnom ostrove. Obec ponúka pre obyvateľov remeselnícke služby, obchody a peňažné ústavy. Nachádza sa tu zdravotné, kultúrne a športové stredisko, dve materské škôlky, dve základné školy, jedna umelecká a jedna stredná škola. Tieto služby a inštitúcie sú využívané aj obyvateľmi blízkeho okolia. Zlaté

Klasy slúžia ako centrum pre okolité obce. Výhodou je, že obec je od Bratislavy vzdialená len 20 -30 km.

V obci sa nachádza aj rómska osada. Zo zistených informácií na obecnom úrade z počtu obyvateľov obce 3 573, 2 084 obyvateľov tvoria Rómovia. Obecný úrad nám poskytol tiež informácie, z čoho vyplýva, že k rómskej národnosti sa hlási len 130 obyvateľov. Čo sa týka života Rómov v Zlatých Klasoch možno povedať, že ich životná situácia je v porovnaní s Rómami žijúcimi na východnom Slovensku lepšia. Žijú tu nielen bohatí Rómovia. V obci žije oddelene aj skupina Olašských Rómov, ktorá sa líši od väčšiny Rómov žijúcich v obci. Majú iné tradície, iný spôsob života. Ich životný štýl sa odlišuje od ostatných Rómov. Čo sa týka spolunažívania, Olašský Rómovia žijú v harmónii s ostatnými Rómami. Nie sú medzi nimi žiadne boje a konflikty. Síce treba povedať, že Olašský Rómovia by neprijali medzi seba neolašského Róma. Ich tradície a spôsob života sa odlišuje od ostatných Rómov, žijúcich v obci. Z toho dôvodu aj žijú oddelene a s ostatnými Rómami udržiavajú len vzdialený vzťah. Zás nemôžeme povedať, že cítiť napätie medzi Olašskými Rómami a ostatnými Rómami. Ale ich spôsob života sa odlišuje od ostatných Rómov a tak si nato aj obyvatelia obce zvykli. Čo sa týka spolunažívania Rómov s ostatnými obyvateľmi obce, nie sú veľké problémy. Dá sa povedať, že Rómovia a Nerómovia v obci žijú v harmónii. Základné potreby väčšiny rómskeho obyvateľstva sú dobre zabezpečené. Väčšina rómskych obyvateľov má zabezpečené bytové podmienky. Žijú v pekných, veľkých rodinných domoch. Nájde sa aj chudobnejšia časť Rómov, ktorým bytové podmienky pomáha vyriešiť obec. Niektoré rodiny žijú v unibunkách a sociálnych bytoch – 12 bytová jednotka. Čo sa týka elektriky, vody, každá rómska rodina má tieto služby zabezpečené. Plyn využíva cca 50% až 60% rómskych rodín. Ostatné rodiny využívajú na kúrenie drevo, uhlie. Výstavba kanalizácie bola dokončená. Od marca tohoto roka budú ju môcť obyvatelia využívať. Takto by sme mohli opísať životnú situáciu Rómov žijúcich v obci Zlaté Klasy. Viacerí rómski obyvatelia v tejto obci si potrpia na luxuse a na popredné miesto kladú materiálne veci: veľký dom, auto, peniaze. Problém je najmä v tom, že Rómovia by radi tieto materiálne veci získali bez práce. Rómska zamestnanosť v tejto obci je nízka. Rómovia sa spoliehajú na finančnú podporu od štátu. Pre ich temperament je typické, že ťažko znášajú príkazy zamestnávateľa. Najradšej by podnikali a obchodovali samostatne. Viacerí z nich sa snažia obchodovať s vecami a tovarom dovezeným z Rakúska. Tí, ktorí majú snahu zamestnať sa, majú ťažkosti sa uplatniť, lebo nemajú dokončenú ani základnú školskú dochádzku. V súčasnosti čoraz viac Rómov prichádza na to, že musia chodiť do práce. Podpora od

štátu a podnikanie nestačia na to, aby zabezpečili základné potreby pre svoju rodinu. Obchodovanie v Zlatých Klasoch klesá a veľa Rómov muselo zmeniť spôsob života. Musia každodenne chodiť do práce. Hospodárska kríza a príchod novej meny „Eura“ donútila rómskych obyvateľov hľadať si zamestnanie. Situácia si vyžiadala, uvedomenie si toho, že vzdelávanie je v dnešnom svete potrebné. Práve tak si môže človek vytvoriť lepšiu budúcnosť. Niektorí Rómovia pochopili, čo by bolo potrebné urobiť, aby sa lepšie uplatnili nielen na trhu práce. Bude však dlho trvať, kým sa aj deti naučia tomu, aby vzdelanie považovali za dôležité. Aby ich cieľom bolo ukončenie školy a až potom založenie rodiny, ktorú by mali vedieť finančne a materiálne zabezpečiť. Rómski rodičia by si mali uvedomiť, že bez vzdelania sa človek ťažko uplatní a musia k tomu viesť aj svoje deti. Táto situácia so vzdelávaním je aj v obci Zlaté Klasy. V obci sú rómski rodičia, ktorí sa snažia viesť svoje deti k aktívnemu vzdelávaniu. Stáva sa, že sa im výchova a vzdelávanie vymkne z rúk. Zmeria sa so situáciou, že sa dieťa nechce učiť, a oni sami ho nútiť nebudú. Dochádza k tomu, že deti v obci neukončia základnú školu. Sú prípady, keď odídu zo strednej školy a založia si rodinu. Niektorým rodičom záleží na tom, aby sa ich deti mali v budúcnosti lepšie. Snažia sa ich zabezpečiť tak, že im poskytnú vzdelanie, ktoré im bude zaručovať dostatočné finančné prostriedky na chod domácnosti. Takýto názor na vzdelávanie majú aj Rómovia v obci Zlaté Klasy. Dlhodobým pozorovaním v tejto obci, ktorej som súčasťou, poznám dostatočne život rómskych občanov. Z osobných skúseností a zo skúseností získaných v profesii pedagogického asistenta na základnej škole je zjavné, že rómske rodiny držia pokope a rómski rodičia majú svoje deti veľmi radi. Sú odhodlaní urobiť čokoľvek, aby deti mali všetko, čo si len želajú. Niektoré rómske deti sú vychovávané viac materiálnymi vecami. Práve to spôsobuje, že rómske deti využívajú lásku svojich rodičov. Vtedy sa výchova rómskych rodičov stáva nepostačujúcou. Vznikajú výchovné problémy, ktoré rodičia nevedia riešiť. Deti chcú, aby im bolo všetko dovolené a aby rodičia uspokojovali všetky potreby. Takéto správanie je časté hlavne v pubertálnom veku, keď rodičia uvoľnia výchovu a dovoľia deťom všetko, lebo im dôverujú. Z týchto situácií vzniká to, že dieťa sa dostáva do zlej partie, mení sa, hrozí kriminalita, drogy alebo nedokončenie školy a založenie si rodiny. Tieto problémy sa vyskytujú aj v tejto v obci. Rodičia nezvládajú výchovu a z lásky k deťom im dovoľia všetko. Presadzujú voľnosť vo výchove. Deti takúto dôveru zneužívajú vo svoj prospech. Čo sa týka vzdelávania, väčšina rómskych rodičov sa o vzdelávanie svojich detí v tejto obci stará. Problém nastáva vtedy, keď rómske dieťa nenastúpi do materskej školy preto, lebo ich rodičia sú doma. Nechávajú doma aj svoje deti. Do materskej školy nastúpia vo

väčšine prípadoch deti, ktorých rodičia pracujú. V prípade, že dieťa nezačne chodiť do materskej školy nastáva problém, ktorý je nutné riešiť. Pre dieťa, ktoré nenavštevuje materskú školu je ťažké adaptovať sa v školskom prostredí. Nedokáže samostatne pracovať, neovláda základné pracovné a hygienické návyky. V škole sa mu ťažšie učí a musí si osvojovať základné návyky, ktoré mal už dávno vedieť. Neovláda základy slovenského jazyka, dorozumie sa len po rómsky. S tým sú spojené ďalšie problémy, ktoré vznikajú v súvislosti s ďalším vzdelávaním. Rodičia si neuvedomujú, akú chybu robia, keď dieťa nedajú do materskej školy. Prvotné problémy sa neustále prehlbujú a sprevádzajú dieťa počas celého školského obdobia. Učenie im ide len veľmi ťažko. Nemajú dostatočnú slovnú zásobu, nevedia vyjadrovať svoje myšlienky a názory. Čo sa týka sociálnej stránky, ťažko zapadajú do kolektívu a hľadajú si v ňom isté postavenie. Nie všetky deti sú rovnaké. Medzi rómskymi deťmi nájdeme aj také, ktoré pri zápise do prvého ročníka ukážu svoju inteligenciu. Sú múdre a šikovné. Vidieť, že navštevovaním materskej školy si osvojili základné návyky. Práca učiteľov v materských školách je badateľná. Na týchto deťoch vidieť, že materská škola je dobrým krokom k tomu, aby dieťa v ďalšom vzdelávaní dosahovalo lepšie výsledky.

Počas absolvovania prvého stupňa školskej dochádzky sa rodičia o deti veľmi starajú. Odprevádzajú ich ráno do školy. Po vyučovaní ich čakajú pred školou a idú s nimi domov. Starajú sa o to, aby dieťa prospievalo a robilo si domáce úlohy. Pokiaľ učivo s deťmi neovládajú, zapisujú ich do školského klubu, kde si deti robia domáce úlohy s pomocou vychovávateľiek. Nájdeme však medzi nimi aj rodičov, ktorí sa o svoje deti nestarajú. Nemajú záujem o to, či dieťa pravidelne navštevuje školu. Nejavia záujem o to, koľko hodín počas roka dieťa vymešká.

Po prechode dieťaťa na druhý stupeň školskej dochádzky sa začnú rodičia správať opačne. Myslia si, že deti sú dostatočne zrelé na to, aby si uvedomovalo dôsledky svojho konania. Dávajú dieťaťu väčšiu voľnosť a viac mu dôverujú. Dôsledkom toho je, že sa dieťa dostáva do zlej partie. Nekontrolujú ho, či si robí domáce úlohy. Nezaujímajú sa o jeho prospech. Nezúčastňujú sa rodičovských združení. Do školy prichádzajú v čase, keď je obyčajne neskoro. Na konzultácie s učiteľmi chodia vtedy, keď ich dieťa neprospieva z viacerých predmetov. Hoci sa rodičia snažia zabezpečiť po materiálnej stránke, ale v oblasti výchovy a vzdelávania strácajú svoju moc. Dieťa sa začína správať dospelácky. Odchádza z obdobia detstva a začína si užívať dospelosť. Nie je na to dostatočne pripravený ani po telesnej, ani po duchovnej stránke. Začína strácať záujem o učenie. Snaží sa prispôbiť partii, v ktorej sa nachádza. Pokúša sa fajčiť a získavať prvotné sexuálne skúsenosti.

Niekedy to nedopadne príliš dobre a musí niesť dôsledky svojich činom. V rannom veku sa z nich stávajú oteckovia a mamičky, ktoré nie sú zodpovední už len za seba, ale aj za svoje dieťa. Čo sa týka školskej dochádzky a vzdelávania prestávajú sa o nich starať. V prípade vzniknutia takýchto problémov rómski rodičia začínajú ľutovať svoje konanie a správanie. Snažia sa zmieriť so vzniknutou situáciou. Tieto situácie môžeme nájsť aj v obci Zlaté Klasy. Nie všetci rodičia majú takýto vzťah k svojim deťom. V Zlatých Klasoch sú tiež rodičia, ktorí sa o svoje dieťa starajú aj počas navštevovania druhého stupňa základnej školy. Záleží im na tom, aby sa dieťa naučilo nejaké remeslo. Chcú, aby ich dieťa pokračovalo v štúdiu na stredných školách. Zodpovedne pristupujú k tomu, keď treba vyriešiť nejaké problémy. Snažia sa prísť vyriešiť do školy problémy hneď ako nastanú. Kontrolujú svoje deti pri príprave na vyučovanie. Motivujú ich k učeniu. Problém vzdelávania Rómov je neustále aktuálny. Hoci je prístup k Rómom k vzdelaniu pasívny, nájdeme medzi nimi aj takých, ktorým na vzdelávaní záleží. Pochopili, že v prípade vzdelania sa ich dieťa lepšie uplatní nielen na trhu práce, ale bude mať aj jednoduchší život.

Z rozhovorov s rómskymi rodičmi sme zistili, že vzdelanie svojich detí považujú za dôležité hlavne preto, aby si našli nejaké dobré zamestnanie. Niektorí rodičia si odvykajú od chápania života „však niečo bude“ a prichádzajú nato, že uplatniť sa lepšie v živote sa dá len pomocou vzdelania. Bohužiaľ nie všetci to berú vážne a pristupujú k tomu zodpovedne. Sú toho názoru, že vzdelanie je dôležité, ale stále nevedú vážnosťou svoje deti týmto smerom. Napriek tomu sme dospeli ku kroku, že niektorí rómski rodičia si priznávajú, že sa človek bez vzdelania ťažko uplatní. Chyba nastáva v tom, že svoje deti málo motivujú k vzdelaniu. Motivácia pre nich stále znamená zabezpečiť deti materiálnymi vecami. Svoje deti považujú za dobré a slušné. Ich vzťah k učeniu považujú za dobrý, hoci priznávajú, že sú lenivé. Podľa ich chápania, keď dieťa sa nechce učiť, nútiť ho netreba, treba ho nechať tak. Z toho potom vznikajú problémy a ťažkosti, ktoré majú deti v škole. Rómski rodičia sa venujú deťom, kontrolujú ich a starajú sa o vzdelanie len, keď sú malé. Starším deťom sa nevenujú, nekontrolujú ich dôverujú im a nechajú otázku vzdelávania na nich. Vzdelanie a jeho dôležitosť do budúcnosti sa v chápaní ich života začína objasňovať. Niektorým rodičom bude trvať, aby svoje deti zodpovedne viedli a motivovali správnym smerom. Rodičia musia z vlastných skúseností prísť na skutočnosť, že bez vzdelania si človek ťažko nájde prácu a ťažko sa uplatní v spoločnosti. Niektorí rodičia, už na to sami došli a snažia sa viesť svoje deti správnym smerom. Za dôležité hodnoty v osobnom živote považujú zdravie a rodinu. Ako faktor spokojnosti uvádzajú

vhodné zamestnanie, aby vedeli zabezpečiť rodinu. Ďalším faktorom, ktorý ovplyvňuje niektorým rodičom život sú bytové podmienky. Pri spokojnosti so životom veľa rodičov uviedlo súčasnú hospodársku krízu a chudobu, ktorú pociťujú aj príchodom novej meny „Eura“. Najčastejšie problémy, ktoré ovplyvnia ich život je nedostatok financií. Dlhy a strach z toho, aby mali čo jesť. Ako je o Rómoch známe, veľmi silné putá ich viažu k rodine. Túto skúsenosť môžeme potvrdiť aj z rozhovorov s rómskymi rodičmi v Zlatých Klasoch. Považujú rodinu za veľmi dôležitú a snažia sa ju udržiavať pokope. Svoje deti nechcú pustiť z domáceho hniezda. Zabezpečia všetko len, aby ostali pri nich, aj keď majú vlastné rodiny. Svoje deti majú nadovšetko radi, chránia ich a sú ochotní im stále pomáhať. Za dôležité hodnoty plnohodnotného života považujú peniaze, prácu a zdravie.

Na školské časy spomínajú v dobrom, doteraz majú dobré vzťahy s bývalými učiteľmi. Základnú školu v Zlatých Klasoch, kam chodia ich deti považujú za celkom dobrú. Ich nespokojnosť sa vzťahuje na zlé deti, ktoré navštevujú túto školu. Svoje deti považujú za dobré, chybu hľadajú v cudzích deťoch a v ich rodičoch. Z toho dôvodu aj považujú prácu pedagogického asistenta za dôležitú a potrebnú na Základnej škole v Zlatých Klasoch. Uvádzajú, že do tej školy chodí toľko zlých detí, že pedagogický asistent je tam veľmi potrebný. Práca pedagogického asistenta podľa ich názorov spočíva aj v krotení týchto detí. Považujú jeho prácu za dôležitú, lebo je nad deťmi väčší dohľad. Zdôrazňujú, že pedagogický asistent pomáha aj učiteľom pri práci s deťmi. Ich skúseností s prácou pedagogického asistenta spočíva v zabezpečení bezpečnosti ich detí. Pomáhanie pri písaní úloh. Venovanie sa deťom v školskom klube. V prípade zdravotných problémov ich detí, pedagogický asistent ich odprevadí domov alebo k lekárovi. Niektorí rodičia pokladajú za pozitívne aj návštevu rodín, lebo ich pedagogický asistent informuje o vzniknutých problémoch s deťmi v škole. Za veľmi pozitívne pokladajú rodičia, že je pedagogický asistent z tej obce, kde ho poznajú. Deti viac dôverujú pedagogickému asistentovi, lebo vie po rómsky a je Róm ako oni. Uvádzajú, že pedagogický asistent môže byť pozitívnym faktorom pri formovaní a motivovaní ich detí.

Výchova je podľa rómskych rodičov dôležitá, sami priznávajú, že občas ich výchova je voľnejšia a deti ich neposlúchajú. Svoje deti chcú vychovať k slušnosti, k úcte k starším, aby mali radi svoju rodinu. Ich motivácia k dobrej výchove spočíva v láske k deťom, k rodine. Chcú, aby ich deti boli takí, ako oni. Práve tu vznikajú problémy, lebo pri výchove nestačí len láska a materiálne veci. Väčšina rodičov má ťažkosti s výchovou detí a následne vznikajú výchovné problémy. Hoci si niektorí rodičia uvedomujú, že niekedy

nesprávne vychovávajú svoje deti, napriek tomu sa väčšina rómskych rodičov drží názoru, že „život ho naučí“.

Z rozhovorov s rómskymi deťmi vyplýva, že oni sami považujú vzdelanie za potrebné v živote. Vzdelanie je podľa nich dôležité, aby neboli hlúpe a mohli sa v budúcnosti dobre zamestnať. Uvádzajú, že vzdelávať sa je potrebné, zároveň priznávajú, že sa im učiť nechce. Do školy chodia preto, lebo majú dobrý kolektív v triede, niektorí preto, aby sa doma nenudili. Rómske deti vedia, že nevzdelaný človek sa ťažko uplatní v živote. Sami priznávajú, že málo robia preto, aby sa v živote lepšie uplatnili. Majú minimálny záujem o učenie. Učia sa len toľko, koľko je potrebné, aby neopakovali ročník. Z ich rozprávania vieme, majú plno snov, ktoré si chcú splniť. Vedia, že si sny a ciele dosiahnu len prostredníctvom vzdelania. Majú vysnívané povolania, ktoré by chceli vykonávať a predsa ich výdrž a snaha učiť sa je minimálna. Problém je aj v tom, že sú málo motivovaní z domu. Ako sami uvádzajú do školy nechodia z donútenia, ale preto, aby z toho niečo raz mali. Ich snaha o učenie a motivácia z domu je minimálna, preto svoje ciele a sny nedokážu splniť. Sami priznávajú, že by sa mali viac snažiť, ale sa im nechce. Podľa získaných informácií z rozhovorov, rómske deti sa málo venujú učeniu. Nepripravujú sa na hodiny pravidelne. Doma sa učeniu nevenujú. K učeniu ich donúti skutočnosť, keď neprospeievajú z viacerých predmetov. Priznávajú, že sa nesnažia získať dobré známky, sú spokojní aj so štvorkami. Pasivita ich vedie k tomu, že za svoje sny a ciele nebojujú. Nájdeme aj zodpovedné rómske deti, ktoré majú výdrž a idú za svojimi cieľmi. So základnou školou, ktorú navštevujú sú spokojní. Príčinou ich spokojnosti je dobrý kolektív v triede, dobrí učitelia. Niektorí uviedli, že ako nespokojnosť im spôsobuje systém prestávok, pretože nemôžu chodiť von na chodby, kvôli častým bitkám. Niektorí sa cítia akoby zatvorení. Ako motiváciu k učeniu, rómske deti uvádzajú materiálne veci, ktoré im rodičia kúpia, keď sa dobre učia. Podľa získaných informácií môžeme konštatovať, že motivácia rómskych žiakov je veľmi slabá zo strany rodičov. Motiváciu zo strany učiteľov, deti vnímajú tak, keď im učiteľ oznámi, že prepadnú tak vtedy sa snažia trochu napraviť chyby a opraviť si známky, ale niekedy už je neskoro. Čo sa týka dochádzky, školu nenavštevujú kvôli rodičom. Podľa ich výpovedí ich nikto v rodine chodiť do školy nenúti. Zmeny, ktoré by chceli zaviesť rómske deti v škole sa týkajú skrátených hodín. Menší počet vyučovacích hodín. Zavedenie prísnejších pravidiel pre zlé deti a nastoliť pokoj v triedach, keď vyrušujú zlé deti. Rómskym deťom vadí, že priebeh vyučovania je narušený vyrušovaním neposlušných spolužiakov. Rómske deti vnímajú učiteľov pozitívne. Priznávajú, že učiteľov veľakrát neposlúchajú. Podľa nich je učiteľ k nim dobrý

vtedy, keď aj oni sú dobré. Osobnosť učiteľa považujú za dôležitú. Podľa nich musí mať učiteľ rešpekt pred žiakmi. Ak ho nemá, je stratený. Pedagogického asistenta považujú za učiteľa, sú s jeho prácou spokojní. Deti zdôraznili, že na Základnej škole v Zlatých Klasoch je veľmi potrebný pedagogický asistent, lebo je tu veľa zlých detí. Niektorí si nevedia predstaviť školu bez asistenta. Význam práce pedagogického asistenta vidia v tom, že pomáha žiakom, učiteľom. Názory detí poukazujú nato, že pedagogického asistenta musia rešpektovať a poslúchať. Zdôraznili, že pedagogický asistent ich tiež motivuje k učeniu, radí im. Pedagogický asistent svojím príkladom a pôsobením na základnej škole motivuje a usmerňuje deti v Zlatých Klasoch, aby išli správnym smerom, aby sa v budúcnosti dobre uplatnili v našej spoločnosti. Rómske dieťa je potrebné motivovať, ukázať mu správny smer, aby v dospelosti nemal ťažkosti ako jeho rodičia. Aby pochopil, že je lepší spôsob ako sa lepšie uplatniť, než byť závislý celý život od štátu. Rodina ho k tomu málo motivuje. Hoci by rodičia chceli, aby malo dieťa dobré povolanie a bolo dobre finančne ohodnotené. Priznávajú, že svojich rodičov nie vždy poslúchajú, aj keď vedia, že im radia dobre. Výchova rómskych detí je voľnejšia zo strany rodičov, a preto majú rodičia ťažkosti s deťmi hlavne v pubertálnom veku.

Z rozhovorov s učiteľmi sme zistili, že každý rómsky rodič podľa nich ináč berie pojem vzdelávania. Nadobudli sme dojem, že učitelia sa stavajú k rodičom individuálne, nezovšeobecnejú ich. Podľa nich existujú rómski rodičia, ktorým veľmi záleží na tom, aby sa ich dieťa vzdelávalo a získalo lepšie uplatnenie v spoločnosti. Žiť z podpory od štátu sa nedá a čoraz viac začínajú považovať vzdelávanie svojich detí za potrebné a dôležité. Učitelia majú rozdielne názory o chápaní vzdelávania rómskych rodičov. Nájdu sa aj takí rodičia, ktorí vzdelávanie nepovažujú za dôležité, pretože oni sami sú nevzdelaní. Z informácii od učiteľov sme zistili, že veľa závisí z akej rodiny dieťa pochádza. Každá rómska rodina je iná. Sú rodičia, ktorí dbajú na výchovu a na vzdelávanie svojich detí a sú rodičia, ktorí zanedbávajú výchovu svojich detí a žijú podľa výroku „Však niečo bolo aj bude stále, veď nejako sa uživia“. Podľa väčšiny učiteľov vzdelanie nie je pre rómsku populáciu na prvom mieste. Prístup k učeniu u rómskych detí je výborný väčšinou na prvom stupni. Keď sú deti malé, tak sa im rodičia venujú, dbajú nato, aby sa ich deti učili. Deti sa viac snažia. Podľa učiteľov problém nastáva vo vyšších ročníkoch, keď prístup rómskych detí k učeniu je nulový. Rodičia ich nemotivujú, nekontrolujú ich a za výbornú známku považujú štvorku. Podľa učiteľov nastáva chyba v tomto období dieťaťa, keď deti potrebujú najväčšiu motiváciu pre výber strednej školy. Učitelia uvádzajú, že sú rodičia, ktorí motivujú svoje deti, snažia sa, aby dieťa získalo stredné vzdelanie. Ale sú aj takí,

ktorí rozhodnutie svojich detí rešpektujú a tým, že dieťa nechce pokračovať na strednej škole sa jednoducho zmieria. To je chyba rodičov, ktorý si myslia, že sa ich deti v dospelosti užívajú, keďže sú bez vzdelania. Musíme však konštatovať, že súčasná situácia sa oproti minulosti zmenila. Čoraz viac rodičov prichádza nato, že musí svoje dieťa motivovať k učeniu, aby mu zabezpečili lepšiu budúcnosť. Niektorí sa veľmi snažia o to, aby ich deti niečo vyštudovali. No ešte stále sa nájdu takí, ktorí nepovažujú za dôležité, aby ich deti niečo vyštudovali. Práca s rómskymi deťmi je podľa opýtaných rodičov náročná vtom, že sa im rodičia doma v detstve málo venujú. Opýtaní učitelia nerobia rozdiely medzi rómskymi a nerómskymi deťmi. V porovnaní s nerómskymi deťmi práca s rómskymi deťmi vyžaduje viac trpezlivosti. Učitelia dodávajú, že keď sa im chce, tak sú schopní dosiahnuť výborné výsledky. Na hodinách rómske deti pracujú striedavo. Niekedy sa s nimi dá prebrať širší okruh učiva, no sú dni, keď sa deti na dané učivo nevedia sústrediť. Dalo by sa povedať, že na hodinách sú aktívnejší žiaci prvého stupňa. Vo vyšších ročníkoch ich aktivita a záujem o učenie klesá. Učitelia majú ťažkosti s tým, že rómske deti sú nepozorné, nesústredia sa a domáca príprava na hodiny je z ich strany nulová. Priebeh vyučovania závisí od situácie, od aktivity detí, od predmetu a hlavne od času vyučovacej hodiny. Z rozhovorov uskutočnených s učiteľmi sme zistili, že z vyučovacích hodín nemajú dobrý pocit. Ich námaha a práca sa im zdá niekedy zbytočná. No dodávajú, že sa vedú tešiť aj z malého pokroku. Spoluprácu s rómskymi rodičmi učitelia hodnotia za výbornú na prvom stupni. Vtedy sa o deti rodičia zaujímajú, nosia ich do školy, chodia pre nich a tiež sa informujú o svojich deťoch. Za veľmi slabú spoluprácu s rómskymi rodičmi považujú učitelia na druhom stupni. Na rodičovské združenia niektorí rodičia vôbec nechodia. Ich nezáujem je taký silný, že niekedy neprídu ani na predvolanie pedagogickým asistentom. Problém prichádzajú riešiť, keď je už neskoro. Väčšinou keď dieťa prepadáva, alebo keď sa dieťaťu ubližuje. Svoje deti rodičia veľmi chránia, viac veria deťom ako učiteľom a nechcú si priznať skutočnosť, že ich dieťa je zlé. Existujú aj výnimky, ktoré sa o svojich deťoch informujú pravidelne. Keď nastane problém s ich deťmi, snažia sa o nápravu. Niektorí rodičia vinia učiteľov a nepriznávajú, že oni sami zlyhávajú pri výchove svojich detí. Za veľkú pomoc pri práci s rómskymi deťmi považujú učitelia prácu pedagogického asistenta. Jeho práca a profesia je veľmi potrebná na Základnej škole v Zlatých Klasoch. Učitelia zdôrazňujú, že sú nadmieru spokojní a prijali by viac asistentov na pomoc. Pedagogický asistent môže byť príkladom pre rómske deti, lebo pochádza z komunity, v ktorej žijú. Pozná ich temperament, životné situácie, tradície a chápanie života. Jeho práca má veľký význam, lebo pozitívne vplýva a motivuje rómske

deti k učeniu. Pomáha zvládať prekážky vyskytujúce sa pri vyučovacom procese. Venuje sa individuálne slabším žiakom. Zabezpečuje kontakt medzi rodičmi a školou. Pedagogický asistent im pomáha zvládať činnosti, ktoré učitelia nestíhajú. Venuje pozornosť deťom z málopodnetného prostredia a snaží sa svojou prácou zefektívňovať vyučovací proces. Pomáha pri výchovných predmetoch, pri organizovaní rôznych podujatí atď.

Z rozhovorov s rómskymi rodičmi, ich deťmi a pedagógmi môžeme povedať, že životné chápanie Rómov, ich tradície, kultúra, spôsob života veľmi ovplyvňujú názory na vzdelávanie a výchovu svojich detí. Jedným z efektívnych riešení vyriešenia problému vzdelávania Rómov je profesia pedagogického asistenta. Rómska populácia začína chápať, že vzdelanie je v živote potrebné pre lepšie uplatnenie sa v spoločnosti. Informácie z praktickej časti práce nám ponúkajú širší pohľad na chápanie vzdelávania, výchovy a motivácie rómskych detí. Zistené výsledky z rozhovorov nám potvrdili, že pedagogický asistent môže svojou prácou pozitívne vplývať a motivovať rómske deti.

Zo zistených skutočností môžeme vyvodit' návrhy a odporúčania pre prax do týchto bodov:

- Uskutočniť na základných školách možnosť dovzdelávania (ukončenia ročníkov ZŠ) pre rodičov a žiakov, ktorí nepospeli v nižších ročníkoch a neukončili základnú školu. Doštudovanie základnej školy by mohlo byť realizované prostredníctvom večerného vyučovania. Táto možnosť by ponúkla viacerým rodičom a žiakom lepšie sa zamestnať a možnosť ďalej študovať na stredných školách.
- Zaviesť povinne nulté ročníky pre deti, ktoré v 6. roku veku nespĺňajú podmienky zápisu na základné školy. Nultý ročník by pripravil deti na prvý ročník základnej školy. Tým by sa zrušil odklad týchto detí a nultý ročník by im dopomohol ľahšie sa prispôbiť na školské prostredie. Síce je pravda, že nultý ročník je už na viacerých školách, ale po odporúčení psychológa rodič musí dať svoj súhlas nato, aby dieťa chodilo do nultého ročníka. Toto by bolo vhodné zmeniť, aby nultý ročník bol povinný pre deti, ktoré odporučí psychológ na odklad kvôli školskej nezrelosti.
- Zamestnať viacerých pedagogických asistentov na základných školách. Rozdeliť ich prácu na viaceré pozície a to napr.:
 - pedagogický asistent venujúci sa individuálne slaboprosievajúcim deťom.
 - pedagogický asistent vykonávajúci školskú sociálnu prácu – dohľad na dochádzku detí a návšteva rómskych rodín.

- pedagogický asistent pomáhajúci pri vyučovacom procese s veľkým počtom žiakov.
 - pedagogický asistent pomáhajúci pri organizovaní voľno-časových aktivít pre deti.
 - pedagogický asistent pomáhajúci v školskom klube.
- V obciach s väčším počtom rómskych detí zaviesť kluby mládeže, kde by sa deťom venoval pedagogický asistent. Pomáhal by rómskym deťom pri príprave do školy a tiež by organizoval aktivity pre deti. Tým by sme sa vyhli tomu, že rómske deti by neboli vychované ulicou a znížila by sa kriminalita mládeže u rómskych detí.
 - Zabezpečiť doučovanie pedagogickým asistentom cez letné prázdniny pre deti pripravujúce sa na opravné skúšky v auguste. Znížil by sa počet neprospievajúcich žiakov v jednotlivých ročníkoch.
 - Zvýšiť odbornú kvalifikáciu pedagogických asistentov z oblasti poradenstva. Pedagogický asistent by mohol poskytovať poradenské služby rodičom, deťom z oblasti vzdelávania, výchovy. Tiež by mohol pôsobiť ako výchovný poradca na školách.
 - Zabezpečiť kvalifikačný rast z oblasti vzdelávania pre pedagogických asistentov. Pomocou ďalšieho vzdelávania, kurzov by mohli získať odbornejšiu kvalifikovanosť.

Tieto návrhy a odporúčania by mohli dopomôcť k tomu, aby sa vyriešili alebo zlepšili problémy vzdelávania Rómov. Prostredníctvom týchto odporúčaní by sa rómske dieťa mohlo v dospelosti lepšie uplatniť a tiež si zabezpečiť lepšiu budúcnosť.

Uskutočnený prieskum práce bol realizovaný z dôvodu zmapovania názorov rómskych rodičov, ich detí a pedagógov na pohľad vzdelávania, výchovy, motivácie a tiež na prácu a profesiu pedagogického asistenta ako možného faktora pri formovaní rómskych detí. Podobný výskum spojený s profesiou pedagogického asistenta bol realizovaný PaedDr. Vladimírom Kleinom, Phd. v rokoch 2005 – 2007 s názvom: Asistent učiteľa v procese primárnej edukácie rómskych detí. Cieľom výskumu bolo overiť postavenie pedagogického asistenta v edukácii rómskych žiakov v školách a v školských zariadeniach v Slovenskej republike. Profesia pedagogického asistenta je v súčasnosti uznaná a fungujúca na viacerých školách. Práve preto by sa mohli uskutočňovať rôzne výskumy spojené s touto profesiou, aby sme zistili, aká je efektivita práce asistentov, aké nedostatky treba odstrániť vyskytujúce sa pri ich práci. Navrhovali by sme v tejto oblasti realizovať výskumy spojené na zistenie odbornej kvalifikácie pedagogických asistentov. Výskumy

spojené so zistením spokojnosti pedagogických asistentov pri vykonávaní tejto profesie. Výskumy spojené so zistením odlišností a náplňou práce pedagogických asistentov v rôznych lokalitách Slovenska.

Spracovaná téma práce poukazuje na skutočnosť, že rómske dieťa prostredníctvom pozitívne pôsobiacich faktorov môže byť v spoločnosti viac prijaté. Prostredníctvom vzdelávania a výchovy sa môže v budúcnosti uplatniť a žiť plnohodnotný život.

ZÁVER

Problém vzdelávania a výchovy rómskej mládeže nemožno skúmať len na úrovni pedagogiky. Realita nás núti hľadať jeho genézu v sociálnej a sociologickej rovine. Ako je už známe, Rómovia majú vlastný spôsob k pracovným činnostiam, životným otázkam a osobitnú škálu hodnôt.

Problematika diplomovej práce poukazuje na profesiu pedagogického asistenta, ktorý svojou prácou môže pozitívne ovplyvniť pohľad rómskych detí na vzdelávanie. Pomoc a riešenie problému vzdelávania Rómov môže poskytnúť profesia pedagogického asistenta. Práca a profesia pedagogického asistenta pomáha učiteľom, deťom, rodičom pri zvládaní prekážok vyskytujúcich sa v oblasti vzdelávania. Poukazuje na chápanie vzdelávania a výchovy očami Rómov, zdôrazňuje dôležité faktory, ktoré môžu ovplyvniť vzdelávanie rómskych detí. Za tieto faktory sa považuje rómska rodina, motivácia a správne začlenenie sa do spoločnosti – socializácia. Pedagogický asistent pomáha učiteľom pri vyučovacom procese, snaží sa usmerňovať rómske deti správnym smerom a nadväzuje kontakt s rómskymi rodinami. Jeho pracovná náplň je zostavená tak, aby čo najviac pomohol učiteľom pri práci s rómskymi deťmi. V práci spomíname, že veľmi dôležitú úlohu tu zohráva osobnosť pedagogického asistenta, jeho prístup k práci, ktorú má vykonávať profesionálne. Práca pedagogického asistenta zahŕňa aj sociálnu prácu. Pri získavaní informácii o deťoch, jeho prístupe k nim, pri návšteve rodín pedagogický asistent pomáha učiteľom pochopiť názory rómskych rodičov na vzdelávanie a výchovu. Môže sa stať vzorom a príkladom pre rómske deti a ich rodičov v rómskej komunite, odkiaľ pochádza. Cieľom celej práce bolo priblížiť čitateľom profesiu, prácu pedagogického asistenta ako pedagogického zamestnanca pôsobiaceho na školách pri riešení problémov vzdelávania rómskej populácie.

Na základe uskutočneného prieskumu sme zistili, že rómski rodičia postupne prichádzajú na to, že vzdelávanie je potrebné a dôležité na vytvorenie lepšej budúcnosti. Často zanedbávajú výchovu. Z toho vznikajú výchovné problémy u týchto detí nielen v škole. Rómske deti sami priznávajú, že vzdelávanie je dôležité kvôli zamestnaniu, ale zároveň dodávajú, že sú lenivé a nesnažia sa. Ich ľahostajnosť vyplýva z toho, že zo strany rodičov sú málo motivovaní. Učitelia zdôrazňujú, že rómski rodičia sa o deti starajú na prvom stupni, ale s pribúdajúcim vekom svoje deti nekontrolujú. Ich výchova je voľná. Prácu pedagogického asistenta považujú respondenti za veľmi dôležitú.

Snaha učiteľov a pedagogických asistentov však bude zbytočná, ak rómski rodičia nebudú motivovať svoje deti k učeniu. Ak rodič neukáže svojim spôsobom života príklad deťom, dieťa bude v dospelosti závislé na podpore od štátu. Bude mať ťažšie podmienky uplatniť sa v spoločnosti. Rodičia aj deti si musia uvedomiť, že ak si chcú splniť sny v budúcnosti, musia sa vzdelávať. Na získanie dobrého zamestnania v budúcnosti a zabezpečenia svojej rodiny budú musieť práve v tejto oblasti vyvinúť väčšiu aktivitu. K tomu by im mal svojou prácou dopomáhať aj pedagogický asistent.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BAKOŠOVÁ, Z. 2003. Kvalita života detí v rómskych rodinách. In MATULAY, S. – FABIANOVÁ, V.(ed.). *Empirické poznatky z edukácie rómskych detí. Vplyv rodiny a rola matky vo výchove a vzdelávaní rómskych detí: zborník príspevkov z vedeckého seminára s medzinárodnou účasťou* 2003. Spisšská Nová Ves:Fakulta sociálnych vied. Pedagogická fakulta. Výskumno – vzdelávacie a poradenské centrum, 2003. ISBN 80 – 8050-667-1, s. 54 – 56.

BALVÍN, J. a kol. 2004. *Výchova, vzdelávaní a kultúra ve vztahu k narodnostním menšinám*. Praha : Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, 2004. 168 s. ISBN 80-90297-6-9.

CANGÁR, J. 2003. *Ludia z rodiny Rómov – Manuša andar e familia Roma*. Nové Zámky: Crocus, 2003. 239 s. ISBN 80-88992-42-7.

DAŇO, J. – ĎURIČEKOVÁ, M. 2004. *Cesty k vzdelanosti Rómov*. Prešov: Prešovská univerzita. Fakulta humanitných a prírodných vied, 2004. 134 s. ISBN 80-8068-281-X.

DUNKA, C. 2003. Moja práca ako asistenta učiteľa na ZŠ. In MATULAY, S. – FABIANOVÁ, V. (ed.). *Empirické poznatky z edukácie rómskych detí. Vplyv rodiny a rola matky vo výchove a vzdelávaní rómskych detí: zborník príspevkov z vedeckého seminára s medzinárodnou účasťou* 2003. Spisšská Nová Ves: Fakulta sociálnych vied. Pedagogická fakulta. Výskumno – vzdelávacie a poradenské centrum, 2003. ISBN 80-8050-667-1, s.87-92.

FABIANOVÁ, V. 2008. Postavenie a úlohy asistenta učiteľa rómskych detí v praxi. In BALVÍN, J.- LYKO, M.- ZÁHUMENSKÁ, M. (ed.). *Rómska rodina a škola v sociokultúrnom priestore: zborník vedeckých štúdií z vedeckého seminára* 2008. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa. Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva. Ústav romologických štúdií, 2008. ISBN 978-80-8094-235-9, s. 70 – 97.

KLEIN, V. 2003. Asistent učiteľa. In MATULAY, S. – FABIANOVÁ, V. (ed.). *Empirické poznatky z edukácie rómskych detí. Vplyv rodiny a rola matky vo výchove a vzdelávaní rómskych detí: zborník príspevkov z vedeckého seminára s medzinárodnou účasťou 2003*. Spišská Nová Ves:Fakulta sociálnych vied. Pedagogická fakulta. Výskumno – vzdelávacie a poradenské centrum, 2003. ISBN 80 – 8050-667-1, s. 93 – 97.

KLEIN, V. 2008. *Asistent učiteľa v procese primárneho vzdelávania rómskych žiakov*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2008. 198 s. ISBN 978-80-8094-348.

KLEIN, V. – HORVÁTHOVÁ, I. 2007. Úlohy asistenta učiteľa v edukácií rómskych žiakov zo sociálne málopodnetného prostredia. In KLEIN, V., FABIANOVÁ, V. (ed.) *Aktuálne trendy v sociálno-edukačnej práci s rómskymi žiakmi*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2007. ISBN 978-80-8094-119-2, s. 274 – 281.

KREBS, V. a kol.1997. *Sociálná politika*. Bratislava.1997. 322 s. ISBN 80-85963-33-7.

LIEGEOIS, J. P.1997. *Rómovia Cigáni kočovníci*.Bratislava,1997. 272 s. ISBN 80-967674-2-9.

LOKŠOVÁ, V. – LOKŠA, J. 1996. *Cez relaxáciu k tvorivosti v škole I. vyd.* Prešov: Mana Com, 1996. 194 s. ISBN 80-85668-32-7.

MANN B., A. 2003. Spoznávanie vlastných dejín a kultúry ako prostriedok motivácie pri vzdelávaní rómskych žiakov. In MATULAY, S. – FABIANOVÁ, V. (ed.). *Empirické poznatky z edukácie rómskych detí. Vplyv rodiny a rola matky vo výchove a vzdelávaní rómskych detí: zborník príspevkov z vedeckého seminára s medzinárodnou účasťou 2003*. Spišská Nová Ves: Fakulta sociálnych vied. Pedagogická fakulta. Výskumno – vzdelávacie a poradenské centrum, 2003. ISBN 80-8050-667-1, s. 7 – 18.

MATULAY, S. 2003. *Rómovia cez prizmu sociologického výskumu*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2003. 82 s. ISBN 80-8050-578-0.

MATULAYOVÁ, T. 2003. Sociálna práca v materskej škole. In MATULAY, S. – FABIANOVÁ, V. (ed.). *Empirické poznatky z edukácie rómskych detí. Vplyv rodiny a rola matky vo výchove a vzdelávaní rómskych detí: zborník príspevkov z vedeckého seminára s medzinárodnou účasťou* 2003. Spisšská Nová Ves:Fakulta sociálnych vied. Pedagogická fakulta. Výskumno – vzdelávacie a poradenské centrum, ISBN 80 – 8050-667-1, s. 106 – 110.

MONTOUSSÉ, M. 2005. *Průhled sociologie*. Praha: Portál, 2005. 335 s. ISBN 80-7178-976-3.

ONDREJKOVIČ, P. 1995. *Úvod do sociológie výchovy. Teoretické základy sociológie výchovy a mládeže*. Bratislava.: Slovenská akadémia vied, 1995. 224 s. ISBN 80-224-0445-4

ONDREJKOVIČ, P. 2000. Vplyv socializačných činiteľov na výchovu rómskych detí. In: *Rodina a škola*. ISSN 0231 – 6463, 2000, č.7. s. 12.

POLLÁK, M. 2007. *Uplatnenie rómskeho jazyka vo vzdelávacom procese. Aktuálne trendy v sociálno – edukačnej práci s rómskymi žiakmi*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa. Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2007. 414 s. ISBN 978 -80 -8094 -119 -2.

PORTIK, M. 2003. *Determinanty edukácie rómskych žiakov (asistent učiteľa)*. Prešov : Prešovská univerzita. Pedagogická fakulta, 2003. 177 s. ISBN 80-8068-155-4.

RAVASZ, J. 2005. *Identita Rómov na Žitnom Ostrove*. Dunajská Streda, 2005. 67s. ISBN 80-969388-6-X.

ROSINSKÝ, R. 2006. *Čhavale Romale alebo motivácia rómskych žiakov k učeniu*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2006. 262 s. ISBN 80-8050 -955-7.

ROZINAJOVÁ, H. 1988. *Pedagogika rodinného života pre učiteľov*. Bratislava : SPN, 1988. 267 s. ISBN 067-269-88.

SIKA, P. 2007. Rodinné doučovanie rómskych žiakov – jedna z ciest k socializačnej efektívite. In KLEIN, V. – FABIANOVÁ, V. (ed.). *Aktuálne trendy v sociálno-edukačnej práci s rómskymi žiakmi: zborník vedeckých štúdií: zborník vedeckých štúdií 2007*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2007. ISBN 978-80-8094-119-2, s. 306 -327.

STANEK, V .a kol..2002. *Sociálna politika*. Bratislava : 2002. 474 s. ISBN 80-88048-92-X.

STRIEŽENEC, Š. 2001. *Úvod do sociálnej práce*. Trnava: Tripsoft, 2001. 219 s. ISBN 80-967589-6-9.

TANCOŠ, J. 2001. Vzťah sociálnej pedagogiky a výchovy a vzdelávania rómskych žiakov. In BALVÍN, J. – TANCOŠ, J. a kol. (ed). *Rómové a sociální pedagogika: 18 setkání Hnutí R v Přerově a v Levoči 7.-9.června 2001*. Ústí nad Labem : Hnutí R, 2001. ISBN 80 -902461-4 -1, s. 200.

Zákona NR SR č. 29/1984 Z. z. o sústave základných a stredných škôl.

Zákona NR SR č.408/2002 Z. z. o verejnej službe v znení neskorších predpisov.

Zákona NR SR č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon).

Zákona NR SR č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch.

ZELINOVÁ, M. – ZELINA, M. 1997. *Tvorivý učiteľ. Osobnosť a práca tvorivého učiteľa v systéme tvorivo-humanistickej výchovy*. Bratislava : Metodické centrum, 1997. 78 s. ISBN 80-7164-192-8.

PRÍLOHY

Príloha A

Rozhovor s rómskym rodičom /a/

- Koľko máte rokov?

38.

- Koľko máte detí?

Tri.

- Aký je Váš rodinný stav?

Som vydatá.

- Kde bývate?

Bývame v Zlatých Klasoch už od malička.

- Ste zamestnaný/á? Kde pracujete?

Nie nepracujem nikde. Som nezamestnaná teraz.

A1) Oblasť skúseností rodičov so vzdelávaním ich detí.

- Je pre Vás vzdelávanie Vašich detí dôležité?

Je dôležité, aby mali do života viacej šancí, chcem, aby sa vyučili, ale záleží aj na deťoch či chcú, lebo keď nie tak to je zbytočné.

- Považujete vzdelávanie Vašich detí za prvoradé?

Áno mali školy, aby mali papiere v ruke. Stojím za to, aby sa vyučili.

- Podľa Vás uplatní sa človek v dnešnom svete bez vzdelávania?

Neuplatní sa, neexistuje ja najhoršia upratovačka musí mať papier.

- Ako motivujete svoje deti k učeniu?

Nezaťažujem ich doma, dovoľm aj kamarátky. „Nie nechcem, aby dopadli tak ako ja“ Hovorím im: Pozri, aké mám ruky od roboty, uč, lebo keď sa vyučíš lepšie ako ja nebudeš mať takú ťažkú robotu ako ja.

- Čo by ste chceli, aby Vaše deti študovali?

Jedna chce byť administratívna pracovníčka, pracovať v kancelárii a tak... a ďalšie dve sú ešte mladé...

- Aký majú vzťah Vaše deti k učeniu?

No, niekedy aj áno, lebo majú kamarátky, ktoré majú na nich niekedy zlý vplyv.

- Majú Vaše deti nejaké ťažkosti so vzdelávaním (učením)?

Áno, keď ich kamarátky ťahajú do zlého, ja im to hovorím len keď im to zakážem ešte viac to budú robiť.

- Prečo považujete (nepovažujete) vzdelávanie za dôležité?

Dôležité je to v živote, viac šancí.

A2) Oblasť skúseností a názorov o živote a ich problémoch.

- Čo je prvoradé pre Vás vo Vašom živote?

Deti, rodina, zdravie.

- Ste spokojní/á s Vaším životom, ktorý vediete?

Nie úplne, bytové podmienky má trápia. Bývame v rodičovskom dome spolu s mamou a nás je s manželom a deťmi 5 a máme jednu izbu. To je zlé a ťažké sme v jednej izbe piati a deti sú už veľké potrebujú mať súkromie. Hanbia sa už v tomto veku, musia sa obliekať v kúpeľni a tak... Je to ťažké... Deti vedia, čo to je chudoba a ťažký život...pociťujú to.

- Ak áno, tak prečo? Aké hodnoty v živote potrebujete na svoju spokojnosť?

Tak to by bolo lepšie kebyže máme viac miesta, nejaký byt... Starosta u nás bol, ponúkol nám sociálne byty ale žiada 160 000 odkiaľ mám zobrať nato? Kebyže mám toľko peňazí tak pritiahnem k rodičovskému domu dve izby.... Ja vidím aj na deťoch, že je to ťažké pre nich, a vedia, čo je chudoba, nerobia pýchy, kričia na kamarátky, prečo sa robia pyšnosť, keď im kúpia Nike botasky, tak väčšia dcéra na nich kričí na kamarátku načo sa robí pyšnou, a hovorí jej ty si iba sama, ale my sme tri... No vedia sa aj uskromniť a pochopia, keď nie sú peniaze, že nemôžeme im kupovať značkové veci, lebo keď kúpim jednej tak musím aj druhej a tretej... Nie? Ja som spokojná s tým, čo máme.

- Aké sú najčastejšie problémy, ktoré ovplyvnia Váš život?

No bývanie a teraz zamestnanie nemám... to je zlé. Chudoba, nezamestnanosť.

- Viete tieto problémy riešiť?

No hľadám zamestnanie, ale ťažko sa hľadá...je kríza

- Čo je cieľom vo Vašom živote?

Zdravie, rodina, moje deti pri mne, aby boli detské.

- Čo pre Vás znamená rodina?

Všetko Chcem mať dobrú robotu, deti, aby boli zdravé, aby mali vzdelanie, aby neprežili to čo ja prežívam – chudobu..

- Aký máte vzťah k svojim deťom?

Dobrý, priateľský, prísna som keď treba.

- Ako by ste ohodnotili Váš život, ktorý vediete?

Dosť ťažký z každej strany.

- Podľa Vás vediete plnohodnotný život?

Neviem.

A3) Oblasť skúseností rómskych rodičov so školou a s asistentom učiteľa.

- Aké máte skúsenosti so spoluprácou medzi Vami a školou, ktorú navštevujú Vaše deti?

Asi dobrý, nemôžem povedať na učiteľky, len niekedy sa dcéra hanbí opýtať od učiteľky, že tomu nerozumie, nech to vysvetlí...hanbí sa pred spolužiakmi, lebo oni sa neopýtajú, lebo ich to nezaujíma...Ale bola som za triednou a ona jej hovorila, nech sa hocikedy opýta a vysvetlí jej...tak teraz už sa nehanbí.

-Ste spokojní/á so ZŠ, ktorú navštevujú Vaše deti?

Áno som spokojná Sú tam dobré učiteľky, ešte aj mňa učili od detstva ja som tam chodila. Len tu je ten problém že, cigáni v Zlatých Klasoch počúvajú svoje deti aj keď klamú, a hend' idú zbiť učiteľky a ich deti sú zlé, robia to čo chcú. Niektorí rodičia nechajú, aby deti vychovávali ich. Ja som zbila svoju dcéru pred celou triedou, keď som sa dozvedela, že išla na blic a nebola v škole. Zaslúžila si to...zato učiteľky nemôžu, ale niektorí rodičia sa nestarajú len sa biť idú do školy s učiteľmi, keď je problém.

- Čo hovoríte na prácu asistenta na ZŠ?

Náhodou sa niečo stane.... Raz mi doniesol asistent domov dcéru zo školy, lebo jej bolo zle. Sú zodpovední. Je to dobre spravené. Každý deň vidím, že odprevádzajú aj na autobus malé deti, je to veľká pomoc pre rodičov.

- Podľa Vás je potrebný asistent na ZŠ?

Je potrebný asistent, otočilo sa to o 100 percent aj dcéry ho rešpektujú a nerobia nič, zlé lebo poviem, že sa opýtam od asistenta, aké ste v škole....tak poslúchajú....

- Aké máte skúsenosti s prácou asistenta?

Mám dobré skúsenosti, lebo aj minule mi prišiel oznámiť, že či viem o tom, že dcéra nebola v škole... no ja som o tom nevedela, že nebola v škole, aj desiatu som je prichystala, išla ráno normálne do školy a s kamarátkami sa dohodli, že nejdú do školy.... No bola som nervozná....ale dostala vtedy veľmi....

- Môže pozitívne vplývať pedagogický asistent pri formovaní rómskych detí?

Áno, môže na nich vplývať svojím príkladom. Mojim deťom aj hovorím nech si berú príklad z neho. Poznám ho veľmi dobre aj jeho rodinu, je veľmi šikovný.

A4) Oblasť skúseností rómskych rodičov pri výchove ich detí.

- Aký máte názor na výchovu detí?

Rešpektujú ma moje deti, snažím sa byť aj prísna a chcem aby ma rešpektovali. Musia mať rešpekt, aj teraz som im povedala spravíš si úlohy.... môžeš ísť von ale len do pol 8.

- Je potrebná výchova detí, aby ste sa mohli lepšie v živote uplatniť?

Áno.

- Ako sa snažíte vychovávať svoje deti?

Dobre. Aby nefetovali, musím byť prísna. Lebo oni by nepovedali, či nepotiahnu to zelené... Musí ich držať.

- Máte ťažkosti s výchovou Vašich detí?

Trošku áno, mám strach, či nepreháňam s prísnotou. Napadlo ma ja to, že či mi nechcú utiecť z domu, či nemajú blbé myšlienky v sebe.... Bojím sa, aby neutiekli... lebo mi dcéra hovorí niekedy, keď ju nenechám dlhšie vonku...tak mi povie, že ostatných nechajú ich mamy do desiatej na diskotéke....a tak....ale ja to nedovolím lebo má len 13 rokov.

- K čomu ich motivujete?

Aby sa učili, aby mali rešpekt pred staršími, aby neboli vurgálny. Môže byť cigán, ale neni cigán ako cigán, aby mali výchovu ako ostatní. Aby boli vychovaní dobre...aby si nedovolovali....Hovorím im: viete mňa každý pozná od kolónie až k domu, či to je biely alebo cigán.... ale keď niečo spravíte a povedia mi to tak na mňa spravíte hanbu... Ale aj cigáni sú takí, že otáčajú slovo...niekedy neni pravda, čo klebetia....

- Podľa Vás darí sa Vám správne vychovávať Vaše deti?

Neviem uvidí sa v budúcnosti.

Príloha B

Rozhovor s rómskym rodičom /b/

- Koľko máte rokov?

40.

- Koľko máte detí?

Dve.

- Aký je Váš rodinný stav?

Som ženatý.

- Kde bývate?

V Zlatých Klasoch.

- Ste zamestnaný/á? Kde pracujete?

Áno momentálne som. Pracujem na obecnom úrade ako pomocný pracovník.

A1) Oblasť skúseností rodičov so vzdelávaním ich detí.

- *Je pre Vás vzdelávanie Vašich detí dôležité?*

Áno, lebo sa to odzrkadľuje v ďalšom živote v dospelosti.

- *Považujete vzdelávanie Vašich detí za prvoradé?*

Záleží na veku, áno prvoradé je vzdelanie, najprv si musí urobiť úlohy naučiť sa a potom sa môže ísť hrať.

- *Podľa Vás uplatní sa človek v dnešnom svete bez vzdelávania?*

Ako kto.

- *Ako motivujete svoje deti k učeniu?*

Že keď sa dobre pripraví na hodinu, tak to sa odzrkadlí na jej známkach a potom vidím na nej, že aj ona je spokojná, lebo niečo sa jej podarilo.

- *Čo by ste chceli, aby Vaše deti študovali?*

Konkrétne nie, nenútim ich, budem sa snažiť vysvetliť klady aj zápory toho povolania, ktoré si raz vyberú.

- *Aký majú vzťah Vaše deti k učeniu?*

Teraz dobrý, začiatky boli ťažké.

- *Majú Vaše deti nejaké ťažkosti so vzdelávaním (učením)?*

Ako kedy, no musím jej niektoré veci vysvetliť, aby pochopila učivo, ale snaží sa.

- *Prečo považujete (nepovažujete) vzdelávanie za dôležité?*

Lebo sa to raz objaví v budúcnosti...

A2) Oblasť skúseností a názorov o živote a ich problémoch.

- *Čo je prvoradé pre Vás vo Vašom živote?*

Rodina.

- *Ste spokojní/á s Vaším životom, ktorý vediete?*

Je to na strednej úrovni.

- *Ak áno, tak prečo? Aké hodnoty v živote potrebujete na svoju spokojnosť?*

Tieto hodnoty sa snažím vyrovnáť, robím, starám sa a snažím sa aj voľný čas zadeliť rodine. Hodnoty? Asi porozumenie, lásku...

- *Aké sú najčastejšie problémy, ktoré ovplyvnia Váš život?*

Je to kolísavé. Uzavretý kruh z ktorého sa nedá vystúpiť z pohľadu práce to myslím.

- Viete tieto problémy riešiť?

Nájdem stále vhodné dvere čistou hlavou vystúpiť a riešiť problém.

- Čo je cieľom vo Vašom živote?

Vychovať moje deti, aby si deti vážili ľudí.

- Čo pre Vás znamená rodina?

Pohodu, pokoj.

- Aký máte vzťah k svojim deťom?

Dobrý.

- Ako by ste ohodnotili Váš život, ktorý vediete?

Vedím celkom normálny život.

- Podľa Vás vediete plnohodnotný život?

Áno.

- Ak áno, tak prečo?

Lebo to tak je teraz.

A3) Oblasť skúseností rómskych rodičov so školou a s asistentom učiteľa.

- Aké máte skúsenosti so spoluprácou medzi Vami a školou, ktorú navštevujú Vaše deti?

Prvoradé musí rodič motivovať deti a potom to bude fungovať medzi žiakmi a pedagógom.

- Ste spokojní/á so ZŠ, ktorú navštevujú Vaše deti?

Som spokojní.

- Ak áno tak prečo?

Aj ja som navštevoval túto školu a sú tam ešte učitelia, ktorí ma učili, dali mi dosť do života.

- Čo hovoríte na prácu asistenta na ZŠ?

Je to ťažká práca, ktorá usmerňuje žiaka, motivuje ho v škole, na vyučovaní.

- Podľa Vás je potrebný asistent na ZŠ?

Je potrebný a je to dobrý nápad. Ten asistent vie taktiež pôsobiť v kladnom zmysle na žiaka.

- Aké máte skúsenosti s prácou asistenta?

Mám dobré skúsenosti. Keď niečo je s mojou dcérou, tak asistent ju odprevadí domov. Raz sa stalo, že k nám došiel asistent a oboznámil ma s tým, že moja dcéra bola zlá na hodine. No netešil som sa tomu, ale bol som rád, že mi oznámil že som to s ňou vedel riešiť, lebo ona by mi to zatajila.

- Môže pozitívne vplyvať pedagogický asistent pri formovaní rómskych detí?

Asistent je dobrý nápad, lebo deti ho poznajú aj my jeho. Ten asistent môže tiež v kladnom zmysle pôsobiť na toho žiaka. Veľa pomáha deťom aj učiteľom.

A4) Oblasť skúseností rómskych rodičov pri výchove ich detí.

- Aký máte názor na výchovu detí?

Dneska to treba lebo, je zlý svet, deti sú naklonené na zlo, veľa nástrah je. Treba ich viesť lepšie ako inokedy...

- Je potrebná výchova detí, aby ste sa mohli lepšie v živote uplatniť?

Výchova detí je dôležitá, závisí na nej. Základ je výchova do života.

- Ako sa snažíte vychovávať svoje deti?

Snažím sa byť ich príkladom.

- Máte ťažkosti s výchovou Vašich detí?

Nemyslím si.

- K čomu ich motivujete?

Určite k učeniu všeobecne výchova, čo sa týka správania v spoločnosti. Napr. keď chodím do roboty, tak dieťa vidí pravidelný rytmus v živote v spoločného nažívania v rodine. Berie príklad.

- Podľa Vás darí sa Vám správne vychovávať Vaše deti?

Snažím sa, čo je v mojich silách.

Príloha C

Rozhovor s rómskou žiačkou /a/

- Koľko máš rokov?

15.

- Do ktorej triedy chodíš?

Do ôsmej.

- Kde bývaš?

V Zlatých Klasoch.

- Kam by si chcela ísť ďalej študovať? Chceš ísť na strednú školu?

No chcela by som za pôrodnú asistentku ísť. Alebo, kde to nevyjde tak za kaderničku.

B1) Oblasť skúseností rómskych detí so vzdelávaním.

- Čo pre teba znamená vzdelávanie?

Znamená veľa, učia ma všetko, čo je potrebné pre tento život. Podľa mňa každý to potrebuje k životu. Kebyže nerobíme nič, by sme neovládali nič.

- Je potrebné podľa teba sa vzdelávať?

Áno je moc.

- Ak áno tak prečo, ak nie tak prečo si to myslíš?

Nie preto si to myslím, že niekto bude hlúpym ak sa nebude vzdelávať, ale preto aby sa dalo dosiahnuť všetko, čo sa dá. Treba využiť znalosti v bežných situáciách.

- Prečo chodíš ty školy, prečo sa vzdelávaš?

Aby som sa niečo naučila. Chcem si spraviť 9. ročník a ísť na strednú školu zdravotnícku na odbor pôrodná asistentka.

- Čo znamená pre teba učenie?

Niekedy už mi to leze na nervy. Občas to robím rada. Snažím sa robiť maximum.

- Podľa teba je dôležité vzdelávanie (učenie), aby sme dosiahli svoj cieľ v živote?

Áno, tak to dosiahnem, keď sa budem učiť.

B2) Oblasť názorov a skúseností rómskych detí vo vzťahu k učeniu.

- Aký máš vzťah k učeniu?

So Sj neni to až tak hrozné. So Nj cítim, že to mohlo byť aj lepšie. Učím sa to.

- Si spokojný/á so školou, ktorú navštevuješ?

Takto aj áno aj nie, Áno, preto lebo sú tu fajn učiteľia, dokážu naučiť a Nie preto, lebo mi nevyhovuje kolektív v triede. Vyrušujú vyučovanie, napr. neviem odpovedať na hodine normálne lebo oni vyrušujú a nie sú ticho.

- Kto ťa motivuje k učeniu?

Nikto, sama... Mama pracuje, večer dojde domov, otec s nami nežije, my sme cez deň s dedom. Ja sa musím snažiť... ale keď mama príde domov, tak sa opýta či som sa naučila, ale ja som už vtedy naučená.

- Pokladáš školu za inštitúciu, ktorú musíš navštevovať kvôli rodičom?

Nie učím sa kvôli rodičom, ale kvôli sebe...

- Aké zmeny by si zaviedol v škole?

Aby bol klud v triede. Lebo stále niekto tam vyrušuje cez hodinu... najviac chlapci. Keď nezačnú chlapci tak začnú dievčatá. Niekedy sa aj hádame s chlapcami.... a čo nepomôže to..

- Čo si myslíš, ako by si dosiahol/a efektívnosť učenia v škole?

Je to ťažká otázka. Nevieam, aký mám názor. Nemôže rozhodovať o tom len učiteľ, záleží aj na žiakoch. Učiteľ nemôže byť každý...

- Ako si spokojní/á s prácou asistenta na ZŠ?

Veľmi som spokojná. Musí pomáhať vedeniu raditeľke, zástupkyni, učiteľkám ale aj žiakom. Pomáha nám aj vtedy, napr. keď nám je zle zoberie nás k rodičom...ale keď niečo vyvedieme tak už upozorní našich rodičov atď.

B3) Oblasť názorov a skúseností rómskych detí vo vzťahu k učiteľom.

- Aký máš vzťah k učiteľom v škole?

Veľmi dobrý vzťah mám s asistentmi, mám ich rada. Mám tu aj obľúbených ale mám tu aj takých učiteľov, že som z nich otrávená. Z jednej mám veľké nervy, nepochopím niečo, nevysvetlí, ona musí mať pravdu, ona to nevie vysvetliť, aby sme to pochopili..

- Čo si myslíš o učiteľoch?

Áno, robia všetko, aby nás naučili. Trošku musia rozmýšľať nad tým, či budeme chápať alebo nie. Mám s nimi dobrý vzťah.

- Sú potrební učiteľia?

Sú. Čiže nemôže každý učiť, musí mať skúsenosti, vzdelanie, aby mohol vykonať svoju prácu musí mať vzťah k deťom.

- Ako sa podľa teba správajú k tebe učiteľia?

Niektorí veľmi milo a niektorí tak, akoby mali proti mne niečo. Skúšala som to vyriešiť, nedarilo sa. Hnevá ma to a vraciam jej to niekedy robím tak, že mi to je jedno.

- Je dôležitá osobnosť učiteľa v škole?

Musí mať rešpekt. Učiteľ a osobnosť je dôležitá.

- Poslúchaš učiteľov?

V poslednom čase aj áno....Podľa toho niekedy niektorí rozprávajú celú hodinu a vyrušujú, ja sa ozvem tak už je zle.. už ma upozorní učiteľ, vtedy ma to nahnevá a nepíšem.

- Aký má pre teba význam práca asistenta na ZŠ?

Veľmi je dôležitý pre túto školu. Na každej škole by mal byť asistent. Veľa rád mi dáva a pomohlo mi to moc. Niekedy to tak bolo tak, že som sa obrátila naňho. Ale teraz už nie, lebo sa bojím od spolužiakov, že ma vysmejú. Dôverujem asistentovi...Možno, že by to bolo fajn obrátiť sa na toho asistenta, aký má názor na isté veci, čomu nechápem možno by mi vedel poradiť.

- Podľa teba motivuje a vplýva na teba asistent nejakým spôsobom?

Veľmi je dôležitý pre túto školu. Na každej škole by mal byť asistent. Veľa rád mi dáva a pomohlo mi to moc. Niekedy to tak bolo tak, že som sa obrátila naňho. Ale teraz už nie, lebo sa bojím od spolužiakov, že ma vysmejú. Dôverujem asistentovi. Možno, že by to bolo fajn obrátiť sa na toho asistenta, aký má názor na isté veci, čomu nechápem možno by mi vedel poradiť.

B4) Oblasť skúseností a názorov rómskych detí k rodičom.

- Čo znamená pre teba rodina, rodičia?

Veľa, kebyže nie sú ani ja nie som na svete. Som rada, že mám takých rodičov... Mám 2 súrodencov.

- Čo robíš, aby si vyhovel podmienkam tvojich rodičov?

Snažím sa ich poslúchať, hádam sa mamou občas. Nesúhlasím niekedy s mamou. Poslúcham ich aj áno aj nie.

- Poslúchaš svojich rodičov?

No niekedy áno, a niekedy nie.

Príloha D

Rozhovor s rómskym žiakom /b/

- Koľko máš rokov?

16.

- Do ktorej triedy chodíš?

Do deviatej.

- Kde bývaš?

V Zlatých Klasoch.

- Kam by si chcel ísť ďalej študovať? Chceš ísť na strednú školu?

Chcem ísť na strednú. Idem asi za automechanika.

B1) Oblasť skúseností rómskych detí so vzdelávaním.

- Čo pre teba znamená vzdelávanie?

Je to potrebné pre život. Vzdelanie potrebujeme k životu. Je súčasťou života. Potrebujem sa v živote zamestnať a bez vzdelania to nejde.

- Je potrebné sa podľa teba vzdelávať?

Áno, je potrebné veľmi.

- Ak áno tak prečo, ak nie tak prečo si to myslíš?

Aj kvôli práci. Musím byť vzorom mojím deťom.

- Prečo chodíš ty do školy, prečo sa vzdelávaš?

Lebo je to povinná školská dochádzka. Potrebujem to k životu.

- Čo znamená pre teba učenie?

Príklad do budúcnosti, niečo sa naučím a budem o tom vedieť viac a využiť v živote.

- Podľa teba je dôležité vzdelávanie (učenie), aby sme dosiahli svoj cieľ v živote?

Nemusím, ale aspoň niečo, aby sme z toho mali. Potrebujem to, napríklad chcem byť profesionálnym futbalistom a tiež potrebujem sa vzdelávať, lebo chcem navštevovať takú strednú školu. Futbal je môj cieľ a musím sa učiť, aby som to dosiahol.

B2) Oblasť názorov a skúseností rómskych detí vo vzťahu k učeniu.

- Aký máš vzťah k učeniu?

Som lenivý☹

- Si spokojní/á so školou, ktorú navštevuješ?

Áno som spokojný, už by som nešiel do inej školy.

- Ak áno tak prečo, ak nie tak prečo nie, čo sa ti nepáči?

Je to v dedine. Je tu fajn. Nešiel by som do inej školy. Drží ma tu kolektív.

- Kto ťa motivuje k učeniu?

Rodičia. Nenútiť ma rodičia, ale hovoria mi, aby som sa učil, lebo to k životu je potrebné.

- Pokladáš školu za inštitúciu, ktorú musíš navštevovať kvôli rodičom?

Aj, pre rodičov chodím do školy, ale kebyže mi to nehovorila, tak aj tak by som musel chodiť, lebo kebyže nechodím od 1 roč. neviem písať, čítať bol by som negramotný.

- Aké zmeny by si zaviedol v škole?

Mat' menej hodín.

- Čo si myslíš, ako by si dosiahol efektívnosť učenia v škole?

Učiteľia nech sa snažia a žiaci, aby sa venovali viac učeniu.

- Ako si spokojní/á s prácou asistenta na ZŠ?

Celkom fajn.

B3) Oblasť názorov a skúseností rómskych detí vo vzťahu k učiteľom.

- Aký máš vzťah k učiteľom v škole?

Niekedy ich ignorujem, alebo aj ich rešpektujem. Aj keď ja som dobrý, tak aj oni ku mne. Snažím sa byť dobrý niekedy, ale keď ma kamaráti ovplyvňujú tak to nejde.

- Čo si myslíš o učiteľoch?

Snažia sa vyučovať, čo najlepšie, aby naučili deti.

- Sú potrební učelia?

Jasné. Kebyže nie sú učelia, ktorí vedia, tak by sme sa nenaučili nič.

- Ako sa podľa teba správajú k tebe učelia?

Snažím sa s nimi vychádzať, počúvam ich rady aj to splním, čo sa týka školy tak nie na 100 percent splním...

- Je dôležitá osobnosť učiteľa v škole?

Áno, až moc....musia deti ho rešpektovať, lebo keď ho nepočúvajú nerešpektujú tak za nič nestojí.

- Poslúchaš učiteľa?

Áno, ale niekedy sa stane, že nie

- Aký má pre teba význam práca asistenta na ZŠ?

Je potrebný. Tu na tejto škole je na 1. mieste s učiteľmi.

- Podľa teba motivuje a vplýva na teba asistent nejakým spôsobom?

Áno vplýva, hovorím nám, aby sme boli slušní, aby sme nerobili zle, hovorí nám, aby sme sa učili, aby sme išli na stredné školy.

B4) Oblasť skúseností a názorov rómskych detí k rodičom.

- Čo znamená pre teba rodina, rodičia?

Rodina znamená pre mňa všetko. Mám rád svoju rodinu, rodičov.

- Čo robíš, aby si vyhovel podmienkam tvojich rodičov?

No poslúcham ich, ale nie vždy.

- Poslúchaš svojich rodičov?

Ako kedy.

Príloha E

Rozhovor s učiteľkou /a/

- Koľko máte rokov?

28.

- Aké máte ukončené vzdelanie?

Vysokoškolské- učiteľka I. stupňa.

- Koľko učíte na Základnej škole v Zlatých Klasoch?

6 rokov.

- Učili ste aj inde ako v Zlatých Klasoch?

Nie.

C1)Oblasť názorov a skúseností o vzdelávaní rómskych detí, o ich prístupe k učeniu.

- *Podľa Vás, akú majú filozofiu rómske deti, alebo rodičia na vzdelávanie?*

Záleží na tom, aká je tá rodina. V dobre situovaných rodinách aj rodičom aj deťom záleží na vzdelávaní. V tých rodinách, kde jediným finančným zdrojom je podpora od štátu, myslia len na každodenné živobytie, vzdelanie je pre nich druhoradé. V tých rodinách heslom žiakov je: „ Budem žiť ako rodičia – z podpory“. V rodinách, kde aj rodičia študovali, je samozrejmosťou, že aj ich deti sa snažia získať vzdelanie. Deti negramotných rodičov sú radi, že vedia čítať a písať.

- *Pokladajú vzdelávanie, učenie za dôležité alebo prvoradé?*

Ako som už spomínala, záleží to na rodine, v akej rodine dieťa vyrastá, ako ho rodičia vychovávajú, čo vidí dieťa od rodičov v tej rodine. Toto všetko sú faktory, ktoré pôsobia aj nato, či vzdelanie považujú za dôležité. V niektorých rodinách áno, ale v niektorých nie.

- *Aké máte Vy skúsenosti ako pristupujú rómske deti k učeniu?*

Moje skúsenosti sú také, že deti na prvom stupni sa učia pre pani učiteľku. Učiteľ je pre nich, ako druhá „ Mama“. Sú radi, keď ich učiteľ pochváli a má z nich radosť. Rómske dievčatá sa skôr dostávajú do puberty, ako nerómske deti. V 12- rokoch väčšinou majú záujem o chlapcov a neostáva im čas na učenie.

- *Záleží rómskym rodičom na tom, aby sa vzdelávali, aby ich deti niečo vyštudovali?*

V dobre žijúcich rodinách áno záleží rodičom, aby sa deti študovali, ale v tých zle situovaných rodinách, kde sú negramotní rodičia tak tam im veľmi na vzdelávaní nezáleží.

C2)Oblasť názorov a skúseností učiteľov pri práci a vyučovaní rómskych žiakov.

- *Ako sa Vám pracuje s rómskymi deťmi?*

Ja už učím 10 rok, a už som si zvykla.... Ja nerobím rozdiely či sú to rómske deti alebo nerómske deti, tak isto ich beriem ako ostatných. Polku triedy mi tvoria rómske deti... ale nemám s nimi problémy... Sú to deti slušne vychovaní a tiež aj rodičom záleží na tom, aby sa učili, čiže môžem povedať, že zvládajú aj učenie a, čo sa týka správania tiež poslúchajú.

- *Ako pracujú rómske deti na hodinách?*

Ani rómski žiaci nie sú rovnakí, je medzi nimi rozdiel, aj v povahe. Či dokáže žiak sledovať 45 minút na vyučovaní, nezáleží len na žiakovi, ale aj na učiteľovi, akú formu metódy si zvolí na vyučovaní. Avšak sú takí

žiaci, ktorí nemajú záujem o vyučovanie, vyrušujú a rozptyľujú svojich spolužiakov. V takýchto prípadoch je učiteľ bezmocný, žiak svojim správaním dáva jasne na javo, že nemá záujem o učenie.

- Čo robí ťažkosti rómskym deťom na hodinách?

Myslím si, že ako väčšina detí, to že nevydržia úplne koncentrovať na vyučovanie, stačí, keď Ich niekto rozptýli, alebo im nejaký spolužiak niečo povie tak už potom ich pozornosť sa obratí na toho spolužiaka... Ale nehovorím, že to je stále. Ale to je najväčší problém, že nedávajú pozor, alebo stačí jeden zlý ktorí Vám rozhádže triedu.

- Ako vnímate priebeh vyučovania pri práci s rómskymi deťmi?

Ako som už spomenula, nevidím veľké rozdiely, čo sa týka mojej triedy s porovnaním s ostatnými triedami, kde napríklad prevládajú nerómske deti. Rómske deti sú tiež takisto šikovní, ako nerómske deti. U rómskych detí je väčšinou problém s tým, že nedávajú pozor, zaujíma ich to čo robí spolužiak a atď. Ale toto isté sa vyskytuje aj v ostatných triedach, podľa mňa treba ich zaujať a všetko sa dá zvládnuť.

C3)Oblasť skúseností učiteľov v spolupráci s rómskymi rodičmi.

- Aké máte skúsenosti s rómskymi rodičmi?

Ja osobne nemám problémy, mám v triede slušné deti a tiež aj je vidieť, že rodičia majú záujem o svoje deti, a zaujímajú sa o to ako sa učia. Chodia mi aj na rodičovské, čiže keď je nejaký problém tak to môžem vyriešiť s rodičmi. Ale som toho názoru, že rodičia spolupracujú s učiteľmi viac na I. stupni, ale potom, keď už dieťa je väčšie tak sa už tak nestarajú a zanedbajú to, aby sa o zaujímali o deti od učiteľa., čiže vtedy tá spolupráca zlyhá a to je chyba rodiča.

- Čo si myslíte ako sa starajú rodičia o svoje deti z pohľadu vzdelávania?

Väčšina rómskych rodičov má len základné vzdelanie, kým vedie svojim deťom pomôcť v príprave na vyučovanie, im pomôžu. To im však postačí iba po 3., najviac po 4. ročník. Keď už nevedia pomáhať svojim deťom sa to odzrkadľuje aj na ich výchovno-vyučovacích výsledkoch. V minimálnom počte sa nájdu aj takí žiaci, ktorí dobré výsledky dosahujú len vďaka sebe. Väčšina rómskych rodičov ZRPŠ nenavštevuje, za učiteľom prídu len vtedy, ak žiak prepadá.

- Motivujú rómsky rodičia svoje deti k učeniu?

Keby rodičia rómskych žiakov pochopili, že vzdelanie je moc a peniaze, tak by svoje deti motivovali. Nakoľko aj rodič má len základné vzdelanie a uživí sa, ani od svojho dieťaťa nechce viac. Dieťa vidí, že sa rodičia uživia a nemuseli ďalej chodiť do školy, aj im základné vzdelanie postačí.

- Spolupracujú rómsky rodičia s učiteľmi, pomáhajú pri práci učiteľom?

Spolupráca rodiča s učiteľom je dobrá najmä v 1.,2. ročníku, potom ich záujem o spoluprácu klesá, sú už samostatnejší, lebo deti netreba doprevádzať na vyučovanie. Na druhom stupni bohužiaľ v častých prípadoch žiak rozkazuje rodičom a nie naopak.

- Snažia sa rómsky rodičia napraviť nedostatky, alebo ťažkosti, ktoré sa týkajú ich detí?

Sú aj takí rodičia, ktorí sa snažia napraviť chyby a nedostatky, ale tých rodičov je veľmi málo.

C4)Názory učiteľov a ich spokojnosť s prácou asistenta učiteľa na škole.

- Podľa Vás je potrebný asistent učiteľa na školách?

Áno, jednoznačne je potrebný asistent. Práca asistenta učiteľa je veľmi dôležitá, veľa pomáhajú pri problémových žiakoch, individuálne k nim pristupujú.

- Ako ste spokojní s prácou asistenta na Vašej škole?

Osobne som spokojná s prácou asistenta na našej škole. Pomáha na vyučovacích hodinách s problémovými žiakmi, v triedach s veľkým počtom detí. Po vyučovaní pomáha vychovateľkám v ŠKD pri vypracovaní domácich úloh. Taktiež pomáha vedeniu školy, pri organizovaní jednotlivých činností. Dopomáha učiteľom vykonávať dozor nad žiakmi počas prestávok. Zabezpečí spojenie medzi učiteľom a rodičom, keď je to potrebné.

- Pomáha asistent podľa Vás zdolať prekážky, ktoré sa vyskytujú pri práci s rómskymi deťmi?

Áno, pomáha, pozná ich rodičov, pozná ich prostredie, v ktorom vyrastajú, čiže potom vieme ľahšie pochopiť tie deti a tiež aj s rodinou nás kontaktuje, ak to je potrebné.

- V čom Vám pomáha asistent učiteľa na Vašej škole?

Ako som už spomenula, pomáha pri práci s rómskymi deťmi počas vyučovania, tiež pomáha nám učiteľom pri dozore nad žiakmi a tiež predvoláva rodičov, ak to je potrebné.

Príloha F

Rozhovor s učiteľkou /b/

- Koľko máte rokov?

30.

- Aké máte ukončené vzdelanie?

Vysokoškolské.

- Koľko učíte na Základnej škole v Zlatých Klasoch?

10 rokov.

- Učili ste aj inde ako v Zlatých Klasoch?

Nie.

C1)Oblasť názorov a skúseností o vzdelávaní rómskych detí, o ich prístupe k učeniu.

- *Podľa Vás, akú majú filozofiu rómske deti, alebo rodičia na vzdelávanie?*

Rómska populácia sa začína uvedomovať nutnosť vzdelávania vzhľadom k uplatneniu sa na trhu práce a z pohľadu udržania sa životnej úrovne, či vytvorenia svojho statusu.

- *Pokladajú vzdelávanie, učenie za dôležité, alebo prvoradé?*

Potreba a nutnosť vzdelávania je ovplyvnená regiónom, v ktorom Rómovia žijú.

- *Aké máte Vy skúsenosti ako pristupujú rómske deti k učeniu?*

Rómske deti treba k učeniu maximálne motivovať. Vnútoraná motivácia jednotlivcov sa vyskytuje len vo výnimočných prípadoch. Ak však dieťa pre učenie získate sú schopné dosahovať mimoriadne dobrých výsledkov.

- *Záleží rómskym rodičom na tom, aby sa vzdelávali, aby ich deti niečo vyštudovali?*

Jednoznačne áno.

C2)Oblasť názorov a skúseností učiteľov pri práci a vyučovaní rómskych žiakov.

- *Ako sa Vám pracuje s rómskymi deťmi?*

Je to práca náročná, ale ak sa vracajú investície vkladané do tejto práce, nastáva vnútorné uspokojenie a pocit radosti.

- *Ako pracujú rómske deti na hodinách?*

Je treba striedať činnosti, v každom prípade zaujať, v práci uplatniť názor a k vedomostiam sa deti majú dopracovať konštruktívne.

- *Ako vnímate priebeh vyučovania pri práci s rómskymi deťmi?*

Dlhšie dobre sa sústrediť a formovať ciele pozornosť.

C3)Oblasť skúseností učiteľov v spolupráci s rómskymi rodičmi.

- *Aké máte skúsenosti s rómskymi rodičmi?*

Deťom sa počas roka nevenujú, ale keď sa niečo stane, alebo im hrozí horšia známka hneď prídu za Vami a chcú to riešiť.

- *Čo si myslíte, ako sa starajú rodičia o svoje deti z pohľadu vzdelávania?*

Nijako. Podľa mňa nerozumejú, čo deti v škole preberajú a stačí im, aby dieťa vyšlo aspoň základnú školu. Ale samozrejme aj tiež sú výnimky.

- *Motivujú rómsky rodičia svoje deti k učeniu?*

Nie, nemotivujú. Tých čo motivujú sú, ale je ich málo.

- Spolupracujú rómsky rodičia s učiteľmi, pomáhajú pri práci učiteľom?

Skoro vôbec. Podľa mňa si sami rodičia nedokážu poradiť so svojimi deťmi. To, čo robia deti v škole a ich správanie sa je len odrazom toho ako sú vychované doma a ako sa o nich rodičia starajú. Rodičia skôr vidia nedostatky na druhých a svoje dieťa si chránia. Ich dieťa je nevinné, keď sa niečo stane, ostatní sú zlí. Nespolupracujú, skôr im ešte škodia. Hľadajú na učiteľoch chyby a zhadzujú učiteľovu autoritu pred dieťaťom.

- Snažia sa rómsky rodičia napraviť nedostatky, alebo ťažkosti, ktoré sa týkajú ich detí?

Vo väčšine prípadov sa nesnažia, ale sú aj výnimky.

C4)Názory učiteľov a ich spokojnosť s prácou asistenta učiteľa na škole.

- Podľa Vás je potrebný asistent učiteľa na školách, prečo?

Áno, pretože sú v triedach žiaci, ktorí výrazne narušujú priebeh vyučovania. Asistent je vtedy potrebný. Keď je žiak vylúčený z triedy, izolovaný, vtedy sa mu asistent môže venovať. A mnoho iných vecí.

- Ako ste spokojná s prácou asistenta na Vašej škole?

Veľmi dobre. Vždy keď niečo potrebujem môžem sa naň obrátiť. Výrazne pomáha aj pri udržiavaní disciplíny počas prestávok.

- Pomáha asistent podľa Vás zdolať prekážky, ktoré sa vyskytujú pri práci s rómskymi deťmi?

Áno, viac sa dokáže do nich vžiť. Chápe ich, lebo má práve také zázemie a kultúru ako oni. Dokáže sa im prihovoriť aj v ich jazyku.

- V čom Vám pomáha asistent učiteľa na Vašej škole?

Pri udržiavaní disciplíny počas prestávok, pri spoznávaní žiakov prostredia z akého pochádzajú, pri práci na hodinách, pri komunikácií s deťmi.